

**”Tämä on elinkeinopolitiikkaa enemmän kuin
terveyspolitiikka, mutta tällä mennään nyt eteenpäin” –
alkoholilain kokonaisuudistuksesta käytyjen eduskunnan
täysistuntokeskustelujen retorinen analyysi**

Joni Toro
Pro gradu -tutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Humanistis-
yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

TIIVISTELMÄ

”Tämä on elinkeinopolitiikkaa enemmän kuin terveystaloutta, mutta tällä mennään eteenpäin” – alkoholilain kokonaisuudistuksesta käytyjen eduskunnan täysistuntokeskustelujen retorinen analyysi

Maisterintutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Mika Ojakangas

Kevät 2021

Sivumäärä: 73

Tutkielma käsittelee eduskunnan täysistunnoissa käsiteltyä alkoholilain kokonaisuudistusta, joka hyväksyttiin 19.12.2017. Tutkielman tehtävänä on selvittää, kuinka hallituksen esitystä kannatettiin ja vastustettiin täysistunnoissa. Tutkielman pohjaksi luodaan katsaus parlamentaarisen retoriikan tutkimuksen lähtökohtiin. Parlamentaaristen debattien tarkastelussa hyödynnetään parlamentaarisen retoriikan tutkimusvälineitä. Tutkielma paljastaa, millaisin argumentein lakiesityksestä keskusteltiin ja millaisia retorisia keinoja puheenvuoroissa käytettiin oman argumentaation tueksi.

Tutkielman aineiston muodostavat lakiesityksestä käydyt eduskunnan täysistuntokeskustelujen pöytäkirjat. Yhteensä täysistunnoissa käytettiin 283 puheenvuoroa. Niitä analysoidaan James Martinin (2014) teoksessa esittelemien poliittisen retoriikan havainnointivälineiden avulla. Havainnointivälineitä hyödyntäen esittelen keskeisiä teemoja, joita debatista löytyy. Keskeiset teemat auttavat hahmottamaan, mitkä puolet lakiesityksestä korostuivat kansanedustajien puheenvuoroissa. Jaottelun yhteydessä tuon myös esiin, millaisia retorisia keinoja edustajat käyttivät eniten parlamentaarisisissa debateissa.

Tutkimustulokset paljastavat, että lakiesityksen kiistellyimmäksi osaksi nousi vähittäiskaupassa myytävän alkoholin prosenttirajan korotus. Retorisen kamppailun keskeisessä osassa oli tasapainoilu talouteen ja terveyteen liittyvien argumenttien välillä. Esityksen vastustajat korostivat retoriikassaan uudistuksen vääjäämättömiä kielteisiä taloudellisia ja terveydellisiä seurauksia, kun taas kannattajat korostivat esityksen maltillisuutta, taloudellisia hyötyjä ja yksilönvapauden kasvua. Analyysi paljastaa, että lakiesityksen lausuntokierroksen asiantuntijalausunnat ja yllättäen itse hallitusesitys muodostuivat sen vastustajien merkittävimiksi perusteiksi esityksen vastustajille. Sen sijaan esityksen kannattajat joutuivat hakemaan perusteet esityksen hyväksynnälle muualta. Hallituksen retoriikassa korostuivat varsinkin ihmiseen luottamisen painottaminen ja usko suomalaisen alkoholikulttuurin kehitykseen, vaikka alkoholipolitiikkaa vapautettaisiin.

Tutkimusaineiston tarkastelu osoittaa, että keskustelu esityksestä ei noudattanut perinteistä hallitus-oppositio-jakoa. Samalla tutkielma paljastaa, että esityksen sisällöstä äänestämisestä haluttiin tehdä omantunnonkysymys. Asian muodostuminen omantunnonkysymykseksi osoittaa, että prosenttirajan korotus ei ollut hallituspuolueille ydinaihe. Tämän vuoksi vapaiden käsien antaminen hallituspuolueiden edustajille ei kehittynyt suureksi ongelmaksi lakiesityksessä, jonka tavoitteet olivat keskenään ristiriitaiset.

Avainsanat: alkoholipolitiikka, argumentaatio, eduskunta, parlamentaarinen retoriikka, retoriikka

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	1
1.1. Suomalaista alkoholipolitiikkaa.....	1
1.2. Kokonaisuudistuksen täysistuntokeskustelujen retorinen luenta.....	4
1.3. Aiempaa tutkimusta suomalaisesta alkoholipolitiikasta.....	5
1.4. Tutkielman rakenne.....	7
2. PARLAMENTAARISEN RETORIIKAN TUTKIMUS.....	10
2.1. Lähtökohtia ajankohtaisen aiheen tutkimukseen.....	10
2.2. Parlamentaarisin retoriikan ominaispiirteitä.....	12
2.3. Parlamentti erityisenä puheen paikkana.....	14
2.4. Ajan ulottuvuudet parlamentaarisisa debatissa ja järjestelmässä.....	16
2.5. Parlamentaarisin politiikan haasteita.....	17
2.6. Omantunnonkysymykset parlamentaarisisa debateissa.....	20
3. RETORINEN LÄHESTYMISTAPA EDUSKUNTAPUHEEN KÄSITTELYYN.....	24
3.1. James Martinin lähtökohtia poliittisen retoriikan tarkasteluun.....	24
3.2. Poliittisen retoriikan havainnointivälineitä.....	28
3.2.1. Puheen lajit ja vetoamiskohteet.....	28
3.2.2. Kielikuvat puheen tukena.....	32
4. ALKOHOLILAIN KOKONAISUUDISTUKSEN KÄSITTELY EDUSKUNNASSA.....	34
4.1. Uudistuksen 2000-luvun alkoholipoliittista kontekstia.....	34
4.2. Lainsäädäntöhankkeen eteneminen eduskunnassa.....	36
4.3. Alkoholilain eduskuntakäsittelyn esittely.....	37
5. TÄYSISTUNTOKESKUSTELUJEN RETORINEN ANALYYSI.....	39
5.1. Huomioita täysistuntokeskusteluista.....	39
5.2. Kansantalous.....	40
5.3. Kansanterveys.....	43

5.4. Nuorison kaksijakoinen rooli.....	47
5.5. Alkon asema ja alueiden tasa-arvo.....	50
5.6. Vapauden voitto?.....	52
5.7. Suomalainen vastaan eurooppalainen juomakulttuuri.....	55
5.8. Kansanedustajan rooli ja omantunnonvapaus.....	58
6. LOPPUPÄÄTELMÄT.....	62
LÄHDELUETTELO.....	69

1. JOHDANTO

1.1. Suomalaista alkoholipolitiikkaa

Suomen alkoholipolitiiset linjaukset ovat vaihdelleet maan itsenäisyyden aikana. Itsenäisyyden alkuajan alkoholipoliittisesta näkökulmasta merkittävin päätös oli vuonna 1919 hyväksytty kieltolaki, joka kielsi alkoholin myymisen ja valmistuksen koko maassa. Laki kumottiin kuitenkin jo vuonna 1931. Myöhemmin näitä lainsäädäntömuutoksia seurasi 1900-luvun loppupuolella kaksi muuta merkittävää muutosta, jotka puolestaan vapauttivat alkoholin myyntiä ja saatavuutta. Ensin vuonna 1969 voimaan tullut keskiolutlaki salli keskioluen myynnin siirtymisen Alkoista elintarvikeliikkeisiin ja vähittäiskauppoihin, mikä lisäsi merkittävästi alkoholin saatavuutta Suomessa. Seuraava muutos tapahtui Suomen liittyttyä Euroopan unionin (EU:n) jäseneksi vuonna 1995. Tuolloin Alkon monopoli joutui uudestaan tarkastelun kohteeksi, ja liittymisen myötä Alkon asemaa heikennettiin vastaamaan unionin sisämarkkinasäännöksiä (Warsell 2005).

Muutoksia suomalaisessa alkoholipolitiikassa on tapahtunut myös 2000-luvulla. Vuonna 2004 tapahtui kaksi merkittävää lainsäädännöllistä uudistusta, kun alkoholin matkustajatuonnin henkilökohtaiseen käyttöön liittyneet rajoitteet poistuivat ja lisäksi alkoholiveroa laskettiin. Onkin syytä huomata, että Euroopan unioniin liittymisen myötä Suomen alkoholipoliittiset linjaukset eivät ole olleet enää pelkästään kotimaisen politiikan sfäärissä. Esimerkiksi matkustajatuonnin vapautuminen osoittaa, että Suomen alkoholilainsäädäntö pohjautuu myös EU:n säännöksiin (Karlsson & Tigerstedt 2004, 81–82).

Viimeisin muutos Suomen alkoholipolitiikkaan on alkoholilain kokonaisuudistus vuodelta 2017. Hallituksen esitys eduskunnalle alkoholilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 100/2017) hyväksyttiin eduskunnassa värikkäiden vaiheiden jälkeen 19.12.2017. Merkittävimpiä muutoksia aiempaan olivat ennen kaikkea vähittäiskaupassa myytävän alkoholin prosenttirajan nosto, valmistustapaan liittyvien rajoitusten höllentäminen sekä alkoholilupiin ja mainonnan rajoituksiin liittyvät kevennykset.

Alkoholipolitiikalla on omat historialliset ja kulttuuriset juurensa. Robin Room (1990, 10–11) on todennut, että 1970–1980-lukujen aikana rantautuneella englanninkielisellä *alcohol policy* -käsitteellä on juuret pohjoismaisessa alkoholipolitiikka-käsitteessä. Käsitteen

sisällössä on kuitenkin kulttuurisia eroja. Pohjoismaissa alkoholipolitiikkaan on liittynyt vahva hallinnollinen ja institutionaalinen intressi. Valtio on puuttunut alkoholin käytön aiheuttamiin kielteisiin sosiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin. Samalla valtiolla on ollut vahva kontrolli alkoholin myynnistä ja käytöstä. Sen sijaan englanninkielisissä maissa valtion rooli on ollut pienempi keskittyen lähinnä verotukseen, yleiseen järjestyksenpitoon ja alkoholin myyntimarkkinoiden järjestämiseen. (emt., 10–11; Karlsson & Tigerstedt 2004, 80–81.)

Alkoholista ja alkoholipolitiikan suunnasta on keskusteltu Suomessa paljon. Alkoholiin ja alkoholipolitiikkaan liittyvä keskustelu on ollut vilkasta ja herättänyt voimakkaita tunteita puolesta ja vastaan historian saatossa. Alkoholipolitiikka – muun päihdepolitiikan tavoin – on tärkeä aihealue, joka on toistuvasti yhteiskunnallisen ja poliittisen keskustelun ja arvioinnin kohteena.

On huomionarvoista, että päihdepoliittiset linjaukset eivät ole kulkeneet Suomessa alkoholin, tupakan ja huumausaineiden osalta kokonaisuudessaan yhdensuuntaisesti. 2000-luvun aikana alkoholilainsäädäntöä on osittain kevennetty, mutta verotusta on sekä laskettu että nostettu. Tupakkatuotteiden osalta vuonna 2016 astunut tupakkalaki puolestaan linjaa, että tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö päättyisi Suomessa vuoteen 2030 mennessä (Savuton Suomi). Sen sijaan huumausaineiden osalta sekä huumeiden käyttö että hallussapito ovat rikoslaissa rangaistavia tekoja. Huumausainepolitiikan suunnasta on kuitenkin käyty keskustelua esimerkiksi kannabiksen käytön dekriminialisoinnin osalta.

Alkoholipoliittisen linjan vaihteluista huolimatta alkoholin kulutuksessa on ollut nähtävissä vähentymistä 2010-luvulla. Alkoholin kulutuksen suunta on ollut Suomessa laskeva vuodesta 2007 lähtien. Vuonna 2019 alkoholin kokonaiskulutus Suomessa oli 10 litraa sataprosenttista alkoholia 15 vuotta täyttäneeltä asukasta kohti. Vuoteen 2018 verrattuna kulutus oli vähentynyt 3,9 prosenttia. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Alkoholilla ja sen käytöllä on myös omat merkittävät taloudelliset vaikutuksensa. Alkoholilla on merkittävä työllistävä vaikutus esimerkiksi matkailu- ja ravintola-alalla. Alkoholin myynnin ja valmistuksen on arvioitu työllistävän tuhansia suomalaisia (Niilola 2007). Alkoholin kulutus tuottaa myös merkittäviä verotuloja: vuonna 2019 alkoholivero tuotti yli 1,4 miljardia euroa (Valtiovarainministeriö).

Myönteisten taloudellisten vaikutusten kääntöpuolena on se, että alkoholi aiheuttaa merkittäviä ongelmia niin yksilö- kuin yhteiskuntatasolla. Vaikka alkoholin kulutus on

laskenut Suomessa, tilastoitiin esimerkiksi alkoholin aiheuttamia kuolemia vuonna 2018 yli 1400 (Tilastokeskus). Alkoholin käytöllä on vaikutuksia myös muille kuin käyttäjilleen. Suomessa on arvioitu olevan noin 65 000–75 000 alaikäistä lasta, joiden vähintään yhdellä vanhemmalla on päihdeongelma. Alkoholiongelmat ovat enemmistössä näistä päihdeongelmista (Raitasalo, Holmila & Jääskeläinen 2016, 83–84). Tämän lisäksi alkoholin käytöllä on paljon julkisen sektorin toimijoita, kuten sosiaali- ja terveystoimea ja poliisia, kuormittavia tekijöitä (HE 100/2017).

Edellä esitetty osoittaa, että alkoholiin liittyy merkittäviä ja useaan suuntaan repiviä ulottuvuuksia. Tämä heijastui myös alkoholilain kokonaisuudistuksen eduskuntakäsittelyyn. Uudistus hyväksyttiin eduskunnan täysistunnon toisessa käsittelyssä 19.12.2017 äänin 124–65. Tätä oli kuitenkin edeltänyt 15.12.2017 järjestetty tiukka ensimmäinen äänestys lakiesityksen sisällöstä. Tässä äänestyksessä hallituksen esitys alkoholin vähittäismyyntin prosenttirajan nostosta voitti niukasti äänin 98–94. Äänestystuloksen tiukkuus kertoo, että alkoholipolitiikan muutokset jakoivat eduskuntaa merkittävästi. Äänestystulos ei myöskään noudattanut hallitus-oppositio-jakoa, vaan kristillisdemokraatteja lukuun ottamatta hallitus- ja oppositiopuolueissa äänestettiin sekä esityksen puolesta että sitä vastaan.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen aikana läpiviedyn alkoholilain kokonaisuudistuksen korostettiin kuuluvan suomalaisen alkoholipolitiikan pitkään perinteeseen. Hallituksen esityksen (HE 100/2017) perusteissa alkoholipolitiikan keskeiseksi periaatteeksi mainittiin tarve ”vähentää alkoholin käyttäjilleen, heidän läheisilleen, muille ihmisille ja yhteiskunnalle aiheuttamia ongelmia ja haittoja”. Alkoholihaittojen torjuminen oli siis nimetty keskeiseksi periaateeksi lakiesityksen taustalla.

Alkoholipolitiikan perinteiden seuraamisen lisäksi lakiesityksellä oli yhteys myös Sipilän hallituksen hallitusohjelmaan (Valtioneuvosto 2015). Hallituksen esityksessä tuotiin esille sen yhteys hallitusohjelman strategisten tavoitteiden saavuttamiseen. Alkoholilakiesityksen oli osaltaan tarkoitus tukea ennen kaikkea hallitusohjelman terveyden ja hyvinvoinnin sekä työllisyyden, kilpailukyvyn ja kasvun strategisia tavoitteita. Ensin mainittuun viitaten lakiesityksen tavoitteeksi nimettiin sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten vähentäminen ja kansanterveyden edistäminen. Jälkimmäiseen strategiseen tavoitteeseen viitaten lakiuudistuksen tavoitteeksi nimettiin puolestaan talouden ja työllisyyden edistäminen esimerkiksi elinkeinoelämää ja yrittäjyyttä haittaavaa lainsäädäntöä keventämällä ja toimintaedellytyksiä parantamalla.

Alkoholilain kokonaisuudistusta oli valmisteltu pitkään 2000-luvun aikana. Uuden alkoholilain hyväksyminen oli lopulta myös usean hallituskauden aikaisen valmistelun lopputulos. Thomas Karlsson, Pia Mäkelä, Christoffer Tigerstedt ja Ilmo Keskimäki (2018, 3–4) pitävät kauan valmistellun uudistuksen merkittävänä muutoksena vuotta 2015, jolloin pääministeri Juha Sipilän muodostama hallitus jatkoi uudistuksen toteuttamista. Uudistus sidottiin tällöin hallitusohjelman norminpurkua korostaneeseen strategiseen ohjelmaan.

Karlssonin, Mäkelän, Tigerstedtin ja Keskimäen (2018) mukaan Sipilän hallituksen vetovastuun myötä alkoholiteollisuuden ja elinkeinoelämän edustajat saivat kutsun alkoholilain uudistustyöhön. Tässä käänneessä argumentit palvelualan työpaikoista, sääntelyn purkamisesta ja kuluttajien oikeuksista haastoivat sosiaaliset ja terveydelliset argumentit uudistuksen suunnasta. Samalla myös julkinen mielipide oli jakaantunut asian suhteen. Lakiesityksen valmistelussa tulleesta käänneestä huolimatta on hyvä todeta, että Suomen alkoholipolitiikan perusteiden ei nähty kuitenkaan muuttuneen vuonna 2018 voimaan tulleessa uudistuksessa. (emt., 3–4.)

1.2. Kokonaisuudistuksen täysistuntokeskustelujen retorinen luenta

Edellä esitetty lyhyt taustoitus alkoholilain kokonaisuudistuksesta osoittaa aiheen käsittelyn liittyvän ristiriitaisuuden. Pelkästään tämän lyhyen taustoituksen avulla on nähtävissä, että suomalaisen alkoholipolitiikkaan vaikuttavat eri suuntiin vetävät intressit ja puntaroinnit. Alkoholipolitiikkaan sisältyy kilpailevia puolia ja tavoitteita, jotka eivät ole helposti yhteensovitettavissa, vaan vaativat tasapainoilua.

Hyvän esimerkin tästä tasapainoilusta antaa otsikon lainaus kansanedustaja Juha Rehulan (kesk., PTK 140/2017 klo 21.33) puheenvuorosta, jossa hän korosti elinkeinopolitiikan menneen terveystalitiikan edelle alkoholilain kokonaisuudistuksen painotuksissa. Vuonna 2017 hyväksytyyn alkoholilain eduskuntakäsittelyn seuraaminen herättää pohtimaan, miten uudistus, ja sen voimakkaimmin kritisoidut osat, onnistuivat lopulta saamaan eduskunnan enemmistön hyväksynnän.

Kuten aiemmin todettiin, lakiesityksen ensimmäisen äänestyksen äänestystulos oli erittäin tiukka rikkoen perinteisen hallitus-oppositio-jaon eduskunnan äänestyksissä. Tämä huomio ohjaa kiinnostukseni tässä tutkielmassa nimenomaan lakiesityksestä eduskunnassa käytyjen täysistuntokeskustelujen sisältöjen tarkasteluun. Tutkielmassani keskityn parlamentaariseen

retoriikkaan täysistunnoissa. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten kansanedustajat kannattivat ja vastustivat hallituksen esitystä eduskunnan täysistunnoissa, joissa lakiesitystä käsiteltiin. Lisäksi haluan selvittää, millaisia retorisia keinoja kansanedustajat käyttivät puheenvuoroissaan. Vastatakseni näihin tutkimuskysymyksiin tarkastelen kansanedustajien täysistuntopuheenvuoroja James Martinin (2014) *Politics and Rhetoric: A Critical Introduction* -teoksessa esittelemien poliittisen retoriikan analysointivälineiden avulla.

Vastauksia saadakseni keskityn tutkielmassani kansanedustajien esittämiin puheenvuoroihin eduskunnan täysistunnoissa. Aineistonani hyödynnän hallituksen esityksen lähetekeskustelua sekä eduskunnan valiokuntien lausuntokierroksen jälkeistä ensimmäistä ja toista täysistuntopuheenvuoroa (eduskunnan pöytäkirjat PTK 89/2017, 139/2017, 140/2017 ja 143/2017). Täysistuntopuheenvuorojen tarkastelun avulla pyrin rakentamaan kuvaa siitä, mikä hallituksen esityksessä kuvattiin yhtäältä hyvänä ja kannatettavana sekä toisaalta syitä, joiden vuoksi esitys nähtiin vahingollisena ja vastustettavana. Tämän lisäksi tutkimukseni keskiössä on paikantaa niitä retorisia apuvälineitä, joita kansanedustajat käyttivät perustellakseen omia väitteitään.

1.3. Aiempaa tutkimusta suomalaisesta alkoholipolitiikasta

Alkoholiin liittyvää tutkimusta on tehty niin Suomessa kuin muualla maailmassa paljon, mikä kertoo omalta osaltaan aiheen merkittävytydestä ja kiinnostavuudesta. Aihepiiriin liittyen tutkielmani huomio on alkoholipolitiikasta käytävässä parlamentaarisen retoriikan tutkimuksessa. Aiemman tutkimuksen avulla voi havaita, millaisia argumentteja ja retorisia keinoja eduskuntakeskusteluissa on käytetty kieltolakiajoista aina nykyaikaan saakka. Erityisen kiinnostavaa on tarkastella, ovatko nämä argumentit ja retoriset keinot säilyneet samana vai kenties muuttuneet vuosikymmenten kuluessa.

Kuten todettua, tutkimusta alkoholipoliittisesta keskustelusta Suomen eduskunnassa löytyy jo kieltolain ajoista alkaen. Jussipekka Luukkonen (2018) on pro gradussaan käsitellyt Kansallisen Kokoomuspuolueen ja Sosialidemokraattisen Puolueen edustajien kieltolakikantoja vuosina 1929–1931 käydyissä täysistuntopuheenvuoroissa. Luukkosen tutkielman mukaan kyseisissä puheenvuoroissa kieltolakia kannatettiin eritoten työväestön, kansan ja kansanraittiuuden suojelemisella, kun taas kieltolain kaatamista perusteltiin alkoholin tuomilla tuloilla valtiolle ja sillä, ettei kieltolailla ollut kansan enemmistön kannatusta.

Juho Salonen (2013) puolestaan käsittelee pro gradussaan sitä, millaista keskustelua eduskunnassa käytiin miedoista ja keskivahvoista mallasjuomista kieltolain jälkeisenä aikana aina vuoteen 1940 saakka. Salosen tutkielman havaintojen mukaan tuolloin kannattajien ja vastustajien välillä oli muun muassa seuraavia jakolinjoja: yksilöllinen vastaan yhteinen taloudellinen etu; tieteellinen vastaan empiirinen tieto; kansan ja yläluokan etu. Keskustelut liittyivät vahvasti asiaan liittyneisiin talous- ja sosiaalipoliittisiin puoliin. Mallasjuomia vastustaneet edustajat turvautuivat eritoten moralisoiviin argumentteihin omien näkemystensä puolustamisessa. Lisäksi vastustajat pyrkivät asettamaan vastakkain kansan edun suhteessa panimoteollisuuden eli elinkeinoelämän etuun nähden. Vastustajat käyttivät perusteluinaan kielteisiä yksittäistapauksia, jotka johtivat kielteisiin kollektiivisiin seurauksiin.

Parlamentaarisen retoriikan tutkimusta on tehty myös 2000-luvulla käydyin alkoholipoliittisen keskustelun ympäriltä. Tutkimusta on tehty myös muusta kuin parlamentaarisen retoriikan näkökulmasta. Esittelen tässä yhteydessä tutkimusaiheeni kannalta muutamia merkittäviä tutkimuksia, jotka sivuavat omaa tutkimuskohdettani. Vaikka tutkimukset eivät ole suoraan parlamentaarisen retoriikan tutkimuksia, ne tarjoavat kuitenkin hyödyllisiä näkökulmia suomalaiseen alkoholipoliittiseen keskusteluun ja sen ymmärtämiseen.

Jukka Parkkola (2006) on pro gradussaan käsitellyt retorisen luennan avulla suomalaista alkoholipoliittikkaa vapauspoliittisena ilmiönä. Parkkolan tutkielman tutkimuskohteena ei ole kuitenkaan käytetty aiheesta käytyjä parlamentaarisia debatteja. Sen sijaan Mikko Salminen (2008) on käsitellyt pro gradussaan vuoden 2003 alkoholiverolain muutosta koskenutta täysistuntokeskustelua. Hän selvittää tutkielmassaan, millaisia diskursseja alkoholiverokeskusteluista muodostui. Salmisen tunnistamat diskurssit olivat myös tuttuja, eli kansanterveyteen ja -talouteen, turvallisuuteen, suomalaiseen juomatapaan sekä yksilöön ja perheeseen liittyviä. Salmisen (emt., 80) mukaan hänen havaintonsa ovat olleet löydettävissä edeltävien vuosikymmenten suomalaisissa alkoholipoliittisissa määrittelyissä.

Näiden tutkielmien lisäksi Anna-Mari Österlund (2017) on pro gradussaan tutkinut suomalaisen alkoholikulttuurin ja alkoholipoliittikan välistä suhdetta ja sen keskeisiä teemoja 2010-luvulla. Hänen tutkielmassaan analysoidaan aiheeseen liittyvää suomalaista tutkimuskirjallisuutta ja julkaisuja. Oman tutkimuskohteeni kontekstin ymmärtämisen kannalta on hyvä huomata Österlundin (emt., 51) toteamus siitä, että suomalainen

alkoholikulttuuri ja -politiikka näyttävät olleen vuoden 2017 uudistuksen hyväksymisen paikkeilla ”yksilön vapautta ja vastuuta korostavia ja yhteiskunnallisia ongelmia vähätteleviä tai vähintäänkin vältteleviä”.

Joni Grandell (2017) on puolestaan käsitellyt pro gradussaan 2000-luvun suomalaista alkoholilainsäädäntöprosessia ja sen taustalla vaikuttanutta keskustelua ja argumentaatiota. Hänen tarkastelukohteenaan on ollut vuosien 2004–2014 alkoholiveron muutosten eduskuntakäsittelyt. Grandell hyödyntää tutkielmansa aineistona hallituksen esityksiä, valokuntien lausuntoja ja eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoja.

Tutkielmani kohteena olevavasta uusimmasta, vuoden 2017 alkoholilain kokonaisuudistuksesta on jo olemassa olevaa tutkimusta. Tuomas Mikkola (2019) on sivuainetutkimuksessaan tutkinut vuoden 1968 ja 2017 alkoholilakiuudistusten täysistuntokeskusteluissa käytetyistä argumenteista nousseita diskursseja. Mikkolan diskursiivisessa tutkimuksessa keskiössä ovat varsinkin argumentit, jotka on esitetty erityisesti vuonna 1968 keskioluen myynnin vapauttamisesta ja vuonna 2017 vähittäiskaupassa myytävän alkoholin prosenttirajan nostosta.

Tuomas Mikkola (2019) on tunnistanut kuusi diskurssia, joita kansanedustajien käyttämä argumentaatio on rakentanut edellä kerrotuissa täysistuntokeskusteluissa. Hän on nimennyt ne raittius- ja kieltolakidiskurssiksi, nuoriso- ja holhousdiskurssiksi, yksilönvapauden ja eurooppalaisen juomatavan diskurssiksi, kaupan ja panimoteollisuuden diskurssiksi, saatavuuden ja hinnan diskurssiksi sekä kansanterveyden ja kansantalouden diskurssiksi. Tunnistamiensa diskurssien kautta Mikkola tuo esille puhetapoja alkoholipolitiikasta ja puhetapojen merkityksistä näissä kahdessa uudistuksessa, jotka ovat liberalisoineet ja vapauttaneet suomalaista alkoholipolitiikkaa.

1.4. Tutkielman rakenne

Esittelen seuraavaksi lyhyesti tutkielman tulevaa kulkua. Koska kyseessä on eduskuntakeskustelujen retorinen analyysi, on lukutapani yhteydessä parlamentaarisen retoriikan tutkimukseen. Tämän vuoksi käsittelen teoreettisia huomioita, joita on esitetty parlamentaarisesta retoriikasta ja sen tutkimuksesta. Tässä teoriaosiossa tuon esiin, millaista parlamentaarinen puhe on luonteeltaan ja millaisia ulottuvuuksia sillä on. Tuon myös esiin, mikä parlamentaarisen puheen merkitys on parlamentaarisessa demokratiassa. Samalla luon

katsausta siihen, millaisia parlamentit ovat puhe- ja debatointipaikkoina. Koska tarkastelen eduskunnan parlamentaarisia debatteja, valaisen ennen kaikkea sitä, millaiseksi suomalaisia parlamentaarisia debatteja on luonnehdittu.

Teoriaosion päätteeksi käsittelen myös omantunnon mukaan äänestämistä eduskunnassa. Esittelen omantunnon äänestykseen liittyviä teoreettisia huomioita, sillä täysistuntojen puheenvuoroissa alkoholin prosenttirajan nostosta äänestämisestä haluttiin tehdä kansanedustajille omantunnonkysymys. Erityisesti hallituspuolueiden edustajat korostivat asiaa omantunnon kysymyksenä, jotta he saisivat äänestää halutessaan hallituksen esitystä vastaan. Tähän liittyen haluan tuoda aiemman tutkimuksen pohjalta esiin, millaisia omantunnonkysymyksiä eduskunnassa on nähty aiemmin ja millainen rooli niillä on ollut. Samalla asian esittely valaisee sitä, millaisina kansanedustajan rooli ja vapaudet äänestystilanteissa perinteisesti näyttäytyvät.

Parlamentaarisen retoriikan tutkimuksen esittelyn jälkeen siirryn metodiosioon. Tässä osiossa tuon esiin välineitä, joilla parlamentaarisia debatteja voi tarkastella retorisesti. Jotta saan vastauksia tutkimuskysymyksiini, hyödynnän James Martinin (2014) teoksessa esittelemiä poliittisen retoriikan havainnointivälineitä. Niiden avulla pyrin paljastamaan erilaisia tapoja ja vetoamiskeinoja, joita kansanedustajat hyödynsivät perustellakseen näkemyksiään. Esittelen näitä havaintojani kansanedustajien puheenvuorojen ja argumenttien kautta tunnistamieni keskeisten teemojen kautta.

Metodiosion jälkeen esittelen alkoholilain kokonaisuudistuksen käsittelyvaiheet eduskunnassa. Tässä osiossa esittelen myös lyhyesti sen, miten suomalainen lainsäädäntöprosessi käytännössä yleisesti etenee eduskunnassa. Lakiesityksen käsittelyvaiheiden esittelyn jälkeen esittelen vielä tarkemmin taustaa sille, miten alkoholilain kokonaisuudistuksen suunnittelu ja käsittely on edennyt 2010-luvulla. Tämä taustoitus auttaa hahmottamaan sitä, millaisia vaiheita lakiesitys on käynyt läpi ennen täysistuntokäsittelyä.

Lakiesityksen käsittelyn taustoituksen jälkeen siirryn itse asiaan eli täysistuntopuheenvuorojen retoriseen analyysiin. Tässä vaiheessa analysoin kansanedustajien lakiesityksestä puolesta ja vastaan esittämiä argumentteja James Martinin (2014) havainnointivälineiden avulla. Esittelen tässä osiossa kansanedustajien esittämiä argumentteja ja puheenvuoroissa käytettyjä retorisia keinoja. Sidon retorisen analyysini esittelyn täysistuntokeskusteluista esiin nousseisiin keskeisiin teemoihin. Tällä tavoin

pääsen osoittamaan, mitkä lakiesitykseen liittyvät puolet korostuvat eniten kansanedustajien argumentaatiossa.

Tutkielman päätteeksi pohdin sitä, millaisena suomalainen alkoholipoliittinen keskustelu näyttäytyy eduskunnassa. Tuon esiin, mitkä puolet retorisessa tarkastelussa nousevat debateista eniten esiin. Lisäksi aiheesta aiemmin tehtyjen tutkimushavaintojen valossa pohdin, ovatko tutkielmani kohteena olleet debatit samankaltaisia kuin aiemmat vai onko niissä mahdollisesti havaittavissa jotain eroa. Samalla pohdin, miltä keskustelu alkoholista näyttäytyy suhteessa muuhun suomalaiseen päihdepolitiikkaan.

Tutkielman loppupäätelmissä pohdin myös sitä, näyttäytyykö keskustelussa, jossa haluttiin korostaa kansanedustajien vapautta äänestää omantuntonsa mukaan, jotain erilaista normaalitilanteeseen verrattuna. Normaalitilanteella viitataan äänestystilanteisiin, jossa hallituspuolueiden edustajilla ei ole luvallista poiketa hallituksen esityksestä äänestämisen suhteen ilman sanktioita. Lisäksi pohdin Suomen alkoholipolitiikan tulevaisuutta ja tämän tutkielman mahdollista antia aihepiiriin liittyvää tulevaa parlamentaaristen debattien retorista tutkimusta varten.

2. PARLAMENTAARISEN RETORIIKAN TUTKIMUS

2.1. Lähtökohtia ajankohtaisen aiheen tutkimukseen

Ennen parlamentaarisen retoriikan ja sen tutkimuksen esittelyä nostan esiin muutamia lähtökohtia ja huomioita, joita alkoholilaista käydyn eduskuntakeskustelun analyysissä on syytä huomioida. Nämä huomioit ovat tärkeitä tutkimuksen kohteena olevan aiheen vuoksi. Ensinnäkin tällaisen ajankohtaisen ja tutun aiheen tutkiminen asettaa omat haasteensa. Tuula Vaarakallion ja Taru Haapalan (2013, 4–6) mukaan on erityisen tärkeää etäännyttää poliittista ilmiötä politiikan retorisen ulottuvuuden vuoksi. Tämä tarkoittaa tutun tai itsestään selvänä pidetyn asian kyseenalaistamista. Tämä onnistuu haastamalla kriittisesti tutkittavan aiheen käsitteitä, nimiä ja luokitteluja, jotta aiheen kiinnostavia piirteitä voi löytää.

Edellä kuvatun kaltainen etäännyttäminen on tärkeää erityisesti silloin, kun käsiteltävänä aiheena on ilmiöitä tai asioita, joista on ehtinyt muodostua julkisuudessa valmiita ennakkoletuksia, mielipiteitä tai ennakkoluuloja. Vaarakallio ja Haapala (2013, 6–7) nostavat tästä esimerkiksi 1980-luvulle jatkuneen perinteen tulkita puolueita ja vaaleja oikeisto-vasemmisto-jaon mukaan, vaikka politiikan tutkimus vaatii laajempien ulottuvuuksien tarkastelua. Etäännyttäminen tarjoaa tutkijalle apuvälineen, jotta hyvin tunnetunkin aiheen voi nähdä vieraana ja jotta sitä voi lukea uudella tavalla. Alkoholilain kokonaisuudistuksen tapaisen aiheen tutkimuksessa etäännyttämistä tarvitaan erityisesti, sillä alkoholista on lähes jokaisella omakohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä.

Myös Kari Palonen (2013) korostaa etäännyttämisen tarpeellisuutta tutkimuksen teossa. Palonen korostaa, miten hankala on tutkia kotimaan ajankohtaisia poliittisia ilmiöitä. On kuitenkin huomionarvoista, että tutkimuskohteen ajallisesta tai maantieteellisestä läheisyydestä tai kaukaisuudesta huolimatta kyseinen hankaluus on aina läsnä, sillä tutkimuskohteet ovat väistämättä yhteydessä tutkijan omaan henkilökohtaiseen kontekstiin. Tämä konteksti näkyy tutkijan kokemusten, hänen käyttämänsä kielen ja tilanteiden analysoinnin kautta. (emt., 13–14.) Huomio on tutkimukseni kannalta merkittävä muun muassa siksi, koska tutkimuksen kohteena olevasta eduskuntakäsittelystä on ajallisesti vain muutamia vuosia.

Palosen (2013) mukaan on olemassa erilaisia keinoja, joilla tutkimuskohteita voi etäännyttää retorisen luennan avulla. Tutkimalla retorisen puheen muotoja on mahdollista löytää erilaisia

tyypillisiä keskustelun tai päätöksenteon muotoja. Puheenvuoroista voi yrittää tunnistaa esimerkiksi sen, onko puhe luonteeltaan forensista, epideiktistä vai deliberatiivista. Puheita on puolestaan mahdollista vertailla käytetyssä kontekstissaan jakamalla argumentteja erilaisiin topoksiin. Tämän lisäksi trooppeja ja kielikuvia tarkastelemalla voidaan rakentaa tai legitimoida tutkittavaan asiaan otettuja kantoja erilaisissa historiallisissa konteksteissa. On huomionarvoista, että edellä mainitut retoriset lukutavat eivät suinkaan ole tyhjentäviä, mutta niiden avulla voi nostaa esiin uusia näkökulmia tutkimuskohteista. (emt., 23.)

Ajankohtaisen ja tutun aiheen käsittelyn asettamien haasteiden lisäksi on aiheellista huomioida myös muita lähtökohtia tutkimukselle. Koska kyseessä on parlamentaarisen retoriikan tutkimus, on lähtökohtanani tulkita kansanedustajien puheenvuoroja poliittisina tekoina. Palonen (2005, 359) korostaa Quentin Skinnerin hengessä, että poliitikkojen toiminta, puheet ja kirjoitukset on otettava tosissaan politiikan teoreetikkojen silmissä. Tämä tarkoittaa Palosen mukaan sitä, että poliitikkoja ja heidän toimintaansa, esimerkiksi puheita parlamentissa, tulisi lukea politiikan teoreetikkojen toimintana. Tätä näkemystä täydentää Alan Finlayson (2017, 20) todetessaan, että retoriikan tutkijoille parlamentaarinen puhe ei ole vain pelkkää puhetta, vaan se on harkittua ajattelun esittelyä poliittisella areenalla.

Edellä kuvatun lisäksi Vaarakallio ja Haapala (2013, 7–8) korostavat, että poliittiset puheet on ymmärrettävä niiden kontekstissaan. Tämän huomion vuoksi tuon tässä osiossa jäljempänä esille, millaisiksi parlamentaarisia debatteja on kuvattu ja mitkä ovat niille tunnusomaisia piirteitä. Lisäksi tuon esille debattien kontekstia eli käsittelen sitä, millaisia paikkoja parlamentit ovat parlamentaariselle puheelle. Nämä teoreettiset huomiot auttavat ymmärtämään paremmin tutkimuksen kohteena olevien eduskunnan täysistuntojen luonnetta.

Parlamentaarisessa retorisessa tutkimuksessa tärkeässä osassa ovat myös käsitteet ja käsitteellistämisyhtymykset, joita parlamentaarikot puheellaan tavoittelevat. Michael Freeden (2017) huomauttaa, että poliittisilla käsitteillä on oma historiansa. Niillä on myös välittömiä ja pitkäaikaisia vaikutuksia. Käsitteissä on sisäänrakennettu taipumus muuttua, minkä vuoksi ne ovat jatkuvassa liikkeessä. Niitä ei ole mahdollista määritellä tyhjentävästi missään ajassa tai paikassa. Lisäksi käsitteet ovat aina sidoksissa toisiinsa. Tämän vuoksi käsitteiden käsitteellisen ympäristön tarkastelu tarjoaa merkittävän kontekstin niiden ymmärtämiseksi ja käsitteisisältöjen purkamiseksi. (emt., 125–126.)

Käsitteet ovat myös aina ideologisen kamppailun kohteena, sillä politiikan käsitteet pitävät sisällään moninaisia merkityksiä. Poliitiikan kielen tuottajien keskuudessa ideologiat tähtäävätkin näiden käsitteiden merkitysten rajoittamiseen. Tämän semanttisen hallinnan avulla yhteiskunnan kieltä yritetään monopolisoida ja kanavoida, jolloin myös yhteiskuntaa yritetään ohjata tiettyyn haluttuun suuntaan. On kuitenkin huomionarvoista, että hallintayritykset sisältävät aina myös tahattomia seurauksia, minkä vuoksi ne eivät ole täysin hallittavissa. Koko käsittehistoriaa voikin kuvata näiden – onnistuneiden ja epäonnistuneiden – käsitteellistämisyritysten historiaksi. (Freeden 2017, 120.)

Koska hallintayritykset sisältävät myös tahattomia seurauksia, ideologiset yritykset hallita poliittista kieltä ja käsitteitä eivät voi koskaan onnistua täysin. Tähän on muutamia merkittäviä syitä. Yhtäältä tämä johtuu siitä, että kielen käyttö elää jatkuvasti eri semanttisilla kielenkäytön merkitysten kentillä. Kentillä ei voi kuitenkaan toimia miten tahansa, sillä toiminnan on tapahduttava tiettyjen raja-aitojen sisällä. Jos näin ei toimi, poliittisen toimijan kieli ei ole viestittävässä eikä toisten ymmärrettävissä. (Freeden 2017, 120–121.)

Käsitteiden hallintayritysten hallitsemattomuuden toisena syynä on se, että poliittiset käsitteet ovat aina kiistanalaisia ja haastettavissa. Tämä johtuu siitä, että poliittiset käsitteet sisältävät useita, toisinaan yhteensovittamattomia, sisältöjä. Lisäksi ne sisältävät lukemattomia tulkintoja, joita poliittisista viesteistä on luettavissa. Esimerkiksi Saksan demokraattinen tasavalta oli nimellisesti demokraattinen, mutta tätä nimeämisyritystä ei kuitenkaan pidetty yleisesti uskottavana. (Freeden 2017, 120–121.)

2.2. Parlamentaarisesta retoriikan ominaispiirteitä

Tässä osiossa tuon esiin retoriikan tutkimukseen liittyviä huomioita. Esittelen ennen kaikkea parlamentaarista retoriikasta tehtyjä havaintoja, jotka kehystävät omaa tutkimuskohdettani. Freedenin (2017) mukaan retoriikan tutkimus antaa mahdollisuuden arvostaa puheessa käytettyjä esteettisiä ja suostuttelevia välineitä, joita käytetään koristamaan käsitteen välittämiä viestejä. Retoriikka onkin kielen rakennusosa. Retoriikka on juurtunut puhetekoihin ja kirjoituksiin, eikä ole niistä irrallaan. Retoriikan ei ole suinkaan pelkästään aina suunniteltua, vaan se voi olla myös tahatonta. Lisäksi retoriikan suostutteleva piirre on juurtunut kieleen, sillä kieli pyrkii aina vaikuttamaan. (emt., 132–134.)

Retoriikka on yhteydessä myös käsitteisiin. Käsitteitä pyritään vahvistamaan määreillä, jotka lisäävät niiden vaikutusta. Käsitteisiin yhdistetyt adjektiiviset määreet, kuten 'todennäköisesti', 'varmasti', 'ehdottomasti', 'kiistattomasti', ovat esimerkkejä tällaisista vahvistavista määreistä. Lisäksi on olemassa käsitteitä, jotka toimivat kulttuurisina vahvistajina, joihin jollakin on 'oikeus'. Kun tämä määre lisätään arvostetun käsitteen yhteyteen, se ohittaa muut väitteet tai arvot. (Freeden 2017, 134.)

Kari Palosen (2005, 362) mukaan parlamentaariseen politiikkaan kuuluu retorinen luonne, joka vaatii poliitikolta kykyä improvisaatioon puheenvuoroissaan. Palosen (2017, 100) esittämän määritelmän mukaan retoriikka on toimintaa, jonka tavoitteena on suostutella toiset joko hyväksymään tai hylkäämään tietyt näkemykset, tuoda uusia asioita asialistalle tai poistaa asioita asialistalta hylkäämättä niitä virallisesti. Tätä varten on käytettävissä erilaisia retoriikan lajeja, jotka myös kilpailevat keskenään. Retoriikka voi olla epideististä eli syyttävää, forensista eli puolustavaa, diplomaattista tai deliberatiivista eli *pro et contra* -debatointia. Näistä viimeksi mainittu on luonteeltaan punnitsevaa ja erityisesti parlamentaarista retoriikkaa. (emt., 101.) Hanna Kallio (2015, 126) on kuvannut tätä *pro et contra* -tapaa debatoida parlamentaariseksi tyyliksi ja erityiseksi politiikan tavaksi, jolla lopputulos saavutetaan argumentaation ja suostuttelun avulla.

Parlamentaarisella debatilla on myös oma luonteensa ja osaset, joista se koostuu. Esimerkiksi Westminsterin kontekstissa parlamentaarisen debatin keskeisiä osia ovat muun muassa esitysten tekeminen, niiden kannattaminen, puolesta ja vastaan debatointi, esitysten muokkaaminen ja niiden puntarointi (Palonen 2015, 25). Kallio (2015, 137) nostaa tutkimuksessaan esiin Suomen eduskunnan budjettikeskustelut esimerkkinä parlamentaarisesta retorista debatista, jossa on mukana sen perusosat: argumentointi puolesta ja vastaan, eri näkökulmista tulevien näkökulmien esittäminen ja kansanedustajien puheenvuoroihinsa valikoimat retoriset keinot. Talous- ja budjettikeskusteluissa on Kallion (emt., 130–134) mukaan ominaista se, että esitetyt toimenpiteet esitetään parlamentaarikkojen puheissa retorisesti välttämättöminä.

Jotta parlamentaariset debatit ovat mahdollisia, tarvitaan myös sovittuja parlamentaarisia järjestelyjä. Kyösti Pekonen (2011, 58) korostaa, että parlamentaariseen järjestelmään sisältyy kaksi toisiaan täydentävää periaatetta. Ensimmäinen näkökulma korostaa edustuslaitosta, eli parlamenttia, deliberoivana instituutiona, joka toimii tiettyjen

periaatteiden mukaan. Tämä periaate sisältää sen, että edustajat pystyvät toimimaan ja osallistumaan debattiin vapaasti.

Parlamentaarisen järjestelmän toinen periaate liittyy Kyösti Pekosen (2011) mukaan deliberoivan puheen luonteeseen. Deliberatiivinen puhe suuntaa tulevaan, pohtii vaihtoehtoja ja väittelee käsiteltävästä aiheesta. Tämä puoli vaatii osallistujia sitoutumaan myös siihen, että käsiteltävästä asiasta debatoidaan puolesta ja vastaan asiassa pitäytyen. Näin ollen parlamentaariseen debattiin osallistuvien puhujien puheenvuoroissa esitetyt näkökulmat ja perustelut eivät saisi liittyä seikkoihin, jotka eivät liity käsittelyn kohteena olevaan asiaan. (emt., 58, 60.) Ilman näiden edellä lueteltujen periaatteiden tai ehtojen toteutumista parlamentaarista debattia ei voi pitää deliberatiivisena.

2.3. Parlamentti erityisenä puheen paikkana

Kuten edellä todettiin, puhe on keskiössä parlamentaarisen retoriikan tutkimuksessa. Cornelia Ilie (2010, 336) toteaa, että poliittiseen päätöksentekoon osallistuville parlamentaarikoille puhe on toimintaa, jolla he osallistuvat politiikantekoon. Yksi keskeinen puheen areena parlamentaarikoille on juuri parlamentti. Palonen (2017, 100; 101) viittaa Skinnerin näkemyksiin, joiden mukaan parlamentti ei ole ainoastaan tavanomainen debatointipaikka, vaan se on myös deliberatiivisen kokouksen ideaalityyppi. Tässä ideaalityypissä, parlamentissa, tyypillistä on se, että sille on kehittynyt järjestelmälliset menettelytavat vastakkaisten näkökulmien ja argumenttien käsittelemiseksi.

Myös Cornelia Ilie (2010) määrittelee parlamentteja parlamentaaristen debattien paikkoina. Ilie toteaa parlamentin muotoutuneen institutionaaliseksi tapahtumapaikaksi, jossa tarkoituksena on vastakkaisten poliittisten näkemysten sanallinen vastakkainasettelu, jossa puolueiden edustajat esittävät puolustavia ja vastustavia kantoja käsittelyssä olevasta asiasta. Tämän vastakkainasettelun hallitsemiseksi parlamentteihin on kehittynyt lukuisia erilaisia toimintatapoja ja debatoinnin ja päätöksenteon rutiineja. Parlamenteille leimallista onkin juuri se, että niiden työ koostuu olennaisilta osin puheista ja debateista, joiden pohjalta päätöksenteko syntyy. Puheella vaikuttaminen on siis keskeisessä roolissa parlamentaarikon työssä. Tämän vuoksi parlamentaarikkojen voidaan olettaa pyrkivän parantamaan omia retorisia taitojaan, jotta he onnistuisivat mahdollisimman hyvin välittämään haluamiaan viestejä. (emt., 344.)

Hanna Bäck, Markus Baumann, Marc Debus ja Jochen Müller (2019, 163) korostavat myös puheen merkitystä parlamentaarikkojen toiminnassa. He pitävät puhumista parlamentissa yksittäisten parlamentaarikkojen tyypillisimpänä ja tunnustetuimpana toimintana. Puhe parlamentissa antaa niin parlamentaarikoille kuin puolueille mahdollisuuden tuoda julki, kyseenalaistaa tai puolustaa poliittisia avauksia ja politiikkatoimia. Puolueiden johdon ja puolueiden yksittäisten parlamentaarikkojen välillä voi kuitenkin olla kiistoja siitä, miten yhdenmukaisia viestejä he saavat viestittyä äänestäjilleen. (emt., 163.) Esimerkiksi poliittisen puolueen edustajien irtiotot ja toisistaan poikkeavat puheenvuorot voivat antaa ristiriitaisen kuvan koko puolueen ajamasta politiikasta.

Parlamentteihin rakentuneet proseduraaliset järjestelyt mahdollistavat erimielisten näkemysten käsittelyn. Parlamenteissa on virallinen, säännelty muotonsa, jonka pohjalta asialistalla olevista esityksistä debatoidaan. (Palonen 2017, 102–103.) Parlamentissa on esimerkiksi omat, viralliset ja epäviralliset, sääntönsä siitä, mitä eduskunnassa saa sanoa. Nämä säännöt ovat myös parlamentaarikkojen debatin kohteena. Esimerkiksi Onni Pekonen (2012, 43–44) tuo tutkimuksessaan esille, että jo Suomen eduskunnan alkuaikoina etsittiin rajoja sille, millainen puhe eduskunnassa on sallittua ja millainen ei.

Pelkät säännöt ja rajoitukset eivät tietystikään riitä debattien aikaansaamiseksi. Sääntöjen lisäksi parlamentaariset debaattit ovat mahdollisia, kun ne pohjautuvat erilaisiin parlamentaarikoille suotuihin vapauksiin. Debaattit edellyttävät edustajien riippumattomuutta, sananvapautta, vapaata toimintavalttaa, vapaita vaaleja sekä parlamentaarista immunitteettia. (Palonen 2017, 102–103.)

Parlamenteista on löydettävissä useita erilaisia debatteja ja niiden alatyyppejä. Debatteja käydään täysistunnoissa ja valiokunnissa. Debaattit koskevat muun muassa budjettiesityksiä, lakihankkeita ja luottamusäänestyksiä. Ne voivat olla lähtöisin hallitukselta tai yksittäiseltä parlamentaarikolta. (Palonen 2017, 103.) Debaattien aiheet voivat nousta parlamenttiin myös kansalaisaloitteiden kautta. Parlamentaarista debaateista voi löytää eroja sen mukaan, koskevatko ne asialistalla olevia asioita vai ovatko ne proseduriin liittyviä (emt., 103). Parlamentaariset debaattit eivät ole siis samanlaisia, vaan ne voivat vaihdella luonteeltaan useilla eri tavoilla. Eroja on myös debattien julkisuudessa: eduskunnan täysistunnot ovat julkisia, valiokuntakeskustelut puolestaan eivät ole.

Eri maiden poliittisilla järjestelmillä on myös merkitystä sille, millaisia parlamentaariset debaattit ovat. Daniela Giannettin ja Andrea Pedrazzanin (2016, 775) mukaan järjestelmissä,

joissa puolueen yhtenäisyys on merkittävässä asemassa, puolueen puheenjohtajilla on suurempi rooli parlamentin puheaikojen kohdentamisessa. Parlamentaarisissa debateissa puolueen edustajien mahdolliset sisäiset erimielisyydet halutaan pitää piilossa. Tämä puolestaan ohjaa sitä, ketkä pääsevät debatissa ääneen. On kuitenkin huomioitava, että edellä mainittu on vahvasti sidoksissa institutionaalisiin järjestelyihin eli parlamenttien sääntöihin siitä, miten puheenvuoroaika jaetaan. Jos täysistuntojen puheenvuorot määräytyvät vapaasti, ei puoluejohtajilla ole edellä kuvatun tapaista valtaa. Puheajan jakautumisen suhteen voidaan puhua puolue- tai edustajakeskeisistä säännöistä parlamenteissa. (emt., 775–776.)

2.4. Ajan ulottuvuudet parlamentaarisisessa debatissa ja järjestelmässä

Parlamentaariseen järjestelmään liittyy olennaisena osana myös aika sen eri proseduureissa. Kari Palonen (2017, 106) toteaa, että nämä proseduurit on kehitetty ajan käsittelyyn eli sen käyttämiseen ja säästämiseen parlamenteissa. Parlamentissa olennaista on reilun pelin sääntöjen noudattaminen, jotta käsiteltävän asian debatti saa riittävän ajan parlamentissa. Aika on kuitenkin rajallista, ja parlamentaarikot tietävät tämän. (emt., 106.) Tämän vuoksi parlamentaarikot voivat esimerkiksi kritisoida hallitusta lakiesitysten kiirehtimisestä tai debattien ajallisten sääntöjen rikkomisesta. Ajalla on myös mahdollista yrittää pelata esimerkiksi viivyttämällä asian käsittelyä.

Parlamentaarisissa debateissa aika on erilaista myös sen mukaan, tarkastellaanko asiaa hallituksesta vai oppositiosta käsin. Giannetti ja Pedrazzani (2016, 776) toteavat, että parlamentaarisen demokratian järjestelmissä, joissa hallitus tuo lakiesitykset parlamentin käsittelyyn, on hallituksen ja opposition edustajilla erilaiset lähtökohdat debattiin. Siinä, missä hallituksen edustajat haluavat lyhentää asian käsittelyä ottamalla vähemmän puheenvuoroja, halutaan oppositiossa käyttää niitä enemmän hidastamaan vastustamansa asian käsittelyä ja hyväksytyksi tulemistä. (emt, 776.)

Parlamentaarinen puhe voi erota myös siinä, mihin aikaan vaalikautta se esitetään. Poliittisilla puolueilla on varsinkin vaalien lähestyessä suurempi halu rajoittaa puheenvuoroja, jotka osoittaisivat epäyhtenäisyyttä puolueen sisällä. Puolueilla on erityisesti tarve rajoittaa epäyhtenäistä puhetta parlamenteissa niille tärkeistä ydinasioista tai -teemoista. (Bäck ym. 2019, 183.)

Kuten todettua, ajan rajallisuuden kanssa elämisen lisäksi ajalla pelataan ja politikoidaan parlamenteissa. Debatit ovat olennainen osa parlamenttien poliittista toimintaa. Ne ovat myös luonteeltaan ajallisia. Debatit itsessään tarjoavat mahdollisuuden yllättäviin oivalluksiin joko esitystä vastaan tai sen puolesta. Tämä kuitenkin edellyttää aikaa pohtia käytettäviä argumentteja. Parlamentaarikkojen puheenvuorot ovatkin debateissa tehtäviä siirtoja, joita arvioidaan omin retorisin kriteerein. (Palonen 2015.)

Parlamenttien menettelytavat tuovat debatteihin oman ajallisen lisänsä. Käytännöt vaihtelevat maittain. Esimerkiksi Suomen eduskunnassa esityksestä keskustellaan ensiksi lähetekeskustelussa, minkä jälkeen esitys lähtee soveltuviin valiokuntaan tai valiokuntiin mietintökierrokselle. Valiokuntien mietintöjen jälkeen esityksestä keskustellaan kahdessa täysistunnossa ennen lakiesityksen hyväksymistä tai hylkäämistä. (Eduskunta). Palonen (2015, 26) toteaa käsittelyvälien olevan tärkeitä erityisesti kahdesta syystä. Välit käsittelyissä tarjoavat paitsi tauon ajattelulle myös mahdollistavat, että eri käsittelyvaiheissa lakiesityksiä tarkastellaan eri näkökulmista.

Parlamentarisella ajalla on omat etunsa, mutta parlamentteihin ja niiden ajankäyttöön kohdistuu ulkoista painetta. Palonen (2015, 27) toteaa, että parlamenttien poliittinen etu on runsas aika *pro et contra* -debatoinnille, vaikka ajankäyttöä säännellään parlamenttien sisäisin menettelytavoin. Parlamentit eivät ole kuitenkaan muusta yhteiskunnasta irrallaan vaan jatkuvan ulkoisen tarkkailun kohteina. Palosen (emt., 27) mukaan haasteena parlamenteille onkin parlamentin ulkopuolelta, kuten liike-elämän, hallinnon ja median puolelta, tuleva kritiikki parlamenttien ajankäytöstä ja vaatimukset parlamenttien toiminnan tehokkuudesta. Kritiikki ja vaatimukset johtuvat siitä, että näillä ulkopuolisilla toimijoilla on omat, parlamentista eroavat, aikakäsityksensä.

2.5. Parlamentaarisen politiikan haasteita

Parlamentaarisen politiikan ja puheen osalta on tärkeää esitellä myös niiden haasteita ja niitä kohtaan esitettyä kritiikkiä. Palonen (2015) on eritellyt parlamentaaristen debattien ja parlamentarismien ideaalin haasteita, jotka kumpuavat parlamentarisesta politiikasta itsestään. Yksi olennainen haaste on parlamenteissa käytettävissä oleva aika ja sen rajallisuus poliittisten agendojen käsittelyssä. Toinen liittyy hallituksen asemaan parlamentarisessa politiikassa. Hallituksen korostunut asema parlamentin agendan määrittelyssä voi johtaa siihen, että parlamentti kutistuu lähinnä lakien ratifiointielimeksi.

Tällöin myös parlamenttien poliittinen debatti tyypistyy kysymykseksi siitä, kannatetaanko vai vastustetaanko hallituksen esitystä. Keskustelu itse debatin kohteena olevasta asiasta jää tällöin toissijaiseksi hallitus-oppositio-jaolle, eivätkä parlamentaarikot nosta itse asioita käsittelyyn. (emt.)

Kolmas haaste liittyy olennaisesti parlamentaarikkojen rooliin. Ideaalitulanteessa jokainen debatti, puhe ja äänestys on mahdollisuus muuttaa parlamentin ryhmittymiä. Vaikka parlamentaarikot ovatkin puolueidensa kautta valittuja, heidän pitäisi asennoitua käsiteltäviin esityksiin yksilöllisesti. Jos parlamentaarikot ovat kuitenkin vain puolueensa edustajia, todellista debattia ei synny. Puolueen linjaa vastaan toimiminen voi kuitenkin aiheuttaa yksittäisille parlamentaarikoille sanktioita, vaikka haluja sen haastamiseen olisi. Parlamentaarikot joutuvatkin pohtimaan tarkoin, milloin ja millä tavoin he toimivat vastoin oman puolueen linjauksia. (Palonen 2015.)

Millainen rooli Suomen eduskunnan täysistuntokeskusteluilla sitten on? Kyösti Pekosen (2011, 196) teoksessa esitettävissä kansanedustajien haastatteluissa täysistuntoja kuvattiin tilanteiksi, joissa esitetään poliittisia puheita ja paikaksi, jossa poliittiset ristiriidat tuodaan julki *pro et contra* -argumentoinnilla. Kansanedustajien antama kuva täysistunnoista piirtyy kuitenkin varsin synkeäksi erityisesti deliberaation näkökulmasta: täysistunnot ovat kiistoja ja monologeja, minkä lisäksi niistä puuttuu keskustelevuus ja mahdollisuus toisten mielipiteiden muuttamiseen.

Kyösti Pekosen (2011, 14–15) näkemyksen mukaan markkina- ja kilpailukykyideologia on tehnyt politiikasta hallintaa, jossa politiikan peruslinja ei juurikaan muutu eri hallituspohjista huolimatta. Samalla eduskunnan mahdollisuudet vaikuttaa hallituksen ajamaa politiikkaa kohtaan ovat vähäiset, minkä vuoksi täysistuntopuhekin näyttäytyy pahimmillaan tyhjänä puheena vailla merkitystä ja vaikuttavuutta. Kansanedustajien haastattelujen perusteella varsinkin julkisuus vaikuttaa vahvasti siihen, ettei keskustelu ja toisten mielipiteisiin vaikuttaminen toteudu, sillä puhe suunnataan muille kuin edustajakollegoille. (emt., 103–105, 109.)

Kyösti Pekosen (2011) teoksen valossa debatti eduskunnassa on erilaista riippuen siitä, tapahtuuko se julkisissa täysistunnoissa vai suljetuissa valiokunnissa. Yhdessä teoksessa (emt., 154) esiintyvässä haastattelussa korostetaan sitä, että täysistunnoissa koetetaan keksiä argumentit joko hallituksen esityksen puolesta tai sitä vastaan. Sen sijaan valiokunnissa

keskustellaan haastatteluvastauksen mukaan enemmän näkökulmista, jotka ovat käsittelyn kohteena olevan asian puolesta tai sitä vastaan.

Edellä kuvatun perusteella eduskunnan täysistuntojen julkisuus näyttää siis heikentävän deliberatiivisen parlamentaarisen debatin mahdollisuutta. Siitä huolimatta julkisuus on kuitenkin kaksiteräinen miekka kansanedustajien näkemysten valossa. Samalla, kun julkisuuden koetaan vähentävän puheenvuorojen arvoa, puheenvuoroista kuitenkin kilpaillaan julkisuuden tarjoaman näkyvyyden vuoksi. (Pekonen 2011, 109.)

Edellä esitetyt näkemykset täysistuntopuheista eivät anna parlamentaarista debattia kovin mairittelevaa kuvaa. Tilannetta ei myöskään helpota Suomessa yleinen enemmistöhallitusten perinne. Enemmistöhallituksella on turvanaan eduskunnan enemmistö, jonka turvin se pystyy ajamaan esityksensä läpi ilman opposition tukea. Tällöin on oletettavissa, että myöskään debatti parlamentissa ei edusta deliberatiivisuuden ideaalia.

Hanna Kallion (2015, 138–139) esittämästä kritiikistä eduskunnan täysistuntojen budjettikäsittelyitä kohtaan on mahdollista johtaa kritiikkiä täysistuntopuheisiin myös yleisemmin. Parlamentilla ei ole juurikaan mahdollisuuksia muuttaa hallituksen esityksiä, parlamentaarikkojen esittämät poliittiset kannat ovat jo ennakkoon tiedossa, todellista dialogia ei käydä eikä muiden parlamentaarikkojen näkemyksiä saa muutettua. Näiden syiden vuoksi täysistuntopuheet muotoutuvat herkästi tilanteiksi, joissa parlamentaarikot ottavat paikkansa etukäteen sovittujen monologiensa sarjoissa. Tällöin debatin tarkoituksena on punnitsevan keskustelun sijaan vastustajan argumenttien voittaminen.

Kritiikistä huolimatta puheet parlamenteissa eivät ole merkityksettömiä tai aiheettomia tutkimuskohteita. Kallion (2015, 138–139) mukaan parlamentaarisen politiikan näkökulmasta parlamentaariset debattit tarjoavat esimerkiksi alustan uusien poliittisten ajatusten esittämiseen ja mahdollisuuden nostaa esiin näkemyksiä siitä, miten toimia tulevaisuudessa. Samalla täysistunnot antavat puheenvuoron pitäjälle näkyvyyttä ja mahdollisuuden osoittaa vastustajan argumenttien epäilyttävyys.

Alkoholilain kokonaisuudistuksen käsittelyn kannalta kiinnostavaa on ennen kaikkea se, että enemmistöhallituksen antama turva ei ollut täysin itsestäänselvyys. Siitä kertoo lakiesityksen sisällön hyväksyminen ensimmäisessä äänestyksessä niukasti äänin 98–94. Tämänkaltaiset asetelmat, joissa hallituspuolueiden edustajat saavat – tai väittävät saavansa – vapauden äänestää riippumattomasti oman mielensä mukaan ilman ryhmäkuria, voivat tuoda uusia sisältöjä ja mahdollisuuksia parlamentaarisille debatteille.

2.6. Omantunnonkysymykset parlamentaarisisissa debateissa

Kuten edellä on todettu, puhe parlamentissa on herkästi sarja monologeja, ja parlamentin käsittelyssä olevat lakiesitykset lähes poikkeuksetta enemmistöhallitusten valmistelemia esityksiä. Näissä tilanteissa lakiesityksen läpimeno on käytännössä varmaa, kun hallituspuolueet ja niiden parlamentaarikot ovat sitoutuneet esityksen läpivientiin. Tähän sääntöön on kuitenkin poikkeuksia, jolloin parlamentaarikkojen kädet ovat vapaampia. Tällöin edustajille on annettu mahdollisuus äänestää omantuntonsa mukaan käsiteltävästä lakiesityksestä.

Rauli Mickelsson ja Markku Oksanen (2011) tarkastelevat moraalin luonnetta suomalaisessa poliittisessa päätöksenteossa. Se näyttäytyy päätöksenteossa osaltaan niin sanottuina omantunnon kysymyksinä, joissa eduskuntaryhmät sallivat kansanedustajiensa äänestää oman harkintansa mukaan. Mickelssonin ja Oksasen (emt., 208) määritelmän mukaan omantunnonkysymykset suomalaisessa parlamentaarisisissa kontekstissa ovat ”periaatteellisia kysymyksiä, jotka ovat päässeet poliittisen keskustelun ja päätöksenteon asialistalle ja joihin poliitikot joutuvat ottamaan kantaa, mutta vakiintuneet ryhmät eivät aina kykene saavuttamaan yksimielisyyttä”.

Omantunnonkysymykset eivät ole vakiintuneita. Ne ovat kuitenkin historian saatossa liittyneet esimerkiksi kysymyksiin uskonnosta, sukupuolirooleista, seksuaalisuudesta ja ympäristöstä. Omantunnonkysymyksenä olleet aiheet ovat tavanneet myös olla sellaisia, joissa perinteet ja uudistaminen ovat törmäyskurssilla. Aiheet ovat lisäksi yleensä sellaisia, joissa säännellään ihmisten henkilökohtaisia valintoja ja elämäntapoja. (Mickelsson & Oksanen 2011, 198.)

Helen Pringle (2008, 195) tuo tutkimuksessaan esiin Australian parlamentin, jossa suuret puolueet sallivat edustajille omantunnon mukaan äänestämisen vain harvoin. Puolueuskollisuus on ollut Australian kontekstissa ensisijainen yksittäisen parlamentaarikon vapauteen nähden. Tähän sääntöön on kuitenkin joitain poikkeuksia. Esimerkiksi maan aborttilainsäädäntöön liittyvät äänestykset ovat olleet maan suurissa puolueissa, työväenpuolueessa sekä kansallis- ja liberaalipuolueissa, omantunnonkysymyksiä jo 1970-luvulta lähtien (emt., 198).

Pringlen (2008, 196–198) mukaan tilanteissa, joissa edustajien äänestämistä parlamentissa ei ole säädelty, käsittelyn kohteena olevat debatit ovat verrattain vähemmän puoluekurin sääntelemiä. Pringle nostaa tarkastelussaan Australian parlamentissa vuonna 2006 käydyn

jälkiehkäisyyden liittyneen debatin, jossa omantunnon mukaan äänestäminen oli sallittua. Kiinnostavaa tässä debatissa on ennen kaikkea se, millaiseksi debattia kuvattiin. Niin parlamentaarikot kuin politiikan ja median kommentaattorit pitivät sitä luonteeltaan tavallista parempana parlamentaarisenä debattina (emt., 197–198.) Käsittelystä esitettyjen kommenttien valossa aiheesta käyty parlamentaarinen debatti näyttää olleen lähempänä parlamentaaristen debattien ideaalia kuin normaalisti.

Myönteisistä luonnehdinnoista huolimatta Pringle (2008, 198) esittää kritiikkiä omantunnon äänestyksiä kohtaan. Hänen mukaansa on vähän todisteita siitä, että edellä esitetyn asian debatti olisi ollut korkeatasoisempaa kuin debattit, joita puoluekuri on sitonut. Samalla nousee esiin kysymys parlamentaarikon roolista siinä, millainen painoarvo yksittäisen parlamentaarikon omalletunnolle asetetaan suhteessa heidän edustettaviensa näkemyksille. Lisäksi kritiikkiä saa omantunnon käsite poliittisessä käytössä, sillä omaantuntoon yhdistetään herkästi ajatuksia selkeästä, hyvästä ja asiantuntevasta toiminnasta. (emt., 198–199.)

Pringlen esittämä kritiikki voidaan nähdä liittyvän siihen, että moraalisen näkökulman esittäjää on yleensä tulkittu pyyteettömänä. Tällaisessa tilanteessa näkökulman esittäjän ensisijaisena tavoitteena ei ole oletetusti oman edun ajaminen. Lisäksi moraaliset mielipiteet ovat usein sellaisia, joista niiden esittäjät eivät ole valmiita neuvottelemaan. Demokraattiset yhteiskunnat kohtaavat haasteita siinä, miten tällaisissa tilanteissa toimintaan sekä siinä, miten näitä moraalikysymyksiä ratkaistaan. Yhdeksi keskeiseksi kysymykseksi muotoutuukin sen arvottaminen, onko demokraattinen enemmistö päätöksien nojaava demokratia arvokkaampaa kuin pyhinä korostetut moraaliset arvot. (Mickelsson & Oksanen 2011, 199–200.)

Omantunnonkysymykset liittyvät erottamattomasti siihen, millaiseksi parlamentaarikon rooli katsotaan. Yhden mahdollisen jaottelun mukaan parlamentaarikko voidaan ajatella joko uskottuna miehenä, delegaattina, mandaatin haltijana tai edustettaviensa kaltaisena. Uskottu mies -edustuskäsitys viittaa siihen, että kansalaiset valitsevat itselleen asianhoitajan, jolla oikeus harkita itsenäisesti. Tämän ajatuksen vastakohtana voidaan nähdä parlamentaarikko delegaattina, jonka on kuunneltava edustettaviensa etukäteen ilmaisemia kantoja. Jos edustaja ajatellaan mandaatin haltijana, hänen ajatellaan ajavan ensisijaisesti puolueensa tavoitteita. Puolestaan ajatus edustettaviensa kaltaisesta edustajasta korostaa sitä,

että hänen on oltava asemaltaan edustettaviensa kaltainen ja jaettava heidän arvonsa. (Mickelsson & Oksanen 2011, 202.)

Edellä esitetyt neljä edustajatyyppeä korostavat siis edustajuuteen sisältyviä erilaisia puolia, mahdollisuuksia ja rajoituksia. Edustustyypit voivat vaihdella edustajan puoluetustaan mukaan. Rauli Mickelssonin ja Markku Oksasen (2011, 202) mukaan näistä neljästä uskottu mies -ajattelu on ollut yleistä oikeistopuolueissa, kun taas vasemmistopuolueissa on korostunut ajattelu edustajasta delegaattina. Mickelsson ja Oksanen (emt., 202) toteavat lisäksi, että Suomen kontekstissa näistä neljästä edustajatyypistä voidaan nähdä korostuvan uskottu mies -ajattelu. Tällainen tulkinta on heidän mukaansa mahdollinen, sillä Suomen perustuslaki painottaa kansanedustajien riippumattomuutta.

Parlamentaarikkojen riippumattomuuden ideaalilla on kuitenkin useita haastajia ja rajoittajia. Omien äänestäjien odotusten ja oman puolueen linjausten lisäksi kansanedustajien riippumattomuutta rajoittavat eduskuntaryhmät, joissa äänestyspäätöksistä päätetään. Ryhmäkurin rikkomisesta voi olla erilaisia seuraamuksia kansanedustajille. Lisäksi merkittävää on se, onko kansanedustajan oma puolue hallituksessa vai oppositiossa, sillä hallituksessa varsinkin hallitusohjelma sitoo hallituspuolueiden edustajia. Tarvittaessa puolueet voivat kuitenkin antaa yksittäisille kansanedustajille luvan toimia vastoin puolueen tai hallituksen kantaa juuri omantunnonkysymyksiksi miellettyissä asioissa. Puolueiden eduskuntaryhmien välillä on kuitenkin eroja siinä, miten näitä erivapauksia sallitaan ja miten ne hyväksytään eduskuntaryhmien sisällä. (Mickelsson & Oksanen 2011, 202–203.)

Myös Kyösti Pekonen (2011, 22–23) korostaa, että esimerkiksi valitsijoiden odotukset, eduskunnan säännöt ja toimintatavat sekä hallitus-oppositio-jako vaikuttavat kansanedustajan toimintaan ja rooliin. Tämä näkyy Pekosen mukaan erityisesti siinä, toimiiko kansanedustaja äänestäjiensä vai puolueensa odotusten mukaan. Mahdolliseksi jää tietysti myös se, että edustaja toimii oman, parhaaksi näkemänsä tavan, mukaan.

Edellä kerrottu osoittaa selkeästi, että kansanedustajan rooliin liittyy tasapainoilua eri suuntiin vetävien puolien välillä. Tämä tasapainoilu on nähtävissä varsinkin tutkimuksen kohteena olevissa täysistuntojen puheenvuoroissa, joissa osa kansanedustajista kipuili erityisesti puolueensa linjan ja oman näkemyksensä välillä. Vaikka oman näkemyksen seuraaminen voi näyttäytyä linjakkaana, se voi aiheuttaa kansanedustajalle kuitenkin sanktioita oman eduskuntaryhmän ja puolueen sisällä.

Kyösti Pekosen (2011, 36) mukaan puoluekuri rajoittaa merkittävästi kansanedustajien vapaata toimintaa eduskunnassa. Vaikka puoluekuri rajaa edustajien toimintaa puolueen ja eduskuntaryhmän linjan puolustajiksi, on edustajien silti tuotava itseään myös esille. Tuomalla esimerkiksi uusia näkökulmia parlamentaariseen debattiin edustaja voi vahvistaa asemaansa ja arvostustaan parlamentaarikkona. (emt., 38.)

Kansanedustajille omantunnonkysymykset eivät ole kuitenkaan aina yksiselitteisiä tilanteita. Tämä johtuu siitä, että kansanedustajat eivät välttämättä tiedä äänestäjäkuntansa näkemyksiä käsiteltävästä aiheesta. Tämän lisäksi omantunnonkysymyksen haastavuus piilee siinä, ettei käsiteltäviin kysymyksiin ole selkeitä ja oikeita vastauksia. Kansanedustajat joutuvatkin tasapainoilemaan niin yksityisen ajattelunsa, oletettujen äänestäjien näkemysten ja yleisen edun välillä. (Mickelsson & Oksanen 2011, 208.)

Kuten edellä todettiin, sille, mitkä käsiteltävät asiat lopulta muodostuvat eduskunnassa omantunnonkysymyksiksi, ei ole selkeitä yhteisiä tekijöitä. Tältä osin niiden muotoutuminen on hyvin tapauskohtaista. Se, miten puolueet hyväksyvät jonkin asian kansanedustajilleen vapaasti päätettäväksi, riippuu merkittävästi siitä, onko kyseessä jokin puolueen ydinaihe vai ei. Puolueelle poliittisesti vähemmän tärkeiden asioiden kohdalla poikkeuksia on helpompi tehdä, sillä ne eivät rasita puolueiden keskeisiä periaatteita. Eduskunnalle ja puolueille omantunnonkysymykset voivat olla ongelmallisia. Toisaalta ne voivat tarjota puolueille oivallisen keinon käsitellä lakiesityksiä, jotka ovat tavoitteiltaan ristiriitaisia. (Mickelsson & Oksanen 2011, 208; 210–211.)

3. RETORINEN LÄHESTYMISTAPA EDUSKUNTAPUHEEN KÄSITTELYYN

3.1. James Martinin lähtökohtia poliittisen retoriikan tarkasteluun

Edellä esitetyt teoreettiset huomiot luovat pohjan ja ymmärryksen siitä, millaista parlamentaarinen retoriikka on. Se rakentaa ympäristön sille, miten tätä erityistä retoriikan lajia tulkitaan. Tämän vuoksi nämä edellä esitetyt huomiot kulkevat mukana eduskunnan täysistuntopuheenvuorojen analyysissäni.

Analyysiani varten tarvitsen myös työkaluja, joiden avulla tarkastelen eduskunnassa esitettyjä puheenvuoroja. Hyödynnän kansanedustajien puheenvuorojen retorisessa analyysissä James Martinin *Politics and Rhetoric: A Critical Introduction* -teoksessa (2014) esittelemiä poliittisen retoriikan analyysivälineitä, jotka ovat tutkimusaineistoni kannalta merkityksellisiä.

Kuten aiemmin todettiin, retoriikka on puhe- ja suostuttelutaitoa. Teoksessaan Martin (2014) kuvaa, mistä suostutteleva poliittinen puhe kerää voimansa ja millaisia retorisia välineitä puheista on tunnistettavissa. Näiden välineiden kautta yritän löytää vastauksia siihen, kuinka kansanedustajat argumentoivat alkoholilain kokonaisuudistuksen puolesta ja sitä vastaan. Yritän myös tunnistaa, millaisia retorisia keinoja he käyttivät väitteidensä tueksi. Apunani käytän myös Martinin määritelmiä poliittisesta retoriikasta ja sen luonteesta. Tämän vuoksi esittelen aluksi Martinin lähtökohtia, jotka ovat poliittisen retoriikan analysoinnin taustalla. Näiden huomioiden jälkeen käyn läpi Martinin tarjoamia retorisia havainnointivälineitä, joita hyödynnän eduskuntapuheenvuorojen tarkastelussa.

Politiikkaan kuuluu erottamattomana osana suostuttelu, sillä poliittisia päätöksiä ja puntarointia tehdään tilanteissa, joihin liittyy epävarmuutta. Muiden suostuttelua on mahdollista tehdä useilla tavoilla. Väkivallan uhka on yksi mahdollisuus, mutta puheella vaikuttaminen on hallitsevin väline yhteiskunnissa. Puheen avulla puhutellaan kuuliijoita ja kuvataan ongelmia ja niiden ratkaisuja. Tämän vuoksi puhetaito on yksi politiikan tärkeimmistä vaikuttamisen välineistä. (Martin 2014, 1.) Tähän liittyen on hyvä huomioda, että Martinin (emt., 8) näkemyksen mukaan politiikka on pääasiassa yleisöjen suostuttelua kommunikoinnin ja argumentoinnin avulla.

Edunkuntapuheen analyysiin on useita muitakin vaihtoehtoja, kuten Tuomas Mikkolan (2019) tutkielmassa hyödynnetty diskurssianalyysi osoittaa. Retorisessa tarkastelutavassa on kuitenkin omat erityiset etunsa. Martin (2014, 106) korostaa retorisen lähestymistavan nostavan keskiöön poliittiset puheet, jotka itsessään luovat poliittista toimintaa. Hän kuitenkin korostaa, että poliittisella debatilla on omat ehtonsa: se rajaa keskusteluun osallistujat sekä sen, mistä ja miten keskustellaan (emt., 1).

Onnistuakseen yleisönsä suostuttelussa puhujan pitää kiinnittää huomiota argumenttiensa esitystapaan. On tärkeää huomata, että esitystavat vaihtelevat sen mukaan, missä puhe esitetään (emt., 84–85). Esimerkiksi eduskunnan täysistunto asettaa tiettyjä virallisia ja epävirallisia rajoja ja sääntöjä puhetoimille. Ne puolestaan rajaavat puheenvuorojen sisältöä eli sitä, mistä ja miten täysistunnossa on mahdollista puhua.

Yllä mainitusta huomioista on havaittavissa joitain poliittisen puheen suostuttelevaan luonteeseen liittyviä piirteitä ja ehtoja. Merkittävimpiä piirteitä on huomattavissa se, että suostutteluun sisältyy vallankäyttöä. Suostuttelu eroaa esimerkiksi fyysisestä voimankäytöstä siinä, että suostuttelu vaatii jonkinasteista ajattelunvapautta eli mahdollisuutta punnita argumentteja ja päättää, kannattaako vai vastustaako näkemyksiä. Suostuttelu toimii myös vastavuoroisesti. Sen lisäksi, että muita yritetään suostutella jonkin tietyn näkökulman taakse, altistutaan myös muiden suostuttelupyrkimyksille. Suostuttelu sisältää paitsi samaa mieltä olemisen myös jonkun toisen näkökulmaan samaistumisen. Lisäksi se voi merkitä toisen vallan hyväksymistä itseä kohtaan. (Martin 2014, 3–4.)

Martin (2014) tuo teoksessaan esiin myös sen, että retoriikkaan on suhtauduttu länsimaisessa ajattelussa vaihtelevin tavoin antiikin ajoista lähtien. Retoriikkaa on vähätelty kutsumalla sitä pelkäksi retoriikaksi. Siihen on myös suhtauduttu vihamielisesti sen poliittisen luonteen vuoksi. Martin näkee syyksi sen, että politiikasta halutaan poistaa tai häivyttää sen poliittinen luonne, joka muistuttaa politiikan kontingenssista eli mahdollisuudesta toimia toisin. Retoriikkaan kuuluukin tämän vuoksi se, että siihen sisältyy aina mahdollisuus vastakkaisiin argumentteihin ja vaihtoehtoisiin näkökulmiin, jotka uhkaavat konsensusta ja järjestystä. Historian saatossa suostuttelevaa puhetta on pidetty vastakkaisena totuudelle sekä toimintana, joka voi häiritä harjoitettua politiikkaa tai peräti tuhota sen. Sen sijaan, että poliittinen yritetään poistaa puheesta ja suostuttelusta, se voitaisiin elvyttää näkemällä retorinen suostuttelu välittäjänä politiikan ja poliittisen välillä. (emt., 4–7; 15; 31.)

James Martin (2014, 8) nostaa teoksessaan esiin edellä esitetyn Kari Palosen (2005, 359) näkemyksen, jonka mukaan poliitikkojen puheenvuoroja pitäisi lukea politiikan teoreetikkojen puheenvuoroina. Kuten todettua, poliitikkojen puhe on jo itsessään tekoja ja toimintaa. Poliitikot hyödyntävät ajatuksia, teorioita ja argumentteja eri tarkoituksiin. He yrittävät esimerkiksi määrittellä vallitsevaa tilannetta, muodostaa koalitioita, arvioida esitettyjä toimenpiteitä ja politiikkaa, haastaa hallitusta tai esittää vaihtoehtoisia tapoja ajatella tai toimia.

Mitä retoriikan analysointi sitten antaa parlamentaarisen debatin tutkimiseen? James Martinin (2014, 14) mukaan retoriikan analysoinnin avulla voidaan tutkia syvempää poliittista ulottuvuutta. Tämä ulottuvuus muokkaa paitsi sitä, miten ihmiset suhtautuvat toisiinsa, myös sitä, mistä ja miten ihmiset voivat puhua. Lisäksi poliittisen retoriikan analysointi on tapa ymmärtää, kuinka puhujat yrittävät omia käsiteltävät aiheet itselleen. Puhujat pyrkivät määrittelemään käsittelyn kohteena olevan asian ja samalla pyrkivät määrittelemään toisia puhujia (emt., 13). Martinin (emt., 57) mukaan tämän vuoksi poliittisessa debatissa osallistujat puhuvat helposti toistensa ohi, sillä jokainen heistä määrittelee keskustelun kohteena olevan pääasian omista, yleensä omaa näkökantansa parhaiten edistävästä, lähtökohdistaan käsin.

Retoriikan analyysilla on myös muita hyötyjä parlamentaaristen puheiden tutkimiseen. Edellä esitetyn lisäksi James Martin (2014, 9) korostaa, että retorinen lukutapa auttaa ymmärtämään suostuttelevan — eli poliittisen — puheen tietyssä erityisessä tilanteessa käytettävänä argumentaationa. Retoriikan tarkastelu paljastaa, kuinka ajatuksia muotoillaan argumenteiksi keinoin, joilla tavoitellaan kuulijan voittamista esittäjänsä puolelle.

Tässä Martinin määritelmässä retorisen suostuttelun määrittävinä ominaispiirteinä korostuvat aika ja paikka, joissa suostuttelua tapahtuu. Tästä syystä suostutteleva puheessa on useita ajallisia ja paikallisia ulottuvuuksia. Nämä ulottuvuudet näkyvät esimerkiksi siinä, missä tilanteessa puhutaan ja milloin puhutaan. Ne ilmenevät myös siinä, mikä on puheen suhde ympäröivään aikaan ja tilanteeseen. Ajallisuuden ja tilallisuuden avulla retorinen suostuttelu onnistuu luomaan tunteen toimijuudesta, asioiden yhteyksistä ja seurauksista, todennäköisyyksistä ja uhkista sekä siitä, kuinka asioiden kanssa tulisi puhujan mielestä edetä. (Martin 2014, 9.)

Martin (2014, 42) nostaa teoksessaan esiin myös edustuksellisuuden ja edustajien roolin. Edustajat eivät ole oman valitsijakuntansa valtuutettuja, vaan heidän korvikkeitaan. Edustaja

voi puheessaan väittää edustavansa valitsijoidensa etuja ja toiveita, vaikka tämä ei tosiasiallisesti olisi mahdollista. Tämä johtuu yksinkertaisesti jo siitä, etteivät edustajat ole säännöllisesti tekemisissä kannattajiensa kanssa ennen kannanmuodostustaan ja poliittista päätöksentekoa. Tästä huolimatta edustajien menestys on sidoksissa siihen, miten hyvin he saavat esitettyä itsensä valitsijoidensa toiveiden ja ajatusten tulkkeina. Retorinen puhe ja demokraattinen retoriikka tarjoavatkin vaihtoehtoisia tapoja edustaa ja muokata näkemyksiä sekä esittää vastakkaisia näkemyksiä jaetusta rajallisesta ajasta ja paikasta. (emt., 42.)

Retorinen lukutapa edellyttää lisäksi tiettyjen tulkinta-alueiden huomioimista. Martin (2014, 100–101) korostaa, että retorisessa lukutavassa on kiinnitettävä huomiota kolmeen tulkinta-alueeseen. Ensimmäistä tarkastelukohdetta Martin kutsuu retorisen kontekstin analysoinniksi. Kontekstin analysointi edellyttää, että puheen historiallinen – ajallinen ja paikallinen – tilanne tunnistetaan. Tämän ymmärtäminen rakentaa puheelle oman kontekstinsa, jossa sitä tulkitaan. Puheen esittämispaikka ja konteksti johtavat siihen, että puhe esitetään tavalla, joka sopii tilanteeseen. Tämän havaitsemisen avulla on ymmärrettävissä, millaisia odotuksia puhujaan kohdistuu ja millaisia sopimuksia tilanteissa ylläpidetään.

Esimerkkinä edellä kuvattuun sopii puheen tunnistaminen parlamentaariseksi puheeksi. Kun esitettävän puheen paikaksi on tulkittu esimerkiksi eduskunnan täysistunto, on mahdollista tehdä tulkintoja ja ennako-oletuksia tarkasteltavasta puheesta tässä kontekstissa. Tämä puolestaan auttaa ymmärtämään, mitä täysistunnon puhujalta odotetaan. Tämä auttaa myös ymmärtämään, millaisia yleisiä tapoja, mahdollisuuksia ja sääntöjä puheen pitämiseen ja esittämiseen liittyy juuri täysistunnossa.

Toiseksi retorisessa lukutavassa huomiota on kiinnitettävä myös itse retorisiin argumentteihin, joita puheenvuoroissa esitetään. Argumentteja analysoidessa keskiössä ovatkin niiden kielellinen sisältö ja esittämistapa. Argumenttien esittämisessä on itsessään kyse hetkestä, jolloin ajatukset on muokattu esitettäväksi väitteeksi. Esitettävällä väitteellä voi olla samanaikaisesti useita yleisöjä. Argumenttien rakentamisessa käytetään useita erilaisia keinoja, joilla sen tehokkuus ja suostuttelevuus koitetaan maksimoida (Martin 2014, 100.) Näitä keinoja esittelen yksityiskohtaisemmin tuonnempana.

Kolmanneksi retorisen lukutavan kohteena on tarkastella, millaisia puheen retoriset vaikutukset ovat. Nimensä mukaisesti tässä tarkastelukohteena on havainnoida, millaisia välittömiä tai pitkäkestoisia muutoksia esitetyllä puheella ja retorisilla valinnoilla on ollut.

Yksinkertaisin esimerkki puheen välittömästä vaikutuksesta on, että se johtaa jonkin päätöksen syntymiseen tai tietynlaiseen käytökseen. (Martin 2014, 101.)

Puheen pitkäkestoiset vaikutukset voivat puolestaan olla esimerkiksi sellaisia, että jostain aiheesta puhuminen pakottaa muutkin käyttäjät puhumaan siitä tietyllä tavalla. Tällöin vaikutus rajaa muiden toimijoiden tulkintamahdollisuuksia ja tapoja puhua aiheesta. Sen sijaan puheen esittäneelle toimijalle vaikutukset ovat myönteisiä: hänen mahdollisuutensa toimia ja puhua paranevat. Aina käytetyn retoriikan pitkäaikaisvaikutusten arviointi ei ole helppoa, sillä retoriikka muuttuu ja kehittyy, kun sitä käytetään eri tavoin eri paikoissa ja aikoina. Puheen pitkäaikaiset retoriset vaikutukset voivat myös olla poikkeavia ja ristiriitaisia suhteessa puhujan alkuperäiseen tavoitteeseen nähden. (Martin 2014, 101.)

3.2. Poliittisen retoriikan havainnointivälineitä

Edellisessä luvussa olen avannut James Martinin (2014) teoksessa esittämiä lähtökohtia poliittisen retoriikan tarkastelua varten. Tässä luvussa tuon esille Martinin hyödyntämiä klassisen retoriikan havainnointivälineitä, joiden avulla puheen retoriikkaa ja argumentaatiota voidaan analysoida. Retoristen analyysivälineiden avulla pyrin nostamaan kiinnostavia huomioita täysistuntojen puheenvuorojen sisällöistä. Samalla ne auttavat paljastamaan, millaisia retorisia keinoja kansanedustajat käyttävät omien argumenttiensa tueksi.

3.2.1. Puheen lajit ja vetoamiskohteet

James Martinin (2014, 57) mukaan puhuja voi valita puheeseensa sopivat argumentit sen jälkeen, kun tilanne ja käsillä oleva asia ovat selvillä. Kuten todettua, puheen luonne riippuu vahvasti siitä, missä tilanteessa se esitetään. Puheen pitää olla luonteeltaan tilanteeseen sopivaa, jotta se on tehokasta.

Viimeksi mainittuun liittyen Martin (2014, 23; 52–53) viittaa Aristoteleen jakoon, jonka pohjalta puhe voidaan jakaa kolmeen eri puhetyyppiin. Tämän kolmijaon perusteella puhe voi olla luonteeltaan epideiktistä, forensista tai deliberatiivista. Epideiktinen puhe on luonteeltaan juhlallista, ja sen tarkoituksena on yleensä joko ylistää tai syyttää kohdettaan. Epideiktinen puhe kohdistuu nykyhetkeen ja sen arviointiin. Esimerkkeinä tällaisesta

puheesta voidaan mainita presidenttien virkaanastujaispuheet tai jotkin erityisen tunteikkaat tilanteet, joissa vahvistetaan yhteistä tunnetilaa tai kootaan ihmisiä yhteen.

Toiseksi puhe voi olla luonteeltaan forensista. Forensinen eli oikeudellinen puhe keskittyy nykyhetken sijaan menneiden tapahtumien selvittämiseen ja arviointiin. Tällaisessa puheessa mennyt tapahtuma luodaan uudestaan, jotta voidaan arvioida, mistä menneessä tapahtumassa on ollut kyse. Tyypiesimerkkinä tällaisesta puheesta voi pitää oikeusistuntoa, jossa syytetyn syyllisyyttä arvioidaan. (Martin 2014, 53.)

Kolmanneksi puhe voi olla myös luonteeltaan deliberatiivista. Deliberatiivinen puhe on Aristoteleen mukaan näistä kolmesta retoriikan lajeista merkittävin. Se eroaa kahdesta edellä mainitusta puheen lajista erityisesti sen vuoksi, että se on poliittista. Poliittinen puhe suuntaa tuleviin tapahtumiin, joista ei ole täyttä varmuutta. Koska puheenvuoroissa ei voi esittää tulevaisuuden tapahtumista täyttä varmuutta, liittyvät ne yleensä todennäköisiin vaikutuksiin ja seurauksiin. Tämän vuoksi deliberatiivisen puheen argumentaatio tavoittelee muiden puheenvuorojen esittämien tulevaisuuskuvien voittamista. (Martin 2014, 53.) Esimerkiksi poliittisten esitysten vaikutuksia arvioidessaan kansanedustajat pyrkivät vahvistamaan omaa argumenttiaan määreillä siitä, miten todennäköisesti tai varmasti jotain tapahtuu.

Vaikka puheet voidaan jakaa tilanteen mukaan Aristoteleen esittämällä klassisella tavalla, eivät ne ole kuitenkaan toisistaan erillään tai toisiaan poissulkevia. Siitä huolimatta jokin puheen tyyppi nousee kuitenkin puheenvuorossa yleensä hallitsevimmaksi. James Martin (2014, 53) huomauttaa, että suostuttelevassa puheenvuoroissa voidaan hyödyntää kaikkien kolmen puhetyypin elementtejä. Sen lisäksi, että esimerkiksi jotain tiettyä – tulevaa – esitystä kannatetaan, sitä vastaan voidaan argumentoida viittaamalla historiassa jo tapahtuneisiin varoittaviin esimerkkeihin ja kokemuksiin.

Vaikka puhe ei selkeästi edustaisi jotain näistä kolmesta puhetyypistä, on niiden tunnistamisessa omia hyötyjään. Jakojen avulla on löydettävissä puhetyypeille ominaisia tapoja osoittaa tiettyjä periaatteita. Esimerkiksi, kun epideiktinen puhe olettaa helposti yhteisesti jaettuina arvoja, deliberatiivinen puhe sen sijaan korostaa, että arvot ovat haastettavissa ja ajateltavissa toisin. (Martin 2014, 53–54.) Tämä näkyy erityisesti parlamentaarisisissa debateissa. Esimerkiksi Hanna Kallio (2015, 141) huomauttaa, että parlamentaarinen politiikka korostaa juuri deliberaatiota keskeisenä arvonaan.

Kuten todettua, puhetilanteet vaikuttavat siihen, miten puhuja argumentaationsa rakentaa. Puheen luonteeseen vaikuttaa myös se, mikä on panoksena keskustelun kohteena olevasta aiheesta. Tämän panoksen ymmärtäminen vaikuttaa puolestaan siihen, millaisen aseman puhuja ottaa debatissa. Eroja syntyy esimerkiksi siinä, puolustautuuko puhuja vai esittääkö hän kritiikkiä, ehdottaako hän jotain vaihtoehtoista vai nostaako hän esiin aiempien päätösten – myönteisiä tai kielteisiä – seurauksia. Argumentaatio on siis sidoksissa siihen, mitä väittelyssä on panoksena. James Martin (2014, 56) mukaan poliittisissa debatteissa keskustelun kohteena on se, miten jonkin asian suhteen pitäisi edetä – tai olla etenemättä.

Tehdäkseen edellä kuvattuja valintoja väitteensä tueksi puhujan on pohdittava, mihin hän pyrkii vetoamaan, jotta saa yleisönsä puolelleen. James Martin (2014, 57; 23) viittaa myös argumenttien valinnassa Aristoteleen jaotteluun. Tämän jaottelun pohjalta valintoja voi tehdä vetoamalla kolmeen asiaan: *logokseen*, *ethokseen* ja *pathokseen*. Näihin kohteisiin vetoamisen vetovoima vaihtelee tilanteittain. Jokainen puhujan esittämä väite sisältää vähintään jonkin näistä kolmesta. On kuitenkin huomionarvoista, että vetoamispyrkimykset toimivat kuitenkin harvoin itsenäisesti erossa toisistaan. (emt., 58.)

Millaisia nämä kolme erilaista vetoamistapaa sitten ovat? Martinin (2014, 59) mukaan Aristoteles pitää *logokseen* vetoamista tärkeänä osana poliittista argumentaatiota. *Logokseen* vetoamalla puhuja vetoaa kuulijan järkeen. Järkeen vetoamalla puhuja yrittää saada kuulijansa päättymään toivottuun lopputulokseen käyttämällä apunaan niin sanottuja ”loogisia askelia” (emt., 58). Tällöin väitteen tueksi voi käyttää muun muassa empiriaa, tilastoja ja esimerkkejä. Niiden avulla puhuja pyrkii osoittamaan väitteensä premissien eli yhteisesti hyväksytyjen lähtökohdien ja lopputuloksen välisen yhteyden. Lisäksi puhuja pyrkii saamaan kuulijan hyväksymään esittämänsä premissit. (emt., 59–61.)

Puhetta rakentaessaan puhuja voi olettaa joidenkin asioiden ja arvojen olevan yleisesti hyväksytyjä. Tällöin niitä ei tarvitse lähteä erikseen puolustamaan ja perustelemaan. Tällaisissa tilanteissa argumentointi voi lähteä yhteisesti hyväksytyistä premiseistä eli lähtökohdista, joita voi pitää itsestään selvinä. Esimerkiksi terveyden edistäminen tai terveyshaittojen ehkäisyn tärkeys voivat olla tällaisia premisejä. Premissit voidaan tuoda julki selkeästi tai epäsuorasti, jolloin kuulija itse tunnustaa väitteen kuvitellut taustaoletukset tosiksi. Jos kuulija ei kuitenkaan hyväksy premisejä, koko puhujan esittämä väite ontuu. (Martin 2014, 23, 59–61.)

Logokseen vetoamisen lisäksi puhuja vetoaa samassa yhteydessä usein myös *ethokseen*. Tällöin puhuja vetoaa omaan asiantuntijuuteensa, jotta saisi vahvistettua väitteensä voimaa. Puhuja voi vedota argumentaationsaan omiin luonteenpiirteisiinsä, kokemukseensa tai ammattitaitoonsa suhteessa käsiteltävään asiaan. Vetoamalla *ethokseen* puhuja tavoittelee argumentilleen omakohtaista uskottavuutta. Puhujan ei tarvitse olla välttämättä aiheen varsinainen virallinen asiantuntija, vaan tarkoituksena on saada kuuliija luottamaan ja uskomaan esitettyihin väitteisiin. Tämä on erityisen tärkeää poliitikoille, joiden on näytettävä oma pätevyytensä ja osoitettava oma oikeutensa tulla kuulluksi. *Logokseen* vetoamiseen tavoin *ethokseen* vetoaminen voi tapahtua joko suorasti tai epäsuorasti. (Martin 2014, 63–64.)

Järkeen vetoamisen ja oman asiantuntijuuden korostamisen lisäksi puhuja voi vedota *pathokseen* eli tunteisiin (Martin 2014, 64). Tällöin tarkoituksena on muokata kuulijoiden tunnetiloja. Esimerkiksi huolta tai pelkoa herättämällä puhuja voi saada lisää suostutteluvoimaa argumentaationsa taakse. Tavoitetta tuetaan erilaisilla retorisilla keinoilla, kuten sanavalinnoilla, puheen rytmillä ja voimakkuudella. Joillakin sanavalinnoilla tarkoituksena on esimerkiksi herättää voimakkaita tunteita, huolta tai osoittaa, että käsittelyssä on täysin tavanomainen asia.

Martin (2014, 64) korostaa, että tunteisiin vetoamista ei pidä nähdä yksistään manipulatiivisena toimintana vaan myös kykynä osoittaa yhteyttä jaettuihin mielialoihin sekä johtaa tunteita rakentaviin päätöksiin. On huomionarvoista, että koska tutkimusaineistoni on kirjallisessa muodossa, en voi tehdä huomioita kuin kansanedustajien käyttämien sanavalintojen kautta. Näin ollen yksi kiinnostava osa, verbaalisen esittämisen tyyli, jää analyysissäni tarkastelun ulkopuolelle.

Oman argumentin tukeminen ei ole puhujalle suinkaan ainoa tavoite. Puhujalle tärkeää on myös vastustajan argumentaation osoittaminen heikoksi. Martin (2014, 67–68) painottaa, että puhujalla on useita mahdollisuuksia vastustajan argumentaation torjumiseen joko *logokseen*, *ethokseen* tai *pathokseen* vetoamalla. Puhuja voi esimerkiksi osoittaa vastustajan premissien ja johtopäätösten paikkansapitämättömyyden, vedota tilastolliseen dataan, kyseenalaistaa vastustajan asiantuntijuuden tai esittää vastustajan puhuvan väheksyvällä tavalla vakavasta asiasta. Martin (emt., 62) toteaa, että poliittiseen debattiin kuuluu usein oletettujen – tai virheelliseksi väitettyjen – premissien tunnistamista sekä niiden haastamista. Tämän lisäksi puhujat yrittävät tarjota uusia tai vaihtoehtoisia premissejä. Puolestaan näiden

uusien premissien pohjalta puhuja voi tarjota myös uusia loppupäätelmiä, jotka haastavat vastustajan esittämiä aiempia päätelmiä.

3.2.2. Kielikuvat puheen tukena

Edellä kuvattu osoittaa, että puhuja joutuu valitsemaan, millaisia retorisia keinoja hän käyttää kuulijan *logokseen*, *ethokseen* tai *pathokseen* vedotakseen. Näiden lisäksi puheesta on mahdollista saada muistettava, jos se sisältää kielikuvia. Kielikuvien tarkoituksena on lisätä käytetyn kielen konnotatiivisia ja denotatiivisia vaikutuksia eli käyttää kieltä siten, että se eroaa kirjaimellisesta merkityksestään. Esimerkiksi tavallisuudesta poikkeavien sanojen ja ilmausten avulla puhuja voi herättää huomiota sekä luoda ja tarjota erilaisia tapoja keskustelun kohteena olevan asian ymmärtämiseen. (Martin 2014, 75.)

Kielikuvat voidaan jakaa kahteen lohkoon: skeemoihin ja trooppeihin. Retoriset skeemat viittaavat asioiden esittämistapaan, jolla halutaan vaikuttaa puheen muotoon. Esittämistapaan vaikuttavat muun muassa sanajärjestys, erilaiset toistot ja rinnakkaisuudet. Näiden lisäksi puhuja voi käyttää apunaan vastakohtia. Vastakohtien tarkoituksena on osoittaa asioiden eroa toisiinsa sekä yhden vaihtoehdon paremmuutta toiseen nähden. Tästä syystä vastakohtien esittäminen on yleistä poliittisissa debateissa. (Martin 2013, 76–77.)

Kielikuvat voivat retoristen skeemojen lisäksi olla myös trooppeja. Troopit ovat kielikuvia, joiden avulla sanojen merkityksiin tuodaan uusia, yllättäviä, piirteitä. Trooppien käytön tarkoituksena on luoda jollekin asialle erityinen merkitys, joka eroaa sen kirjaimellisesta merkityksestä. Trooppien voima piilee siinä, että ne eivät pelkästään tyyllillisesti muokkaa argumentin sävyä vaan lisäksi itse argumentin sisältöä. Trooppien kautta kuulijat voivat tulkita uusin tavoin niin tilannetta, käsiteltävää asiaa, toimijoita kuin kokemuksia. Nämä valikoidut tulkintamahdollisuudet puolestaan muokkaavat sitä, miten kuulijat lopulta arvioivat asioita. (Martin 2014, 77–78, 80.)

Puhuja voi hyödyntää puheessaan myös metaforisia trooppeja. Niistä tunnetuimpia ja yleisimpiä ovat metaforat. Metaforia käyttämällä samaistetaan kaksi toisistaan poikkeavaa asiaa. Ne poikkeavat vertauksista siinä, että vertauksissa hyödynnetään kuin-sanaa rinnastuksen luomisessa. Metaforat toimivat usein premissinä, joilla pohjustetaan yhteisen maaperän luomista puhujan väitteiden ja kuulijoiden välille. (Martin 2014, 78–81.)

Näiden kahden metaforisen troopin lisäksi on myös muita trooppeja, joita puhuja voi hyödyntää puheensa tyylikeinoina. Tällaisia trooppeja ovat Martinin (2014, 81) mukaan esimerkiksi hyperbola ja ironia. Hyperbolan avulla liioitellaan sitä, miten vakavasta tai merkittävästä asiasta tai sen seurauksista on todellisuudessa kyse. Ironiaa hyödyntämällä vastustaja yritetään saattaa naurunalaiseksi tai osoittaa ivallisesti, että vastustajan väitteet eivät pidä paikkaansa. (emt., 81–82.)

Edellä kuvattuja havainnointivälineitä voi hyödyntää poliittisen retoriikan analyysissä. Martin (2014, 88) toteaa demokraattisen politiikan olevan kamppailua, jolla muokataan julkista käsitystä ihmisistä, tapahtumista ja politiikkaohjelmista. Poliittisen retoriikan analyysin voima piileekin siinä, että sen avulla voi tarkastella, millaisin retorisin keinoin poliittiset puhujat käyvät näitä kamppailuja ja käsitteellisiä hallintayrityksiä.

4. ALKOHOLILAIN KOKONAISUUDISTUKSEN KÄSITTELY EDUSKUNNASSA

4.1. Uudistuksen 2000-luvun alkoholipoliittista kontekstia

Ennen varsinaisen alkoholilain kokonaisuudistuksen eduskuntakäsittelyn esittelyä käyn lyhyesti läpi suomalaisen alkoholipolitiikan kehitystä 2000-luvulla. Tämä tausta auttaa hahmottamaan paremmin tutkimuksen aiheena olevan lakiuudistuksen laajempaa kontekstia, jossa se on toteutettu ja johon se kytkeytyy. Tämän 2000-luvun kontekstin läpikäynnin jälkeen esittelen myös lakiesityksen eduskuntakäsittelyä eduskunnassa. Tämän esittelyn avulla lakiesityksen käsittelyvaiheita, täysistuntokeskustelujen merkitystä sekä suhdetta toisiinsa on helpompi ymmärtää.

Karlsson, Mäkelä, Tigerstedt ja Keskimäki (2018, 1) korostavat, että suomalaisen alkoholipolitiikan useiden vuosikymmenten tavoitteena on ollut alkoholista aiheutuvien haittojen lieventäminen kireällä verotuksella ja alkoholin saatavuuden rajoituksilla. Jälkimmäiseen kannalta Alkon monopoli on ollut merkittävässä asemassa, mutta niin lainsäädännölliset uudistukset kuin Suomen liittyminen Euroopan unionin jäseneksi ovat kuitenkin heikentäneet tätä monopoliasemaa.

Alkon monopoliasema on ollut toistuvasti keskustelun kohteena vuosien saatossa. Monopoliasemaan perustuvan järjestelmän perusteena on käytetty saatavuuden yhteyttä alkoholin kulutukseen sekä sitä kautta kulutuksesta aiheutuvien haittojen torjuntaan. Alkon aseman jatkoa on kuitenkin haastettu markkinataloudellisin ja uusliberaalein poliittisin argumentein. Samaan aikaan, kun Suomessa rajoitukset ovat paikoin keventyneet, on muualla Euroopassa kuljettu päinvastaiseen suuntaan aina 2010-luvun alkupuolelle saakka. Kiristävä kehityssuunta muualla Euroopassa kuitenkin seisahtui 2010-luvun edetessä. (Karlsson ym. 2018, 1.)

Nykyisen, vuonna 2018 voimaan tulleen alkoholilain juuret ulottuvat vuoteen 2011. Tuolloisen Mari Kiviniemen hallituksen tavoitteena oli uudistaa ja päivittää vuoden 1994 alkoholilakia teknisesti, jotta se vastaisi vuona 2000 voimaan tulleen perustuslain vaatimuksia. Karlsson, Mäkelä, Tigerstedt ja Keskimäki (2018, 2) kuitenkin toteavat, että alkuperäiset teknisluonteiset päivitykset saivat uudistuksen edetessä aikaan laajemman

keskustelun alkoholipolitiikasta. Tämä puolestaan johti koko suomalaisen alkoholipoliittisen linjan uudelleenmäärittelypyrkimyksiin, mikä pitkitti ja politisoi voimakkaasti uudistuksen käsittelyä.

Karlssonin, Mäkelän, Tigerstedtin ja Keskimäen (2018, 2) mukaan aluksi uudistuksen käsittely oli pitkälti julkisen puolen valmistelussa, mutta vuosien kuluessa alkoholiteollisuuden lobbaus lisääntyi. Tämä näkyi esimerkiksi vuoden 2013 kuulemiskierroksen yhteydessä. Alkoholiteollisuus myös lisäsi suoraa poliitikkojen lobbausta sekä julkisen mielipiteen muokkaamista erityisesti alkoholin saatavuuden, hinnoittelun ja mainonnan rajoitusten osalta. Alkoholilain kokonaisuudistuksen eteneminen pysähtyi kuitenkin vuonna 2014, kun molempien päähallituspuolueiden eli kokoomuksen ja sosiaalidemokraattien puheenjohtajat vaihtuivat. Vaikka kokonaisuudistus ei edennyt enää pääministeri Jyrki Kataisen hallitusta seuranneella Alexander Stubbin hallituskaudella, hallitus kuitenkin muutti vuodesta 1994 voimassa ollutta alkoholilakia kiristämällä alkoholin mainontaa.

Alkoholilain kokonaisuudistuksen valmistelun jatkaminen siirtyi vuonna 2015 muodostetun Juha Sipilän hallituksen vastuulle. Kuten aiemmin todettiin, kyseinen hallituskausi oli merkittävä alkoholilain kokonaisuudistuksen kannalta. Karlssonin, Mäkelän, Tigerstedtin ja Keskimäen (2018, 3) mukaan tällöin kansanterveydelliset ja sosiaaliset näkökulmat saivat haastajan (matkailu)elinkeinoa, sääntelyn purkamista ja kuluttajien oikeuksia puolustavista argumenteista. Sipilän hallituskaudella uudistuksen valmisteluun otettiin mukaan alkoholiteollisuuden ja elinkeinoelämän edustajia. Näiden tahojen näkökulmilla oli yhteys myös Sipilän hallituksen hallitusohjelmaan, jonka yhtenä strategisena tavoitteena oli tarpeettoman byrokratian ja liiallisen sääntelyn vähentäminen.

Helmikuussa 2016 silloinen perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula esitteli alustavan esityksen alkoholilain kokonaisuudistuksesta hallituksen ministeriryhmälle. Tässä vaiheessa uudistuksen keskeisenä tavoitteena oli hallinnollisen taakan ja sääntelyn vähentäminen esimerkiksi alkoholin ravintolamyynnin osalta. Sen sijaan alkoholin ulosmyyntiin esityksessä ei ollut tarkoitus tehdä suuria muutoksia. Muista tuolloisista hallituspuolueista kokoomus ja perussuomalaiset eivät kuitenkaan esitystä kannattaneet, vaan ajoivat esimerkiksi vähittäiskaupassa myytävän alkoholin prosenttirajan korotusta. Toukokuussa 2016 hallituspuolueet perustivat työryhmän ratkomaan hallituspuolueiden erimielisyyksiä. Lopulta alustavaa lakiesitystä muutettiin siten, että vähittäiskaupassa myytävän alkoholin

prosenttirajan korotus sisällytettiin lakiesitykseen. Tämä aiheutti vuoden 2017 aikana paitsi eripuraa hallituspuolueiden välillä myös laajaa kritiikkiä lakiesityksen kuulemiskierroksella muun muassa kansanterveyskentän toimijoilta. (Karlsson ym. 2018, 4.)

Alkoholilain kokonaisuudistuksen lisäksi hallitus sopi myös muista alkoholipoliittista toimenpiteistä. Syksyllä 2017 hallituspuolueet sopivat alkoholiveron korotuksesta. Kyseessä oli kuudes veronkorotus vuoden 2007 jälkeen. Karlssonin, Mäkelän, Tigerstedtin ja Keskimäen (2018, 3) mukaan veronkorotuksesta sopimisella oli kahtalainen tarkoitus. Yhtäältä tarkoituksena oli tasoittaa uudistuksesta aiheutuvia kielteisiä seurauksia ja toisaalta saada lakiesitykselle riittävästi kannattajia, jotta se hyväksyttäisiin eduskunnassa. Veronkorotus köytettiin kuitenkin kiinni lakiesityksen läpimenoon: jos sitä ei olisi hyväksytty, veronkorotuksiakaan ei olisi tullut (emt., 4). Alkoholiveron korotuksia on tehty myös Sipilän hallituksen jälkeen, joten suomalaisen alkoholipolitiikan alkoholihaittojen vähentämiseen tähtäävä perinne on jatkunut alkoholin verolinjausten osalta entisellään.

4.2. Lainsäädäntöhankkeen eteneminen eduskunnassa

Edellä esitetyn alkoholilain kokonaisuudistuksen taustan lisäksi selvennän lyhyesti tarkemmin lainsäädännön etenemistä Suomen eduskunnassa. Edellisessä luvussa esiin nousi jo yksittäisiä poliittisia käännteitä, jotka vaikuttivat esimerkiksi lakiesityksen sisällön muuttamiseen, kun hallituspuolueet saavuttivat kompromissin erimielisyyksiensä jälkeen. Puolestaan lakiesityksen käsittelyn ymmärtämiseksi esitän seuraavaksi yleisesti, kuinka lainsäädäntöprosessi eduskunnassa etenee.

Eduskunnan tehtävänä on lakien säätäminen eduskunnan täysistunnossa. Täysistuntokäsittelyä varten tarvitaan aluksi lakiesitys. Kyse voi olla täysin uuden lain säätämisestä tai jonkin vanhan muokkaamisesta. Suurin osa eduskuntaan tulevista esityksistä tulee hallitukselta. (Eduskunta.)

Kun lakiesitys saapuu eduskuntaan, sen käsittely aloitetaan täysistunnossa käytävällä lähetekeskustelulla. Tässä vaiheessa esityksen sisältöön ei tehdä vielä mitään muokkauksia, vaan tarkoituksena on ohjata sen käsittelyä valiokuntavaiheessa. Täysistunnon lopuksi päätetään, mihin valiokuntaan se lähetetään käsittelyä varten. (Eduskunta.) Täysistunnossa voidaan pyytää myös tarvittaessa lausunnot muista tarpeellisiksi koetuista valiokunnista.

Valiokuntakäsittelyn jälkeen lakiesityksestä vastaava valiokunta antaa esityksestä oman mietintönsä. Tämän jälkeen käsittely palaa takaisin eduskunnan täysistuntoon. Tällöin keskiössä on nimenomaan valiokunnan mietintö ja siihen sisältyvät ehdotukset suhteessa lakiesitykseen. Mietinnön ehdotukset ja huomiot voivat olla hyvinkin erilaisia pohjalla olevaan hallituksen esitykseen nähden. Valiokunnalla onkin myös mahdollisuus ehdottaa täysistunnolle, että lakiesitys hylätään joko osin tai kokonaisuudessaan. (Eduskunta.)

Valiokunnan antaman mietinnön käsittely jakaantuu kahteen täysistuntokäsittelyyn. Toisin kuin lähetekeskustelussa, tässä vaiheessa siirrytään lakiehdotuksen tai -ehdotusten sisältöön. Ensimmäinen täysistunto käynnistyy yleiskeskustelulla. Tämän jälkeen lakiehdotus on yksityiskohtaisessa käsittelyssä. Tämän käsittelyn aikana täysistunnossa tehdään valiokunnan mietinnöstä poikkeavia ehdotuksia, jos sellaisia ilmenee. (Eduskunta.)

Ensimmäisen käsittelyn jälkeen lakiehdotus siirtyy vielä toiseen käsittelyyn. Käsittely voi alkaa aikaisintaan kolmen päivän kuluttua sen ensimmäisestä käsittelystä. Tällöin käsittelyn kohteena on lakiehdotuksen sisällön osalta lakiteksti, joka on hyväksytty jo ensimmäisen käsittelyn päätteeksi. Toisessa käsittelyssä lakiehdotuksen sisältöön ei ole enää mahdollista vaikuttaa, vaan täysistunnossa päätetään vain joko ehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä kokonaisuudessaan. Tavallisen lain kohdalla kumpaankin riittää niin kutsuttu yksinkertainen enemmistö annetuista äänistä. Vaikka lain sisältöön ei toisessa käsittelyssä voi enää vaikuttaa, kansanedustajat voivat silti esittää vielä lausumia eli kannanottoja. Jos eduskunta hyväksyy lausumat, vaativat ne hallitukselta toimenpiteitä käsiteltävän asian osalta. (Eduskunta.)

4.3. Alkoholilain eduskuntakäsittelyn esittely

Ennen täysistuntojen retorista analyysia esittelen tiivistetysti alkoholilain eduskuntakäsittelyn vaiheet. Kuten todettua, alkoholilain uudistuksen valmistelu oli aloitettu ensimmäisen kerran jo vuonna 2011. Lopulta hallituksen esitys eduskunnalle alkoholilain ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 100/2017) saapui eduskunnan täysistunnon lähetekeskusteluun 19.9.2017. Uudistuksen keskeisimpinä muutoksina voidaan mainita jo aiemmin mainittujen prosenttirajan korottamisen ja valmistustaparajoituksen poiston lisäksi niin sanottujen *happy hour* -tarjousten mainostamisen salliminen sekä ravintoloiden aukioloaikojen vapauttaminen (Karlsson ym. 2018, 4).

Ennen eduskunnan lähetekeskustelua luonnos hallituksen lakiesityksestä oli käsittelyssä hallituksen hyvinvoinnin ja terveyden ministerityöryhmässä marraskuun alussa 2016. Tämän jälkeen esitys oli laajalla lausuntokierroksella 22.11.2016 – 16.1.2017. Kierroksen lausuntoyhteenveto valmistui puolestaan maaliskuussa 2017 (Sosiaali- ja terveysministeriö). Lähetekeskustelun päätteeksi lakiesitys lähetettiin käsittelyyn sosiaali- ja terveysvaliokuntaan. Samalla päätettiin, että perustuslakivaliokunnan, hallintovaliokunnan, maa- ja metsätalousvaliokunnan ja talousvaliokunnan olisi annettava kyseiselle valiokunnalle lausunnot esityksestä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan valmisteleva mietintö (StVM 24/2017) saapui puolestaan ensimmäiseen täysistuntokäsittelyyn 14.12.2017. Valiokunnan mietintö poikkesi hallituksen esityksestä siinä, että vähittäiskaupassa myytävän alkoholin prosenttiraja haluttiin säilyttää 4,7 prosentissa ehdotetun 5,5 prosentin sijasta. Valiokunnan mietintö vastusti hallituksen esitystä ennen kaikkea siksi, että sen mukaan korotus nostaisi saatavuutta ja laskisi hintoja, mikä lisäisi alkoholinkulutusta. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mukaan lisääntyvän kulutuksen myötä kansanterveydelliset ja -taloudelliset sekä turvallisuuteen ja sosiaalisiin ongelmiin liittyvät haitat lisääntyisivät merkittävästi. Valiokunnan mietinnön mukaan myöskään alkoholin kulutuksen painopiste ei siirtyisi toivotusti kotioloista ravintoloihin.

Ensimmäisen käsittelyn yhteydessä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöön tehtiin siitä poikkeavia ehdotuksia, jotka liittyivät lakiesityksen sisältöön. Ehdotukset liittyivät juuri vähittäiskaupassa myytävän alkoholin tilavuusprosenttiin. Näissä ehdotuksissa kannatettiin hallituksen esityksen sisällön hyväksymistä. Eduskunnan täysistunnossa 15.12.2017 järjestetyssä äänestyksessä hallituksen esitys voittikin lopulta tiukasti sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön äänin 98–94. Koska eduskunta ei hyväksynyt lakiesityksen sisältöä valiokunnan mietinnön mukaisesti, käsittely siirrettiin äänestyksen jälkeen vielä suureen valiokuntaan. Suuri valiokunta äänesti asiasta, minkä jälkeen se yhtyi eduskunnan äänestystulokseen (ks. SuVM 1/2017). Lakiesitys hyväksyttiin lopulta äänin 124–65 toisen käsittelyn täysistuntokäsittelyn päätteeksi eduskunnassa 19.12.2017.

5. TÄYSISTUNTOKESKUSTELUJEN RETORINEN ANALYYSI

5.1. Huomioita täysistuntokeskusteluista

Alkoholilain eduskuntakäsittelyn kohteena olevissa täysistunnoissa keskustelu oli vilkasta ja runsaslukuista. Lakiesityksen lähetekeskustelussa käytettiin yhteensä 119 puheenvuoroa. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöä käsitelleessä ensimmäisessä käsittelyssä puheenvuoroja käytettiin tätäkin enemmän, yhteensä 125. Toisen käsittelyn yhteydessä puheenvuoroja käytettiin vielä 39. Kokonaisuudessaan tutkielman tarkastelun kohteena on yhteensä 283 täysistuntopuheenvuoroa.

Kuten lakiesityksen sisällöstä äänestämisen tulos osoitti, äänet eivät menneet ensimmäisessä äänestyksessä suoraan hallitus-oppositio-jaon mukaisesti. Huomionarvioista on, että täysistuntokeskustelujen lakiesitystä kannattaneet ja vastustaneet puheenvuorot eivät myöskään noudattaneet täysin tätä jakoa. Yhtäältä siis hallituspuolueiden edustajien puheenvuoroissa vastustettiin hallituksen esitystä ja toisaalta opposition edustajilta löytyi sille kannatusta.

Selkeän hallitus-oppositio-jaon puuttuminen tekee lakiesityksestä käydyistä parlamentaarisisista debateista tavallisuudesta poikkeavia. Kuten edellä todettiin, hallituksen esityksen sisältöä vastaan äänestäminen ensimmäisessä äänestyksessä oli hallituspuolueiden edustajille sallittua. Puolueista erityisesti keskustan kansanedustajista useat painottivat sitä, että äänestys on omantunnon asia.

Alkoholilaista keskustelun poikkeuksellisuus vaikuttaa myös siitä tekemääni tarkasteluun. Esittelen seuraavaksi analyysissäni täysistuntokeskusteluissa esiin nousseita teemoja. En siis tee jaottelua ”hallituspuolueiden” argumentteihin ja ”oppositionpuolueiden” edustajien käyttäminä argumentteina ja retorisinä vaikutustapoina. Tällä tavoin saan selkeämmin nostettua esiin, millaisia puolia esitystä kannattaneiden ja vastustaneiden kansanedustajien puheenvuoroista kokonaisuudessaan löytyi.

5.2. Kansantalous

Kansantalouteen liittyvät puheenvuorot nousivat lakiesitystä kannattaneissa puheenvuoroissa merkittävimäksi syyksi sen kannatukselle. Puheenvuoroissa alkoholilain uudistuksen hyvät kansantaloudelliset seuraukset sidottiin erityisesti Sipilän hallituksen hallitusohjelman kirjauksiin norminpurkutalkoista. Lakiuudistuksen kuvattiin olevan näistä talkoista ”yksi merkittävimmistä” kyseisellä vaalikaudella (ministeri Annika Saarikko, kesk., PTK 89/2017 klo 14.06). Lakiesityksen hyväksymisellä nähtiin olevan useita voittajia. Byrokratian ja ”ylikireän” (Sinuhe Wallinheimo, kok., PTK 140/2017 klo 23.24) sääntelyn keventyessä esimerkiksi alkoholisidonnaisten yritysten toiminnan nähtiin helpottuvan. Samalla sen nähtiin myös parantavan työllisyyttä ja lisäävän yrittäjyyttä.

Puheenvuoroissa lakiesityksen hyväksymiselle nimettiin useita voittajia. Hyötyjiksi lueteltiin niin ravintolat, matkailu- ja ravitsemusala, pienpanimot kuin vähittäistavarakaupat ympäri Suomea. Prosenttirajan noston, alkoholin valmistustaparajoitteen poiston ja ulosmyyntioikeuden korostettiin tukevan pienpanimoiden voimakasta kasvua ja tuovan suomalaista kädentaitoa markkinoille. Jälkimmäiseen liittyen uudistuksen odotettiin parantavan suomalaisen vientiteollisuuden mahdollisuuksia ja tekevän suomalaisesta alkoholista entistä suuremman vientituotteen. Samalla sen kerrottiin tukevan suomalaista maataloutta.

Paranevien alkoholin vientimahdollisuuksien lisäksi lakiesityksen kannattajat painottivat esityksen hyväksymisen vaikuttavan myös ulkomailta Suomeen tuotavaan alkoholiin. Kannattajat argumentoivat etenkin Viron-tuonnin vähenevän, mikä puolestaan lisäisi verotuloja Suomessa. Muutamissa puheenvuoroissa painotettiin sitä, että näin lisääntyviä verotuloja voitaisiin käyttää myös kotimaisten alkoholihaittojen rahoittamiseen. Tällä tavoin estettäisiin, että alkoholimyynnin hyödyt valuisivat Viroon ja pelkät haitat jäisivät Suomen maksettavaksi. Lisäksi vähittäiskaupassa myytävän alkoholin prosenttirajan noston kerrottiin vähentävän alkoholin rajakauppaa, mikä myös parantaisi suomalaista elinkeinotoimintaa raja-alueilla ja toisi jälleen lisää verotuloja Suomeen.

Lakiesityksen hyväksymistä seuraavien taloudellisten hyötyjen korostettiin kohdistuvan myös tavallisille suomalaisille kuluttajille. Kuluttajien odotettiin hyötyvän alkoholin hintojen laskusta sekä parantuvasta tarjonnasta. Yhdeksi esityksen hyödyksi luettiin kiinnostavasti se, että kuluttajat pääsisivät nauttimaan paremman makuisia alkoholijuomia:

Jos moni haluaa juoda Alkon lonkeroa, kerta se maistuu paljon paremmalta kuin kaupan, niin miksi se tarvitsee hakea Alkosta, miksei voi hakea sitä kaupasta? Samoin moni juo nelosolutta maun takia, ei juopumisen takia, että juo paljon sitä. Miksi näitä pitää sitten rajoittaa koko ajan? (Rami Lehto, ps., PTK 89/2017 klo 15.35)

Ravintoloille uudistuksen argumentoitiin tarjoavan puolestaan entistä paremman mahdollisuuden palvella asiakkaitaan. Uudistuksen puolesta argumentoitiin myös sillä, että sen nähtiin lisäävän ihmisten alkoholin käyttöä ravintoloissa valvotuissa olosuhteissa valvomattoman kotikäytön sijaan. Tässä vastakkainasettelussa ravintolakäyttö asetettiin paremmaksi vaihtoehdoksi kotikäytölle, joka nähtiin ongelmana.

Sen sijaan lakiesitystä vastustaneissa puheenvuoroissa kritiikki kohdistui etenkin esitykseen vähittäiskaupassa myytävän alkoholin prosenttirajan nostosta. Nostolla nähtiin olevan suorastaan tuhoisia kansantaloudellisia vaikutuksia. Vastustajat vetosivat puheenvuoroissa ennen kaikkea *logokseen* haastamalla kannattajien puheet taloudellisista hyödyistä. Mielenkiintoinen huomio on, että lakiesitystä vastustaneet kansanedustajat vetosivat argumentaatioissaan erityisesti hallituksen lakiesitykseen, jossa prosenttirajan noston negatiivisia taloudellisia seurauksia listattiin.

Vedotakseen lakiesityksen haitallisiin seurauksiin vastustajat toivat esille useita numeerisesti mitattavia kielteisiä taloudellisia vaikutuksia. Vastustajat korostivat erityisesti alkoholin kulutuksen kasvavan, mistä seuraisi muun muassa kielteisiä työllisyysvaikutuksia kuten sairauspoissaoloja. Samalla vastustajat pyrkivät ironisesti osoittamaan esityksen työllisyysvaikutusten nurinkuruuden. Lisääntyvän työllisyyden väitettiin kohdistuvan lähinnä julkiselle puolelle alkoholihaittojen lisääntymisen aiheuttamina sosiaali- ja terveydenhuoltomenoina sekä järjestyksenpitokustannuksina.

Vastustajien puheenvuoroissa kielteiset kansantaloudelliset vaikutukset yhdistettiin usein turvattomuuden lisääntymiseen. Ravintoloiden ja baarien pidentyvät aukioloajat väitettiin johtavan järjestyshäiriöiden ja pahoinpitelyjen lisääntymiseen. Kaupassa myytävän alkoholin laskeva hinta vähentäisi kannattajien kaavailujen vastaisesti ravintolakäyttöä ja tukisi pelkästään ”kalsarikännäämistä ja julkijuopottelua” (Joona Räsänen, sd., PTK 140/2017 klo 2.45). Prosenttirajan noston korostettiin puolestaan heikentävän taloutta lisäämällä harmaata taloutta ja talousrikollisuutta.

Vastustavissa puheenvuoroissa yritettiin vedota myös muilla tavoin siihen, miksi erityisesti prosenttirajan noston seuraukset eivät olisi elinkeinopoliittisesti järkeviä. Vastustajat pyrkivät ennen kaikkea vastakohtaparien kautta kyseenalaistamaan, ketkä uudistuksen

todellisia voittajia olivat. Puheenvuoroissa vastakkain pantiin kotimaiset ja ulkomaiset viljelijät sekä erityisesti suomalaiset pienpanimot ja ulkomaiset suurpanimot. Tässä Daavid ja Goljat -vastakkainasettelussa voittajaksi maalattiin nimenomaan ulkomaiset suurpanimot.

Täysistunnoissa kyseenalaistettiin myös sitä, kenen taloudellista etua uudistuksella todellisuudessa ajettiin. Tällä tavalla prosenttirajan noston kannattajat pyrkivät luomaan epäilystä siitä, kenen etu hallituksella todellisuudessa oli mielessä. Vastakkain asetettiin eturyhmien, vähittäiskaupan ja panimoteollisuuden taloudelliset edut sekä koko suomalaisen kansantalouden etu (esim. Outi Alanko-Kahiluoto, vihr., PTK 143/2020 klo 16.56). Asetelma haluttiin muodostaa tällä tavoin pienen joukon taloudellisten etujen ja suomalaisten kokonaisuhyödyn väliseksi. Tämän ohella vastustajat vetosivat vastustuksessaan myös siihen, että edes suomalaisia pienpanimoja edustava Pienpanimoliitto ei ollut kannattanut prosenttirajan nostoa (Krista Mikkonen, vihr., PTK 140/2017 klo 2.22). Näin haluttiin osoittaa, ettei asialla ole todellisuudessa edes pienpanimoiden tukea, vaikka esityksen kannattajat olivat erityisesti korostaneet uudistuksen hyötyjä niille.

Vastustajien puheenvuoroissa hallituspuolueita ja niiden toimintaa kuvattiin erilaisin metaforin. Koko hallitusta syytettiin ”lehmänkaupoista” (esim. Krista Kiuru, sd., PTK 140/2017 klo 22.36). Hallituspuolueista erityisesti kokoomuksen motiiveja kyseenalaistettiin ensimmäisen ja toisen käsittelyn aikana suorasti ja epäsuorasti useissa puheenvuoroissa. Kokoomuksen kuvattiin esimerkiksi heiluttavan uudistuksen tahtipuikkoa (Eero Heinäluoma, sd., PTK 140/2017 klo 23.12). Kokoomuksen kuvattiin myös olevan ”ketunhätä kainalossa” (Susanna Huovinen, sd., PTK 140/2017 välihuuto) sen suhteen, kenen etua he todellisuudessa ajoivat. Kokoomus pyrittiin tällä tavoin yhdistämään elinkeinoelämän etujen ajajaksi. Puolestaan keskustan kritisoitiin ”antautuneen selälleen” kokoomuksen edessä (Timo Harakka, sd., PTK 140/2017, klo 1.18).

Lakiesityksen kielteisten taloudellisten seurausten ristiriita suhteessa hallituksen ajamaan talouspolitiikkaan pyrittiin myös tuomaan täysistunnoissa esille. Useissa puheenvuoroissa viitattiin Sipilän hallituksen tavoitteisiin julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromisesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta, joilla kansantalouden tilaa saataisiin parannettua. Vetoamalla prosenttirajan noston kielteisiin kansantaloudellisiin vaikutuksiin kansanedustajat halusivat osoittaa hallituksen politiikan irrationaalisuuden tämän tavoitteen valossa.

Kiistaa käytiin myös keskustelun premissistä. Esityksen vastustajat haastoivat kannattajien premissiä siitä, että prosenttirajan nosto vähentäisi Viron-tuontia. Kansanedustajat kyseenalaistivat kannattajien väitettä Viron-tuonnin merkittävydestä. Vastustajat vetosivat paitsi edeltäneeseen kehitykseen myös tulossa oleviin alkoholipoliittisiin muutoksiin Virossa. Vastustajat huomauttivat, että tuonti Virosta oli jo ollut vähenemässä sekä siitä, että Viro oli tehnyt omia korotuksiaan alkoholin hintaan. Tällä tavoin vastustajat pyrkivät viemään pohjan kannattajien väitteeltä, jonka mukaan prosenttirajan nostolla padottaisiin alkoholin tuontia.

Lakiesityksen kansantaloudellisiin vaikutuksiin vedonneissa puheenvuoroissa oli erimielisyyksistä huolimatta havaittavissa yhteisymmärrystä kannattajien ja vastustajien välillä. Lakiesityksestä nostettiin esiin useita hyviä muutoksia, jotka liittyivät esimerkiksi byrokratian purkamiseen. Lakiesityksen vastustajat tekivät myös näitä tunnustuksia uudistuksen hyödyistä. Nämä myönnytykset tapahtuivat kuitenkin pääasiassa ”periaatteessa hyvä, mutta” -hengessä. Tällä tavalla uudistuksen vastustajat halusivat korostaa, että hyvistä puolista huolimatta lakiesityksen epäkohdat estivät sen hyväksymisen.

Puolestaan lakiesityksen kannattajien kansantaloutta painottaneissa puheenvuoroista on merkillepantavaa, että hintojen laskusta koituvaa hyötyä kuluttajalle ei juurikaan kannattajien puheenvuoroissa mainittu. Merkittävästi enemmän korostettiin ravintoloita ja pienpanimoita uudistuksen voittajina. Myöskään vähittäiskaupalle koituvia hyötyjä ei puheenvuoroissa painotettu erityisen paljon. Kaupoille koitua hyötyä tuotiin esiin puheenvuoroissa lähinnä syrjäseutujen ja pikkupaikkakuntien kauppojen parempana valikoimana ja sitä kautta parannuksena näiden alueiden asukkaille. Kannattajat eivät myöskään esittäneet suoraan vieläkin suurempia muutoksia alkoholin myyntiin paria poikkeusta lukuun ottamatta. Esimerkiksi Jari Ronkainen (ps., PTK 89/2017 klo 18.36) kertoi olleensa ”valmis vielä esitettyä vapaampaan politiikkaan ja sallimaan myös viinit ruokakauppoihin”.

5.3. Kansanterveys

Alkoholilain kokonaisuudistuksen vastustajien keskeiset argumentit kohdistuivat uudistuksen kielteisten kansanterveydellisten seurausten osoittamiseen. Kritiikki kohdistui ennen kaikkea alkoholin prosenttirajan noston vaikutuksiin. Keskeisenä väitteenä oli, että

alentuvat hinnat ja tarjonnan lisääntyminen johtaisi kulutuksen kasvuun ja väkeväytymiseen, mikä puolestaan lisäisi alkoholihaittoja merkittävästi.

Lakiesitystä vastustaneet kansanedustajat käyttivät hyödykseen paljon *logokseen* vetoavia vaikuttamiskeinoja. Puheenvuoroissa vedottiin niin lakiesityksen omiin perusteluihin kielteisistä kansanterveydellisistä vaikutuksista kuin lakiesityksestä kuulemiskierroksella annettuihin lausumiin, joista suurin osa oli prosenttirajan nostoa vastaan. Kansanedustajat vetosivat lukuisiin asiantuntija-arvioihin, tutkimuksiin ja matemaattisiin arvioihin tulevasta kehityksestä. Kansanedustajat luettelivat väitteidensä tueksi nimeltä muun muassa THL:n, OECD:n, Lääkäriliiton ja Duodecimin näkemyksiä alkoholin kulutuksen terveysvaikutuksista.

Lakiesityksen vastustajien argumenteissa vedottiin laajasti myös kentän ääneen, kuten yli tuhannen sosiaalityöntekijän adressiin, terveydenhuoltohenkilökuntaan sekä poliisin kanssa käytyihin keskusteluihin. Tämä voidaan nähdä vetoamisena *ethokseen* eli ymmärrykseen ja asiantuntijuuteen käsiteltävästä asiasta. Tämän lisäksi esityksen vastustajat asettivat vastakkain tietoon ja tunteeseen vetoamisen. Todistusvoimassa uudistuksen kannattajat leimattiin lähinnä mielikuvilla, tunteella ja luuloilla pelaajiksi verrattuna vastustajiin, joiden tueksi nimettiin ”kylmät faktat” (esim. Tarja Filatov, sd., PTK 140/2017 klo 0.30 ja Kristiina Salonen, sd., PTK 140/2017 klo 1.08).

Täysistuntopuheenvuoroissa hyödynnettiin runsaasti myös historiaan vetoamista. Lakiesityksen vastustajat vetosivat historiaan osoittaakseen lakiesityksen yhteyden kaikkiin aiempiin alkoholilakien uudistuksiin ja niiden kielteisiin seurauksiin. Keskeisenä oli osoittaa jatkumo siitä, että aiemmat liberalisoivat uudistukset olivat aina lisänneet alkoholin saatavuutta tai laskeneet hintaa. Näiden seurausten argumentoitiin joka kerta lisänneen alkoholin kulutusta ja kansanterveydellisiä haittoja merkittävästi. Puheenvuoroissa käytettiin esimerkiksi vuoden 1968, 1995 ja 2004 alkoholilakiin tai verotukseen tulleita muutoksia, jotka olivat lisänneet alkoholin kulutusta. Osoittamalla historiallisen jatkuvuuden vastustajat pyrkivät todistamaan, että käsittelyssä oleva uudistus johtaisi samaan lopputulokseen kuin edeltäjänsä.

Lakiesityksen vastustajat hyödynsivät historiaan vetoamista myös käänteisesti. Historiaa käytettiin myös käänteisesti osoittamaan sitä, että esimerkiksi 2000-luvun aikana tehdyt veronkorotukset ja mainonnan tiukennukset ovat vähentäneet terveyshaittoja Suomessa.

Tällä tavalla tavoitteena oli osoittaa, että vain rajoitukset tuottaisivat alkoholin käytön vähentymistä myös tulevaisuudessa.

Lakiesitystä vastustaneet kansanedustajat pyrkivät osoittamaan esityksen ristiriitaisuutta suhteessa muuhun hallituksen ajamaan politiikkaan. He käyttivät retorisisia vaikuttamiskeinoista varsinkin vastakohtaisuuksien esittämistä ja vertailujen rakentamista osoittamaan näitä ristiriitaisuuksia. Esimerkiksi koko hallituksen esitystä kuvattiin ”vähän skitsofreeniseksi” (Anna-Maja Henriksson, r., PTK 89/2017 klo 14.45). Vastustajien puheenvuoroissa yritettiin korostaa lakiuudistuksen kansanterveyttä heikentäviä puolia. Lakiesityksen kansanterveydellistä ristiriitaa verrattiin jälleen varsinkin Sipilän hallitusohjelmaan, jossa yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi oli nimetty kansanterveyden edistäminen.

Kansanedustajat rakensivat vastakkainasettelua myös vähittäiskaupan ja panimoalan edun sekä kansanterveyden ja suomalaisten ihmisten terveyden välille. Elinkeinojen etujen asettaminen terveyden edelle korostettiin olevan puolestaan ”vaarallinen ja edesvastuuton tie” (Hannakaisa Heikkinen, kesk., PTK 140/2017 klo 23.43). Lisäksi hallituksen esityksen ristiriitaisuutta yritettiin osoittaa vertaamalla uudistusta muuhun suomalaiseen päihdepolitiikkaan. Esimerkkeiksi nostettiin eritoten tupakka ja nuuska, joiden käyttöä on johdonmukaisesti yritetty vähentää juuri niiden käytön kielteisten terveysvaikutusten vuoksi. Sari Tanus (kd., PTK 89/2017 klo 16.38) painotti puheenvuorossaan, että alkoholia ei enää terveyshaittojensa vuoksi edes hyväksyttäisi markkinoille, jos se keksittäisiin vasta nyt: ”Puhumme täällä siis alkoholista, mikä on nykytietämyksen mukaan elimistölle sellainen solumyrkky, että jos tätä solumyrkkyä tänä päivänä yritettäisiin laillistaa ja tuoda markkinoille, sille ei ikinä annettaisi lupaa”.

Kansanterveysargumentit olivat järkeen vetoamisen lisäksi usein samanaikaisesti myös hyvin tunnepitoisia. Kansanedustajien puheenvuoroissa vedottiin *pathokseen* asettumalla heikomman puolelle vahvoja vastaan. Vastakkainasettelulla haluttiin osoittaa, että kyseessä oli yhteiskunnan heikompien suojele uhkaavilta alkoholihaittojen lisääntymiseltä.

Tunteisiin vetoamalla haluttiin korostaa myös hallituksen kylmää ja välinpitämätöntä suhtautumista uudistuksen seurauksiin. Puheenvuoroissa vedottiin alkoholin aiheuttamiin sairauksiin, vaaraan syntymättömille vauvoille, FAS-lapsiin ja lisääntyneisiin syöpätapauksiin. Hallituksen väitettiin lisäävän esityksellään vastustajien mukaan ihmisten

pahoinvointia ja suoranaisia kuolemia: ”emme kai me voi tässä sivistyneessä valtiossa säätää lakia, joka tulee lisäämään kuolemia?” (Aino-Kaisa Pekonen, vas., PTK 89/2017 klo 14.22)

Kansanterveys-näkökulmasta on havaittavissa, että alkoholihaittojen olemassaolo ja vakavuus hyväksyttiin keskusteluissa pämisseiksi. Keskustelussa asiaa ei tarvinnut erikseen perustella eikä kukaan kansanedustaja täysistunnoissa sitä kiistänyt. Merkillepantavaa on, että jopa esityksen kannattajien puheenvuoroissa myönnettiin uudistuksen todennäköisesti lisäävän alkoholin käytöstä aiheutuvia haittoja.

Myönnytyksestä huolimatta kiistaa käytiin erityisesti siitä, minkä verran prosenttirajan nosto lisäisi alkoholihaittoja ja aiheuttaisi kansanterveydellistä vahinkoa. Lakiesityksen kannattajat koettivat kiistää kielteisten seurausten suuruutta kutsumalla koko uudistusta maltilliseksi, pieneksi ja vastuulliseksi. Vastuullisuutta kuvasivat niin tulevat korotukset alkoholiveroon kuin väkevien alkoholien ja viinien säilyminen Alkossa. Kansanedustajat pitivät prosenttirajan korottamista vain pienenä asiana ja lillukanvartena koko esityksessä. Kannattajat kritisoivat täysistunnoissa esitettyjä uhkakuvia, joita lakiesityksen hyväksyminen toisi tullessaan. Lakiesityksen vastustajien syytettiin esimerkiksi liioittelevan alkoholin prosenttirajan korotuksen seurauksia.

Mielenkiintoinen huomio liittyy siihen, miten suureksi tai pieneksi prosenttirajan korotusta kuvattiin. Muutoksen kannattajat painottivat, että raja nousisi vain 0,8 prosenttiyksikköä. Lakiesityksen vastustajat kuitenkin kyseenalaistivat väitettä, että nosto olisi vain hyvin pieni tai maltillinen. Muutoksen korostettiin olevan todellisuudessa ”17 prosentin korotus nykyiseen rajaan” (Satu Hassi, vihr., PTK 140/2017 klo 21.53).

Edellä esitetty on erinomainen havainto siitä, miten korotuksen määrän ilmaiseminen joko prosenttiyksiköissä tai prosenteissa vaikuttaa vahvasti siihen, miten suurelta tai pieneltä muutos saadaan vaikuttamaan. Se osoittaa havainnollisesti, miten samasta asiasta puhuttaessa puhujat valitsevat argumenttinsa valikoiden, jotta ne tukisivat parhaiten esittäjänsä omaa näkemystä. Jos puhujat olisivat käyttäneet lukuja toisin päin, olisivat argumentit olleet ristiriidassa heidän esittämiinsä argumentteihin ja tavoitteisiin nähden.

Lakiesityksen kannattajat haastoivat puolestaan vastustajien väitteitä, joiden mukaan suomalaisten kulutus lisääntyisi automaattisesti tarjonnan kasvaessa. He myös haastoivat väitettä siitä, että kuluttajat siirtyisivät väistämättä vahvempien oluiden käyttöön, kun vähittäiskaupoista olisi ostettavissa nelosolutta. Edustajat kyseenalaistivat alkoholin saatavuuden ja myynnin korrelaatiota vetoamalla historiaan. Perusteena käytettiin yleistä

alkoholikulttuurin kehittymistä parempaan suuntaan sekä erityisesti vuoden 2016 kauppojen aukioloaikojen vapautumista, joka ei ollut tarjonnan kasvamisesta huolimatta lisännyt alkoholin kulutusta.

Lakiesityksen kannattajat haastoivat myös vastustajien kansanterveyspainotteisen argumentaation johdonmukaisuutta. Näkemyksiä kyseenalaistettiin varsinkin sen vuoksi, että osa vastustajista oli valmis hyväksymään joitakin kulutusta lisääviä osia uudistuksessa. Tähän vetoamalla pyrittiin osoittamaan, että prosenttirajan korottamisen vastustaminen ei ollut johdonmukaista, vaan pelkästään tarkoitushakuista vastustamista.

Lakiesityksen kannattajat yrittivät osoittaa vastustajien argumentaatiossa ristiriitaa myös heidän puolueidensa päihdepoliittisiin linjauksiin. Esitystä vastustaneita vihreiden kansanedustajia haastettiin heidän todellista huoltaan yhteiskunnan heikoimmista. Vastakkainasettelua ja ristiriitaa pyrittiin rakentamaan vertaamalla tilannetta siihen, että vihreiden riveistä löytyi kannatusta kannabiksen käytön dekriminisoinnille. Hannu Hoskonen (kesk., PTK 140/2017 klo 2.21) vetosi puheenvuorossaan kentällä toimivan poliisin auktoriteettiin ja vertasi alkoholihaittoja kannabiksen laillistamisen seurauksiin:

Kun tarkastin asian vielä rikospoliisin eräältä komisariolta, mitä tapahtuu, jos kannabis vapautetaan, niin sehän johtaisi aivan kamalaan katastrofiin, ja te täällä meille opetatte, miten tulisi alkoholin kanssa olla varovainen. Ehkä kannattaisi joskus katsoa vähän peiliin eikä tulla opettamaan muutamaa prosenttia jollekin, kun te itse kannatatte kannabiksen vapauttamista.

5.4. Nuorison kaksijakoinen rooli

Eduskunnan täysistuntopuheenvuorojen tarkastelu osoittaa mielenkiintoisen näkökulman siihen, miten alkoholilain uudistuksen väitettiin vaikuttavan suomalaisiin lapsiin ja nuoriin. Erityisesti nuorten rooli vaihtui puheenvuoroissa sen mukaan, oliko kyseessä lakiuudistuksen kannattaja vai vastustaja. Kansanedustajien nuorisoon vetoaminen rakentaa myös mielenkiintoisella tavalla kuvaa nuorison ja vanhempien sukupolvien välisestä suhteesta.

Alkoholilakia vastustavien kansanedustajien puheenvuoroissa lapsille ja nuorille annettiin uhrin rooli. Puheenvuoroissa vedottiin vahvasti *pathokseen*. Lakiesityksen väitettiin lisäävän aikuisten ja lasten vanhempien alkoholinkäyttöä ja sitä kautta pahoinvointia ja turvattomuutta perheissä. Alkoholihaittojen kerrottiin heijastuvan eritoten lapsiin ja nuoriin. Lisäksi lisääntyvän alkoholin saatavuuden ja laskevien hintojen uskottiin lisäävän lasten ja

nuorten alkoholinkäyttöä. Lakiesityksen hyväksyminen johtaisikin kansanedustajien mukaan lasten ja nuorten alkoholinkäytön vähentymiskehityksen katkeamiseen ja suoranaiseen sabotointiin.

Vastustajien puheissa lapset ja nuoret joutuivat vaaravyöhykkeelle erityisesti heille suunnattujen alkoholijuomien kautta. Useissa puheenvuoroissa vaaraksi nostettiin uudistuksen jälkeen markkinoille tulevat niin sanotut limuviinat, kuten kossuvissytt ja rommikolat. Näiden limuviinoiden houkutus nähtiin kompastuskiveksi nuorten vähentyneelle alkoholinkäytölle (Susanna Huovinen, sd., PTK 89/2017 klo 18.02).

Perusteluna limuviinoiden nuorille aiheuttamille houkutuksille käytettiin muun muassa markkinointitutkimuksia, joiden mukaan alkoholituotteiden värikkäät ulkoasut houkuttavat nuoria. Limuviina-argumentteja kohtaan esitettiin kuitenkin myös kritiikkiä. Väitettä torjuttiin toteamalla, että limuviina-asia ei olisi mitenkään uusi tai muuttaisi nykytilaa: värikkäitä pulloja löytyi jo kaupoista ilman uudistustakin (Mikko Savola, kesk., PTK 89/2017 klo 15.54).

Esityksen vastustajat rakensivat myös vertailua tupakan ja limuviinoiden nuorille aiheuttamien vaarojen välille. Satu Hassin (vihr., PTK 89/2017 klo 14.38) puheenvuorossa haluttiin osoittaa ristiriita, että nuorten houkuttelu alkoholilla on sallittua, kun taas tupakan kohdalla EU-lainsäädäntö kieltää asian. Tämän lisäksi koko uudistus nähtiin joidenkin kansanedustajien mielestä eräänlaisena pienten askelten politiikkana. Kansanedustajat nostivat esiin huolen siitä, että markkinoille tulisi myöhemmin todennäköisesti esimerkiksi alkoholipitoisia jäätelöitä ja energiajuomia, mikä pahentaisi tilannetta entisestään.

Nuorisoon kohdistui myös muita kuin alkoholinkäytön lisääntymiseen liittyviä uhkia. Lakiesityksen hyväksymisen myötä jo 16 vuotta täyttäneet pystyisivät työskentelemään anniskeluravintoloissa. Sen sijaan, että nuorten lisääntyneitä työllistymismahdollisuuksia olisi korostettu, osa esitystä vastustaneista edustajista piti paikkoja vaarallisina alaikäisille työntekijöille. Anniskeluravintoloita ei nähty hyvinä eikä turvallisina työpaikkoina nuorille. Nuoria ei myöskään pidetty tarpeeksi kypsinä alkoholin tarjoilutehtäviin. Anniskeluravintoloissa työskentelyn nähtiin saattavan nuoret alttiiksi häirinnälle. Lisäksi lakiesityksen linjausten korostettiin olevan ristiriidassa eduskunnassa aiemmin käydyn seksuaaliseen häirintään liittyvän *me too* -keskustelun kanssa:

Tällä viikolla, muutama päivä sitten, me kävimme täällä salissa hyvän keskustelun Me too -kampanjasta, ja tuntuu jotenkin, voisi sanoa, hyvinkin sellaiselta hurskastelulta, että me nyt tässä sitten tänä iltana olemme täällä viemässä läpi

sellaista lakiesitystä, jossa 16-vuotias tyttö voisi olla aamuyön tunteina ravintolassa tarjoilemassa humalaisille aikuisille miehille. Minun mielestäni on jotenkin kummallista ja irvokasta, että me samalla viikolla keskustelemme siitä, millä tavalla me tässä yhteiskunnassa voisimme olla rajoittamassa seksuaalista häirintää, ja tuomme tänne lakiesityksen, jolla oikeastaan avaamme areenan sille, että tässä on mahdollisuus siihen, millä tavalla nuoria tyttöjä, myöskin nuoria poikia, voidaan lähteä seksuaalisesti häiritsemään humalapäissään aamuyön tunteina. Jollakin tavalla tämäntyyppinen hurskastelu tämän asian, tämän Me too -kampanjan, ympärillä tuntuu pahalta. (Sari Essayah, kd., PTK 140/2017 klo 0.15)

Keskusteluissa on huomattavissa mielenkiintoinen ero siinä, minkä verran tytöistä ja pojista keskusteltiin. Edellä esitetyssä lainauksessa tuotiin esiin myös nuoret pojat, mutta muuten keskusteluissa nuorista pojista ja miehistä ei juurikaan puhuttu tai heitä ei erikseen nimetty. Sen sijaan nuoret naiset nostettiin usein esimerkeiksi uudistuksen kärsijöistä. Kansanedustajien puheenvuoroissa väitettiin, että nuoret naiset olisivat vaarassa lisätä alkoholinkäyttöään. Tähän liittyen vedottiin tutkimuksiin siitä, että erityisesti limuviinat ”pinkin värisine etiketteineen” olisivat ”iso houkutus nuorille naisille” (Veronica Rehn-Kivi, r., PTK 89/2017 klo 14.24).

Lakiesityksen vastustajat vetosivat myös siihen, että esityksen kannattajat eivät aseta lasten ja nuorten hyvinvointia etusijalle. Tämä pyrittiin osoittamaan erilaisin vastakkainasetteluin, kuten asettamalla nuorten hyvinvointi vastakkain rahan sekä keski-ikäisten kansanedustajien mukavuudenhalun ja lobbareiden viestien kanssa (Sari Tanus, kd., PTK 140/2017 klo 2.28). Kansanedustajia syytettiin myös tunteisiin vetoavasti esimerkiksi liioittelemalla lasten ja nuorten edun unohtamista:

Meillä on erilaisia järjestöjen kampanjoita, joissa keskustellaan siitä, miten hienoa olisi, kun olisi raitis joululapsille ja koko perheelle, ja täällä tämä enemmistö, 98 ääntä, oli valmis siihen, että emme halua [Puhemies koputtaa] lapsillemme sitä raitista joulua olla tarjoamassa. (Sari Essayah, kd., PTK 143/2017 klo 13.23)

Lapsien ja nuorten etua korostavissa argumenteissa vedottiin myös heidän oikeuksiinsa. Alkoholilain kokonaisuudistuksen vastustajat argumentoivat esimerkiksi lasten oikeudesta lasittomaan lapsuuteen ja turvalliseen kotiin (Pekka Puska, kesk., PTK 140/2017 klo 19.47). Tällä argumentilla pyrittiin asettamaan lasten oikeus turvalliseen lapsuuteen ohi muiden lakiesityksen kannattajien perusteiden.

Jos lakiesitystä vastustaneissa puheenvuoroissa nuoret esitettiin uhreina, kiusauksille alttiina ja vaaravyöhykkeellä olevina, oli kannattajien puheessa nuorille varattu hyvin toisenlainen rooli. Esitystä kannattaneet kansanedustajat rakensivat lapsista ja nuorista esikuvia paitsi vanhemmille sukupolville myös koko uudistukselle. Kannattajat vetosivat *logokseen* hyödyntämällä puheissaan tilastoja, jotka osoittivat ja todistivat lasten ja nuorten

alkoholinkäytön vähentymisen. Tueksi esitettiin esimerkiksi eurooppalaista ESPAD-tutkimusta (Pia Kauma, kok., PTK 89/2017 klo 18.52).

Nuorten vähentyvää alkoholinkulutusta pidettiin osoituksena myös siitä, että lakiuudistuksen seurauksena kehitys ei kääntyisi. Tätä väitettä tuettiin muun muassa vetoamalla pidemmän aikavälin kehitykseen, jossa lasten ja nuorten alkoholinkulutus on vähentynyt koko 2000-luvun. Edustajat korostivat suunnan olleen laskeva huolimatta siitä, oliko alkoholipolitiiseen linjaan tehty muutoksista suuntaan tai toiseen. Tällä haluttiin osoittaa, että huoli siitä, että tilanne muuttuisi lakiesityksen hyväksymisen myötä, oli täysin turha.

Kannattajien puheenvuoroissa nuorista rakennettiin suunnannäyttäjää vanhemmille sukupolville. Tässä vastakkain asetettiin nuoriso ja erityisesti ikääntyneet sukupolvet, joissa alkoholinkulutus on nuorista poiketen lisääntynyt. Nuoret pääsivät puheenvuoroissa osoittamaan suuntaa koko suomalaiselle alkoholikulttuurin muutokselle, jossa kiellot ja rajoitukset eivät olisi alkoholipolitiikan keskiössä. Samalla tällä argumentaatiolla pyrittiin metaforin höystettynä osoittamaan, että alkoholipolitiikan suuntaa on muutettava vallinneesta, toimimattomasta tilastaan:

Ymmärrän hyvin, että tässä salissa on paljon niitä, niin kuin minäkin, jotka ovat saaneet alkoholivalistusta Turmiolan Tommin ja kielletyn hedelmän merkeissä aikanaan nuorena, ja siitä tulokulmasta vieläkin näköjään tässä maassa alkoholipolitiikkaa arvioidaan. On syytä kuitenkin katsoa esimerkiksi meidän nuorisoa, minkälainen suhde heillä tällä hetkellä on alkoholiin ja alkoholinkulutukseen ja siihen käyttäytymiseen. Kyllä meidän pitää uskoa siihen, että tämä kansa viisastuu. Ja tähän kansaan pitää luottaa, eikä pidä kielloin ja rajoituksin mennä eteenpäin ja vahvistaa sitä kielletyn hedelmän makua, joka näissä puheenvuoroissa täällä on ollut esillä. (Kalle Jokinen, kok., PTK 89/2017 klo 14.52)

5.5. Alkon asema ja alueiden tasa-arvo

Keskustelu Alkon roolista on ollut toistuvasti läsnä suomalaisessa alkoholipoliittisessa debatissa. Myös alkoholilain kokonaisuudistuksen täysistuntokäsittelyjen yhteydessä tämä keskustelu jatkui. Käytetyissä puheenvuoroissa esitettiin paitsi lakiesityksen vaaroja Alkon tulevaisuudelle myös aluepoliittisia ulottuvuuksia, joita Alkon toiminnassa nähtiin olevan.

Niin hallitus- kuin oppositio puolueiden edustajat olivat lähes yksimielisesti Alkon aseman säilyttämisen kannalla. Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (kesk., PTK 140/2017 klo 22.47) korosti puheenvuorossaan Alkon aseman säilyttämisen olevan koko

hallituksen ”yhteinen kirkas kanta”. Hallituksen vakuutteluista huolimatta huoli Alkon asemasta nousi ennen kaikkea ensimmäisen täysistunnon jälkeen. Huoli liittyi erityisesti alkoholilain kokonaisuudistuksen kirjauksiin alkoholin etämyynnistä. Etämyynnillä viitattiin tavallisten kuluttajien mahdollisuuksiin ostaa alkoholia toisessa EU-jäsenvaltiossa toimivalta myyjältä, joka sitten puolestaan vastaisi alkoholin toimittamisesta ostajalle.

Lakiesityksen vastustajat loivat puheenvuoroissaan lukuisia uhkakuvia, joita uudistus toisi tullessaan. Puheenvuorot sisälsivät paljon liioittelua ja metaforia. Etämyyntikysymyksen osalta pelissä väitettiin olevan suorastaan ”koko suomalaisen alkoholipolitiikan tulevaisuus” (Päivi Räsänen, kd., PTK 139/2017 klo 20.07). Hallituksen toiminnan kuvattiin olevan ”uhkapeliä Alkon aseman kustannuksella” (Timo Harakka, sd., PTK 140/2017 klo 1.18), mikä uhkaisi hallittua alkoholipolitiikkaa. Etämyyntiasiassa korostettiin etenkin ulkomaisia toimijoita, mikä asettaisi Alkon aseman vaaraan. Ulkomaisten yritysten kuvattiin lähtevän kokeilemaan onneaan, minkä seurauksena etämyynti ”räjähtää käsiin” Suomessa (Ainokaisa Pekonen, vas., PTK 140/2017 klo 22.42). Hallituksen toiminta Alkon aseman suojaamisen osalta pyrittiin esittämään suorastaan edesvastuuttomana:

Se, minkä riskin te nyt tulette ottamaan tässä, jos annatte tämän mennä ilman tätä pykälää, on se, että etämyynti tulee leviämään sinä aikana, kun tätä selvitetään Suomessa, ja sitä minä pelkään Alkon yksinoikeuden näkökulmasta. Tämä on iso juttu, tämä on todella megaluokan juttu, elefanttimainen juttu, niin kuin edustaja Heinäluoma omassa puheenvuorossaan totesi. [Puhemies koputtaa] Nyt pitää ottaa järki käteen ja huolehtia siitä, että tämä tauti ei pääse leviämään. (Antti Rinne, sd., PTK140/2017 klo 22.54)

Keskustelussa Alkon roolista oli nähtävissä myös aluepoliittisia näkökantoja, joita puheenvuoroissa tuotiin esiin. Lakiesityksen kannattajat korostivat alkoholin tarjonnan lisääntymisen vähittäiskaupoissa olevan alueellista tasa-arvoistamista. Vähittäiskaupoissa myytävän alkoholin prosenttirajan noston kerrottiin tukevan paikkoja, joissa Alkoja ei ole lainkaan. Tämän korostettiin lisäävän alueellista tasa-arvoa juuri maaseudulla, jossa tuotevalikoima lisääntyisi uudistuksen myötä. Alkoholin tarjonnan lisääntymisen nähtiin suorastaan viimein jopa päättävän 1930-luvun kieltolain asettamat alkoholin myyntirajoitteet ja heikomman saatavuuden maaseudulla (Martti Mölsä, si., PTK 89/2017 klo 15.24).

Vastustajien argumenteissa eri alueilla asuvien ihmisten tasa-arvon väitettiin päinvastoin heikentyvän, jos uudistus hyväksyttäisiin. Kansanedustajien mukaan vähittäiskaupassa lisääntyvän alkoholin myynti johtaisi ennen kaikkea syrjäseutujen Alkojen toimintaedellytysten heikkenemiseen. Tämän seurauksena Alkoja suljettaisiin, mikä

puolestaan johtaisi tarjonnan heikkenemiseen ja kansalaisten tasa-arvon heikkenemiseen entisestään. Alkon myymäläverkon harventumisen nähtiin johtavan peräti laittomuuksien lisääntymiseen:

Jos nämä väkevät oluet ja lonkerot sun muut jäävät Alkoon edelleen, niin se saatavuus on turvattu täällä, mutta jos tämä mainittu muutos tehdään, niin sehän johtaa siihen, että maaseutukunnista jopa 150 Alkoa lakkaa, ja silloin menee siltä seutukunnalta koko palvelu, ja siinä on se riski. Sen jälkeen siellä tulee sitten kaikenlaisia muita myyntimiehiä, joiden, voisi sanoa kauniisti, into maksaa veroa valtion kassaan on kovin vähäinen. (Hannu Hoskonen, kesk., PTK 89/2017 klo 19.33)

5.6. Vapauden voitto?

Täysistuntopuheenvuorojen tarkastelu toi myös esiin keskustelun alkoholipolitiikkaan liittyvästä vapaudesta ja vastuusta. Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (kesk., PTK 89/2017 klo 14.03) toi esiin ensimmäisen täysistunnon esittelypuheenvuorossaan lakiuudistuksen keskeisen ajatuksen seuraavasti: ”Kuvailen seuraavalla tavalla minusta tämän lain ytimen: Laki on kirjoitettu siis tähän päivään, kieltojen maailmasta maailmaan, jossa terveyshaittojen ehkäisyä unohtamatta henki on se, että elinkeinon tarpeet tunnistetaan, ihmisiin luotetaan ja tarpeetonta byrokratiaa puretaan”.

Ministeri Saarikon puheenvuoro toi alkoholilain kokonaisuudistuksesta esiin tarpeen muuttaa vallinnutta tilannetta Suomessa. Puheenvuorossa esitetään suoraan tarve siirtyä vanhasta uuteen aikaan. Argumentaation avainasemassa on uuden ajan luottamus ihmiseen. Tässä siirtymässä vastuuta kannettaisiin edelleen, mutta ihmisten toimintaan ja valintoihin luotetaan entistä enemmän.

Lakiesityksen kannattajat korostivatkin puheenvuoroissaan lakiesityksen lisäävän yksilönvapautta. Lisääntyvän ja parantuvan alkoholivalikoiman katsottiin lisäävän valinnanvapautta ja mahdollisuuksia ostaa parempilaatuisia tuotteita. Näiden argumenttien valossa yksilönvapaus näyttäytyy eritoten kuluttajan vapautena. Kannattajien puheenvuoroissa korostettiin myös luottamusta ihmiseen ja hänen omiin valintoihinsa: ”Minä luotan tavalliseen kansalaiseen ja tolkun ihmisen politiikkaan” (Mikko Savola, kesk., PTK 89/2017 klo 15.54).

Ihmiseen luottamiseen vetoavissa puheenvuoroissa luotiin vastakkainasettelua myös lakiesityksen vastustajiin. Samalla, kun kannattajat painottivat luottavansa ihmisiin,

vastustajien väitettiin — suorasti ja epäsuorasti — osoittavan epäluottamusta ihmisten omia valintoja kohtaan. Luottamuksen kääntöpuoleksi haluttiin luoda kuvaa kansanedustajista, jotka näkevät suomalaiset holhottavina ja kyvyttöminä vastuunottoon omista valinnoistaan.

Täysistuntopuheiden analyysi paljasti myös kiinnostavalla tavalla, kenen ehdoilla alkoholipolitiikkaa pitäisi tehdä. Muutamissa puheenvuoroissa esimerkiksi alkoholistien ehdoilla meneminen alkoholipolitiikassa nähtiin olevan tehotonta sekä haittaavan ja rajoittavan enemmistön elämää. Vastakkain asetettiin siis kohtuukäyttäjien enemmistö ja ongelmakäyttäjien vähemmistö. Samalla korostettiin juuri alkoholipoliittisten rajoitusten yksilölle aiheutuvaa haittaa:

Ja nyt näiden juoppojen takia normaalikansalaisten, kohtuukäyttäjien, juomiskulttuuria pitäisi sitten rajoittaa. [Hannakaisa Heikkinen: Ei tällä rajoiteta!] — Rajoitetaan. Jos moni haluaa juoda Alkon lonkeroa, kerta se maistuu paljon paremmalta kuin kaupan, niin miksi se tarvitsee hakea Alkosta, miksei voi hakea sitä kaupasta? Samoin moni juo nelosolutta maun takia, ei juopumisen takia, että juo paljon sitä. Miksi näitä pitää sitten rajoittaa koko ajan? — Moni haluaisi, minäkin haluaisin, että kun minä haen kaupasta ruokaa, [Eduskunnasta: Minä, minä, minä!] niin minä saisin siihen sen viinin mukaan. Jos minä teen risottoa, niin maustehyllystä olisi kiva saada se valkoviini, kun se on mauste siihen risottoon. (Rami Lehto, ps., PTK 89/2017 klo 15.35)

Alkoholipolitiikan vapauttamista perusteltiin myös muuten. Esimerkiksi Simon Elo (si., PTK 89/2017 klo 20.39) nosti vapauttamisen tien vastakohtaksi kielloille, jotka eivät toimi. Perusteena tälle käytettiin historiallisena esimerkkinä kieltolakia, joka ei ollut saavuttanut tavoitettaan.

Uudistusta kannattaneissa puheenvuoroissa on huomionarvoista, että niissä painotettiin uudistuksen maltillisuutta. Maltillisuutta tuotiin esiin esimerkiksi toteamalla, että prosenttirajan nosto on hyvin ”pieni askel” (Sari Sarkomaa, kok., PTK 140/2017 klo 21.16). Puolueista kokoomuksen kuvailtiin puolestaan olevan ”ihmiseen luottava maltillinen uudistaja” (Sinuhe Wallinheimo, kok., PTK 89/2017 klo 14.36). Samalla, kun muutoksen pienuutta alleviivattiin, korotuksen vastustajia syytettiin epäolennaisuuksiin tarttumisesta ja paisuttelusta: ”Minusta tuntuu siltä, että halutaan luoda kuvaa, että maailmanloppu tulee 4,7:n ja 5,5 prosentin välissä [...]” (Markus Mustajärvi, vas., PTK 89/2017 klo 14.44).

Lakiesityksen vastustajat ottivat yhteen yksilönvapautta korostaneiden argumenttien kanssa monin eri tavoin. Lakiesityksen vastustajat vetosivat puheenvuoroissaan aiempiin, historian huonoihin esimerkkeihin alkoholipolitiikan vapauttamispäätöksistä. Lisäksi vastakkain asetettiin varsinkin yksilön ja yhteiskunnan välinen suhde. Puheenvuoroissa

yksilönvapauden vastakohtaksi nostettiin ennen kaikkea yhteiskunnan viimesijainen vastuu jäsenistään ja heidän valinnoistaan sekä heikompien suojele:

Tässä on sitten puhuttu siitä, miten tärkeää on, että ihmiset kantavat omakohtaisesti vastuuta ja itse päättävät, mitä tekevät. Mutta kuitenkin on tilanne niin, että näistä ikävistä seurausvaikutuksista meillä on yhteinen vastuu, ja se näkyy nimenomaan siinä, minkälaiset kustannusvaikutukset ja pahoinvointivaikutukset ovat. (Tapani Tölli, kesk., PTK 89/2017 klo 20.22)

Lakiesityksen vastustajat haastoivat myös kannattajien korostamaa luottamusta ihmiseen. Vastustajat toivat esiin, mistä vastustuksessa ei ollut heidän mukaansa kyse. Sen sijaan, että kysymyksessä olisi ollut epäluottamus tai halu holhota, kyseessä oli pikemminkin halu ehkäistä ongelmien syntymistä. Lisäksi alkoholilain todettiin olevan historiallisesti olemassa suojellakseen juuri yhteiskunnan heikompiosaisia ja kansanterveyttä. Tämän vuoksi koko alkoholilain lähtökohtaisen tarkoituksenkin tulisi olla heikompiosaisten ja kansanterveyden varjele.

Vastustajat pyrkivät myös osoittamaan, että lakiesitys ei missään nimessä lisäisi kaikkien kansalaisten yksilönvapautta. Muutamissa puheenvuoroissa pyrittiin asettamaan vastakkain esityksen kannattajien oma vapaudentavoittelu välittämättä esimerkiksi lapsille, alkoholin ongelmakäyttäjille ja yhteiskunnalle aiheutuvista lukuisista kielteisistä seurauksista. Asettamalla tällä tavoin vastakkain esimerkiksi aikuisten vapaus kuluttaa ja lasten oikeus turvallisuuteen kansanedustajat pyrkivät kyseenalaistamaan, kenen vapauden lisäämisestä uudistuksessa todellisuudessa oli kyse ja kenen ei.

Keskustelu lakiuudistuksesta vapauden ja vastuun taistona paljasti myös mielenkiintoista käsittekkamppailua. Erityisesti lakiesityksen vastustajat haastoivat kannattajien näkemystä yksilönvapaudesta:

Tässä prosenttikeskustelussa monet vetoavat nyt yksilönvapauden ja kuluttajahyödyn nimiin, että sen varjolla tulisi nyt alkoholituotteiden saatavuutta parantaa. Mutta, hyvät kollegat, yksilönvapautta on myös vapaus saada tuntee olevansa turvassa niin kotona kuin esimerkiksi liikenteessä, ja kyselytutkimusten mukaan muiden ihmisten alkoholinkäytöstä johtuvien haittojen kokeminen on Suomessa muita Pohjoismaita yleisempää. [...] Tästä yksilönvapaudesta vielä se, että alkoholin suurkuluttajalla ja alkoholistilla ei ole enää varaa valita: tuo sairaus on vinyt kyvyn siihen omaan harkintaan, ja alkoholistin lapsella ei ole enää varaa valita. (Hannakaisa Heikkinen, kesk., PTK 89/2017 klo 15.27)

Edellä kuvattu lainaus osoittaa, kuinka kaikkia keskustelussa esitettyjä käsitteitä ei hyväksytty sellaisenaan, vaan ne pyrittiin haastamaan. Samalla käsitteen sisältöä pyrittiin laajentamaan. Näin tehtiin, jotta yksilönvapaus näyttäytyisi tässä keskustelussa laajempuna asiana verrattuna siihen, kuinka lakiesityksen kannattajat yrittivät käsitettä määritellä. Tällä

tavoin väitetty vapauden lisääminen aiheuttaisikin samanaikaisesti toisten ihmisten yksilönvapauden merkittävää vähenemistä. Tällä tavalla aseteltuna väitteet siitä, että yksilöiden vapaus ja valinnanvara uudistuksen myötä lisääntyisivät, kääntyisivät paradoksaalisesti pääläelleen.

5.7. Suomalainen vastaan eurooppalainen juomakulttuuri

Täysistunnoissa kansanedustajat loivat puheenvuorojensa kautta myös kuvausta suomalaisesta alkoholikulttuurista. Näissä puheenvuoroissa kansanedustajat painottivat varsinkin suomalaisen alkoholikulttuurin historiaa ja nykytilaa. Samalla debatoitiin vahvasti myös siitä, mihin suomalaisten suhtautuminen alkoholiin on menossa. Tähän debattiin liittyi olennaisesti myös se, mihin suhtautumisen pitäisi tai ei pitäisi olla matkalla.

Lakiesityksen vastustajat vetosivat puheenvuoroissaan varsinkin historian kokemuksiin. Historian huonoihin kokemusten valossa epäiltiin, että maan alkoholikulttuuri voisi muuttua parempaan suuntaan uudistuksen myötä: ”Kaikilla niillä kerroilla, kun näin on Suomessa tapahtunut itsenäisyyden aikana, on myöskin käyttö lisääntynyt, enkä minä usko, että Suomen kansan juomatavat ja meidän alkoholikulttuuri olisi sadan vuoden jälkeen, nyt tämän yön yli mentyä, muuttunut niin paljon, että tällä kertaa näin ei kävisi” (Sirpa Paatero, sd., PTK 140/2017 klo 1.38). Lainausta kuvaa sitä, että hallituksen esittämän muutoksen mahdollisuutta ei käytännössä edes olisi.

Sen sijaan lakiesityksen kannattajat näkivät uuden alkoholilain voimaantuloa merkittävänä tekijänä suomalaisen alkoholikulttuurin muutoksessa. Tavoitteeksi lausuttiin niin kohtuukäytön alkoholikulttuuri kuin koko suomalaisen ruoka- ja juomakulttuurin sekä olut- ja ravintolakulttuurin edistäminen. Näiden tavoitteiden saavuttaminen nähtiin mahdolliseksi juuri uudistuksen kautta, sillä vanhojen tapojen ei nähty tuottavan toivottuja tuloksia. Vanhoilla tavoilla viitattiin kieltoihin, rajoitusten ja kielteiseen alkoholivalistukseen, jotka eivät olleet vähentäneet alkoholihaittoja eivätkä muuttaneet alkoholikulttuuria parempaan suuntaan.

Vanhoja tapoja kritisoitiin viittaamalla suomalaisen alkoholipolitiikan historian pitkään varjoon. Suomalaisen suhtautumisen alkoholiin kuvattiin olevan ”historiallisesti hyvinkin vaikea, jopa suorastaan traumaattinen asia täällä Suomessa” (Stefan Wallin, r., PTK 89/2017 klo 15.03). Kieltoilain perinnön seurauksena suomalaisten väitettiin elävän ”yhä kieltoilain

aikaisessa mystifioinnissa”, minkä vuoksi suomalaisen alkoholipolitiikan ohjenuorana kuvattiin olevan suoranaisten ”kieltolakifilosofia” (Markku Eestilä, kok., PTK 140/2017 klo 22.07).

Myös metaforat olivat yleisiä kansanedustajien puheissa yleisiä. Uudistuksen avulla Suomen kuvattiin ottavan ”askel pois päin niin sanotusta liian tiukasta sääntö-Suomesta” (Jukka Kopra, kok., PTK 89/2017 klo 19.03). Uudistuksen vaihtoehtona olevan nykytilan säilyttämisen korostettiin olevan synkeä: ”Annammeko me kuvan, että me haluamme edelleenkin olla tällainen vanha valvontakomissio-Suomi sen sijaan, että me olisimme aidosti eurooppalaista alkoholipolitiikkaa tukeva Suomi, joka loppujen lopuksi tästä tabusta voisi pikkuhiljaa päästä eroon?” (Harri Jaskari, kok., PTK 140/2017 klo 23.28).

Lakiesityksen kannattajat ja vastustajat vetosivat puheenvuoroissaan myös suomalaisten näkemyksiin alkoholipolitiikan suunnasta. Esityksen kannattajat vetosivat muun muassa erilaisiin mielipidekyselyihin, joiden mukaan enemmistö suomalaisista kannatti hallituksen esitystä alkoholilain uudistuksesta. Kannattajien esittäminen mielipidetutkimusten tuloksista ei ollut kuitenkaan yksimielisyyttä, sillä niitä haastettiin esimerkiksi vetoamalla THL:ään, jonka ”mielipidekartoituksissa kansalaisista 60—63 prosenttia kannattaa tiukempaa alkoholipolitiikkaa” (Sirikka-Liisa Anttila, kesk., PTK 89/0217 klo 15.46). Kumpikaan leiri ei siis antanut toiselle oikeutta puhua ”kansan” äänellä, vaan ne pyrkivät kääntämään enemmistön näkemykset oman kantansa tueksi.

Täysistuntojen puheenvuorot toivat esiin myös mielenkiintoisen kuvan suomalaisesta alkoholikeskustelusta. Keskustelua kuvattiin muun muassa vaikeaksi ja tunteikkaaksi. Yhdeksi syyksi keskustelun vaikeuden taustalla nimettiin se, että alkoholi koskettaa vahvasti jokaista suomalaista tavalla tai toisella. Anna-Maja Henriksson (r., PTK 89/2017 klo 14.45) kuvaili puheenvuorossaan alkoholin herättävän Suomessa aina ymmärrettävästi tunteita alkoholiongelmien täyttämän historian vuoksi. Aino-Kaisa Pekonen (vas., PTK 89/2017) kutsui alkoholin herättävän ”useimmissa kansalaisissa erittäin voimakkaita tunteita”. Kansalaisten voimakkaiden näkemysten nähtiin tuovan alkoholipoliittisten kysymysten käsittelyyn hyvin omanlaisensa ongelman kansanedustajien toimintaan: ”Kannan muodostaminen saattaa olla hyvin monelle äärimmäisen vaikeaa, ja niin tämä on varmasti myös siksi, että meillä jokaisella äänestäjäkunnassamme on sekä raivoraittiita että rapajuoppoja, ja sen takia kannan muodostaminen on vaikeaa” (Kimmo Kivelä, si., PTK 89/2017 klo 14.30).

Yhteistä puheenvuoroissa oli se, että Suomessa vallinnutta ja vallitsevaa alkoholikulttuuria ei kukaan kansanedustaja kehunut hyväksi. Parannusta oli kuitenkin tullut, kuten nuorten osoittama suunta osoitti. Puheenvuorot toivat selvästi esille, että valonpilkahduksista huolimatta vallitsevasta suomalaisesta suhteesta alkoholiin oli päästävä eroon. Tätä varten kansanedustajat hakivat puheenvuoroissaan suomalaisen alkoholikulttuurin tulevaisuudelle suuntaa ulkomailta. Huomionarvoista on, että suuntaa haettiin pelkästään Euroopasta. Tavoiteltavaksi suunnaksi nimettiin ennen kaikkea eurooppalainen ja keskieuropalainen alkoholi- ja juomakulttuuri.

Lakiesityksen kannattajat nostivat vertailukohdaksi varsinkin Tanskan, jossa alkoholihaittojen argumentoitiin olleen Suomea vähäisempiä huolimatta siitä, että alkoholipolitiikka oli siellä vapaampaa. Vastustajat puolestaan vetosivat alkoholipolitiikan suunnan hakemisessa Ruotsiin. Ruotsin alkoholipoliittisen linjan seuraamista perusteltiin sillä, että Suomessa otettiin monessa muussakin asiassa mallia juuri länsinaapurista. Muiksi esimerkeiksi uudistuksen vastustajat nostivat Viron ja yleisesti muun Euroopan, jossa alkoholipolitiikan todettiin kiristävän. Ongelmaksi nimettiin se, että Suomen nähtiin kulkevan tässä yleisessä kehityksessä oudosti päinvastaiseen suuntaan.

Lakiesityksen kannattajien ja vastustajien puheenvuoroissa kiisteltiin paljon myös Suomen vertaiskohdista ja viiteryhmistä. Lakiesityksen kannattajat painottivat uudistuksen vievän suomalaista alkoholikulttuuria eurooppalaiseen suuntaan. Tavoitteeksi nimettyä eurooppalaisen alkoholikulttuurin sisältöä ei kuitenkaan avattu puheenvuoroissa tarkemmin. Lakiesityksen vastustajat haastoivatkin siihen vetoamisen ja kyseenalaistivat, mitä eurooppalaisella alkoholikulttuurilla edes todellisuudessa tarkoitettiin.

Lisäksi kamppailua käytiin siitä, mikä on pohjoismainen malli, johon Suomea useissa puheenvuoroissa verrattiin. Pohjoismaista puhuttiin ja pohjoismaista linjaa määriteltiin kansanedustajien omia tarkoitusperiä tukevasti. Lakiesityksen vastustajat nostivat esiin erityisesti Ruotsin toivottavana esimerkkinä perinteisestä, pohjoismaisesta alkoholipolitiikan suunnasta. Esityksen kannattajat puolestaan nostivat esiin Tanskan vaihtoehdoksi sille, millainen pohjoismainen malli voisi olla. Valintoja tehdessään eduskunnan korostettiin äänestävän lakiesityksen yhteydessä Suomen suhteesta pohjoismaiseen viitekehukseensä:

Täällä tosi moni tuntuu haikailevan keski- ja eteläeurooppalaisen juomakulttuurin perään. Mielestäni muut Pohjoismaat ovat paljon relevantimpi vertailukohta Suomelle. Ruotsissa ruokakaupoissa myytävien alkoholijuomien prosenttiraja on

3,5. Norjassa se on sama kuin meillä, 4,7 prosenttia. [Sinuhe Wallinheimo: Mites Tanska?] Islannissa kaikki yli 2,25-prosenttiset alkoholijuomat pitää ostaa paikallisesta alkosta. Tanska on Pohjoismaiden joukossa poikkeus, koska siellä ei ole alkoholimonopolia. [Sinuhe Wallinheimo: Juuri näin!] [--] Suomen alkoholipolitiikka siis kulkisi tämän uudistuksen myötä täysin eri suuntaan kuin muissa Pohjoismaissa, ja se on vastuuton suunta. (Hannakaisa Heikkinen, kesk., PTK 140/2017 klo 23.13)

5.8. Kansanedustajan rooli ja omantunnonvapaus

Täysistuntojen aikana kansanedustajat kommentoivat runsaasti myös sitä, mitä kansanedustajuus on. Puheenvuorot luovat mielenkiintoisella tavalla kuvaa siitä, millaisena kansanedustajat korostivat omaa toimintaansa ja kansanedustajan roolia yleisemminkin. Nämä puheenvuorot antavat myös näkymän koko eduskunnan toimintaan ja siihen, mitä asioita painotettiin tärkeinä kansanedustajana toimimisen kannalta.

Ensimmäinen huomio liittyy siihen, miten kansanedustajat pyrkivät vetoamaan toisiinsa täysistunnoissa. Tämä puoli nousi kansanedustajien puheenvuoroissa esiin todennäköisesti ennen muuta siksi, että lakiesityksen sisällöstä äänestämisen osalta tilanteen tiedettiin olevan tiukka. Hallitus- ja oppositiopuolueiden äänet jakautuivatkin ensimmäisessä äänestyksessä kristillisdemokraatteja lukuun ottamatta.

Kansanedustajat vetosivat toisiinsa hyvin tunteisiin vetoavin sanakääntein. Tärkeään osaan nousi varsinkin toisten kansanedustajien sydämeen ja järkeen vetoaminen. Järjellä viitattiin erityisesti lakiesityksen hyväksymisestä seuraavien kielteisten seurausten tunnistamiseen, sydämellä puolestaan haavoittuvien ryhmien muistamiseen:

Mutta niin kuin sanoin, tuolla on tuo Tulevaisuus-patsas ja se pieni, pieni ihminen, ja toivoisin, että mitä tahansa sitten päätättekin, mitä äänestätte — jokaisella kansanedustajalla tietysti on se vapaus äänestää kuinka haluaa, jokainen kansanedustaja kantaa siitä myös vastuun — niin tuo keskimäinen patsas, tulevaisuus ja pieni ihminen, muistuttaisivat siitä, että tulevaisuuden ja meidän lastemme ja nuortemme pitäisi kuitenkin olla se ensisijainen syy ja perusta meidän päätöksiiimme. Niin näkisin. Joka tapauksessa kannamme siitä vastuun ja tulevaisuus on meidän lapsissamme ja nuorissamme. Toivon, että paitsi viisaus ja järki myös sydän saisi vaikuttaa siihen, mitä huomenna äänestetään. (Sari Tanus, kd., PTK 140/2017 klo 2.28)

Omantunnon äänestyksestä keskusteltaessa kansanedustajat vetosivat puolueista suoraan erityisesti kokoomukseen, keskustaan, sosiaalidemokraatteihin ja vihreisiin. Lakiesityksen vastustajat yrittivät esittää kokoomuksen olevan ”eduskunnan johtava kurinpitopuolue” (Jukka Gustafsson, sd., PTK 140/2017 klo 22.34), joka ei salli edustajilleen vapaita käsiä

äänestää omantuntonsa mukaan. Keskusta puolestaan pyrittiin esittämään apupuolueena, joka taipuu kokoomuksen tahtoon. Kokoomuksen sanottiin esimerkiksi vievän ”keskustaa kuin litran tuoppia” (Joonas Räsänen, sd., PTK 140/2017 klo 21.52) ja keskustan olleen ”antautunut selälleen hallituskumppanin eteen” (Timo Harakka, sd., PTK 140/2017 klo 1.18).

Sen sijaan hallituspuolueiden edustajat syyttivät ennen kaikkea sosiaalidemokraatteja ja vihreitä takinkäännöstä. Sosiaalidemokraattien ja vihreiden edustajia syytettiin siitä, että heidän puolueensa olivat aiemmin kannattaneet alkoholilain uudistamista ja prosenttirajan nostamista, mutta kääntäneet kantansa. Esimerkiksi Simon Elo (si., PTK 143/2017 klo 16.51) esitti vastustuksen syyksi puolueiden oppositioaseman, jonka vuoksi puolueet eivät noudattaneet puolueidensa kannattajien näkemyksiä. Tällä hän vetosi siihen, että vihreät ja sosiaalidemokraatit eivät tosiasiaa ajaisi kannattajiensa toiveita asian suhteen.

Alkoholilain kokonaisuudistuksen täysistuntokeskusteluissa esiin nousi myös kansanedustajien mahdollisuus äänestää omantuntonsa mukaan alkoholin prosenttirajan korotuksesta. Hallituspuolueiden sisällä asiasta oli kuitenkin ääneen lausuttua kiistaa. Esimerkiksi perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (kesk., PTK 89/2017 klo 15.42) totesi jo lähetekeskustelun yhteydessä hallituspuolueiden edustajien vapaista käsistä tässä asiassa. Kokoomus kuitenkin kiisti edustajiensa puheenvuoroissa omantunnonvapauden äänestyksessä. Omantunnon mukaan äänestämisen suhteen ei täysistuntojen puheenvuorojen perusteella siis ollut yksimielisyyttä hallituspuolueiden kesken.

Koska äänestystilanteen tiedettiin jo etukäteen olevan täpärä, useat kansanedustajat vetosivat vahvasti toisiinsa korostaen vapaita käsiä ensimmäisen äänestyksen osalta. Esimerkiksi Hannakaisa Heikkinen (kesk., PTK 89/2017 klo 14.17) totesi asiasta, että ”jokainen päättää omilla kasvoillaan tästä kysymyksestä”. Vetoamalla omilla kasvoilla äänestämiseen haluttiin korostaa, että kukaan edustaja ei pysty piiloutumaan äänestyspäätöksessään ryhmäkuriin taakse. Tällä haluttiin vaikuttaa varsinkin kannoistaan epävarmoihin kansanedustajiin, jotta he tietäisivät, että äänestäjät seuraavat heidän valintojaan.

Täysistuntojen puheenvuorot maalaavat monella tapaa kuvaa kansanedustajuudesta ja kansanedustajien roolista. Useissa lakiesitystä vastustaneissa puheenvuoroissa kansanedustajan roolin arviointi tuli esimerkiksi ilmi kritiikissä, jota edustajat antoivat

hallitukselle. Keskeisessä osassa kritiikkiä oli lakiesityksen käsittelyyn tarjottu aika sekä kamppailu sen käytöstä.

Lakiesityksen vastustajat syyttivät hallitusta ennen kaikkea kiirehtimisestä alkoholilain käsittelyn kanssa. Kansanedustajat väittivät, että kansanedustajilla ei ollut riittävästi aikaa perehtyä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöön kunnolla ennen ensimmäistä äänestystä. Tämän menettelyn väitettiin muun muassa laskevan eduskunnan työn arvostusta (Päivi Räsänen, kd., PTK 143/2017 klo 16.28). Tämänkaltaisten argumenttien kautta korostuu näkemys siitä, että ajan riittävyys eduskuntakäsittelyssä on tärkeä edellytys kansanedustajana toimimisen kannalta.

Täysistunnoissa esitetyt puheenvuorot paljastavat myös sitä, mihin kansanedustajien kannanmuodostuksen pitäisi heidän itsensä mielestä perustua. Useat kansanedustajat korostivat tutkitun tiedon ja asiantuntija-arvioiden merkitystä lainsäädäntöprosessin pohjalla. Tällä on yhteys myös siihen, miten kansanedustajien kantojen muutoksia kommentoitiin. Kun vihreitä syytettiin takinkäännöstä prosenttirajan korotuksen osalta, Outi Alanko-Kahiluoto (vihr., PTK 89/2017 klo 15.26) totesi, että ”jos kansanedustaja jostakin asiasta saa vahvaa asiantuntijoiden välittämää tietoa eri näkökulmista [Mikaela Nylander: Hyvä Outi, juuri näin!] maan parhailta asiantuntijoilta, silloin vastuullinen päättäjä voi muuttaa mieltään suhteessa edeltävään, ja niin on myös tehtävä”.

Asiantuntijatiedon merkitystä päätöksenteon pohjalla korostivat ennen kaikkea lakiesitystä vastustaneet kansanedustajat. Vetoamalla argumentaatioissaan esimerkiksi hallituksen esitykseen sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön kritiikkiin prosenttirajan nostosta, hallituksen toiminta yritettiin esittää tutkimustiedon vastaisena. Tällä tavoin hallituksen motiivit uudistuksen edistämiseen haluttiin kyseenalaistaa. Esimerkiksi Antero Laukkanen (kd., PTK 143/2017 klo 17.17) syytti hallituksen kävelleen asiantuntijoiden päältä, minkä vuoksi uudistus jäisi ”yhteiskuntatieteilijöiden ja oikeustieteen laitosten eräänlaiseksi esimerkkitapaukseksi huonosta lainsäädännöstä, mimmoista ei koskaan pitäisi tehdä”. Päivi Räsänen (kd., PTK 143/2017 klo 13.19) puolestaan kutsui tunteisiin vetoavasti lakiesityksen hyväksymisen olleen ”synkkä ja surullinen päivä Suomen alkoholipolitiikan historiassa”, minkä vuoksi ”[e]duskunta siis tietoisesti teki ratkaisun, jolla aiheutetaan kärsimystä perheille, lapsille, lisätään alkoholikuolemia — 150 kuolemaa vuodessa — alkoholisairauksia, pahoinpitelyjä, rattijuoppoutta”.

Asiantuntijatiedon merkitystä kansanedustajan kannanmuodostuksessa korostettiin puheenvuoroissa eniten. Mielenkiintoinen huomio liittyy myös siihen, voiko kansanedustajien puheenvuoroilla olla vaikutusta edustajien äänestyspäätöksiin. Tähän liittyen Hannu Hoskonen (kesk., PTK 89/2017 klo 18.57) antoi myös arvoa lähetekeskustelussa esitetyille puheenvuoroille oman kannanmuodostuksensa taustalla: ”Toki luen vielä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön huolella ja siihen liittyvät asiantuntijalausunnot, mutta jo kuultuani nämä tämän päivän puheet olen hyvin vakuuttunut siitä, että tämä valitsemani linja on omalta kohdaltani oikea”. Kyseinen puheenvuoro antaa siis perusteita olettaa, että täysistunnoissa esitetyt puheenvuorot voivat ainakin vahvistaa kansanedustajien etukäteiskantoja suuntaan tai toiseen.

6. LOPPUPÄÄTELMÄT

Alkoholilain kokonaisuudistuksesta käytyjen täysistuntokeskustelujen retorinen analyysi paljastaa useita eri näkökulmia tutkimuskohteestaan. Tutkimuskysymysteni kannalta keskeiset havainnot liittyvät tietysti siihen, millä perustein lakiesitystä puolustettiin ja vastustettiin sekä siihen, millaisia retorisia keinoja kansanedustajat puheessaan hyödynsivät. Samalla tutkimuskohteeni tarjoaa myös näkökulmia omantunnonkysymyksistä eduskunnassa, kansanedustajien roolista ja suomalaisen alkoholipolitiikan tulevaisuudesta.

Täysistuntokeskustelujen retorinen tarkastelu osoittaa, miten erilaisia puolia lakiesityksen kautta löytyy. Huomio puheenvuoroissa kiinnittyi erityisesti vähittäiskaupassa myytävän alkoholin prosenttirajan nostoon. Keskusteluista tunnistamani keskeiset teemat paljastavat, että keskusteluja hallitsivat niin taloudelliset, terveydelliset, aluepoliittiset kuin ihmisten vapauksiin liittyvät näkökulmat. Kansanedustajien lakiesityksen puolesta ja vastaan olleet argumentit erosivat kuitenkin painotuksiltaan. Lakiesityksen kannattajat korostivat erityisesti lakiesityksen hyväksymisen myönteisiä taloudellisia puolia, vähentyvää byrokratiaa yrittäjille ja yleisesti vapaampaa suhtautumista alkoholiin. Sen sijaan esityksen vastustajien argumentit olivat vahvasti terveys- ja talouspainotteisia. Terveysteen liittyvät argumentit olivatkin lähes yksinoikeudella vastustajien, sillä lakiesityksen hyväksymisellä ei ollut nähtävissä kansanterveyttä edistäviä puolia.

Täysistuntopuheenvuorojen keskeisten teemojen tunnistaminen auttaa myös havaitsemaan, miten näiden argumenttien vetoavuutta pyrittiin vahvistamaan retorisin keinoin. Lakiesityksen vastustajat vetosivat vahvasti *logokseen* eli kuulijan järkeen. Vastustajille tämä oli ymmärrettävää, sillä he pystyivät vetoamaan esityksen kansanterveyttä heikentäviin puoliin. Väitteidensä tukena he käyttivät varsinkin erilaisia tilastoja, tutkimuksia ja asiantuntija-arvioita siitä, mitä esityksestä seuraisi. Mielenkiintoinen havainto liittyy erityisesti siihen, miten itse lakiesityksen kirjaukset saatiin valjastettua sen hylkäämistä vastaan. Hallituksen lakiesityksen perusteissa todettiin, miten vähittäiskaupassa myytävän alkoholin prosenttirajan korotus lisäisi alkoholihaittoja. Hieman yllättäen lakiesitykseen vetoamisesta tulikin sen vastustajien – ei kannattajien – vahvin tuki heidän omalle väitteelleen.

Lakiesityksen vastustajien järkeen vetoavissa puheenvuoroissa oli myös vahva side *pathokseen* eli tunteisiin vetoamiseen. Tämä liittyi ennen muuta prosenttirajan noston kielteisiin terveysvaikutuksiin. Kansanedustajat vetosivat kuulijoiden tunteisiin viittaamalla alkoholin käytön lisääntymisestä aiheutuviin kuolemiin, väkivaltaan sekä lisääntyvään turvattuuteen perheissä ja kodeissa. Kansanedustajat vetosivat myös paljon lapsiin ja nuoriin, jotka joutuisivat paitsi kärsimään vanhempiansa alkoholinkäyttöä myös lisääntyvän tarjonnan vuoksi alttiimmaksi alkoholin houkutuksille. Välillä varsinkin prosenttirajan nostosta aiheutuvien seurausten vyörytys sai aikaan liioitteluun viittaavia piirteitä. Vahvasti tunteisiin vetoavat puheenvuorot pystyivät kuitenkin hyödyntämään tukeaan samanaikaisesti lukuisia järkeen vetoavia arvioita lakiesityksen seurauksista, mikä vahvisti niiden uskottavuutta.

Kansanedustajat vetosivat *ethokseen* vähemmän kuin *logokseen* ja *pathokseen*. *Ethokseen* eli omakohtaiseen kokemukseen tai omaan asiantuntijuuteen asiasta vetosivat ennen muuta lakiesityksen vastustajat. *Ethokseen* vedottiin muun muassa tilanteissa, joissa haluttiin korostaa omakohtaisia kokemuksia alkoholin haitoista esimerkiksi edustajien omassa lapsuudessa. Omaan asiantuntijuuteen vedottiin toisaalta myös silloin, kun puhujat korostivat esimerkiksi käymiään keskusteluja lääkäreiden, poliisien tai muiden alkoholihaittoja tuntevien tahojen kanssa.

Se, että lakiesityksen perusteet ja eri tahojen lausunnot esityksestä olivat niin selkeästi erityisesti prosenttirajan nostoa vastaan, asetti uudistuksen kannattajat hankalaan asemaan. Esitystä kannattaneet kansanedustajat eivät tämän vuoksi voineet vedota argumentaatioissaan kunnolla lakiesitykseen tai asiantuntija-arvioihin eli perustella kunnolla järkeen vetoavasti, miksi uudistus pitäisi toteuttaa. Esityksen kannattajille jäikin tämän vuoksi ennen kaikkea tarve puolustaa koko uudistuksen maltillisuutta ja vastuullista muutosta.

Kielteisiä terveysvaikutuksia ei lähdetty kiistämään täysistuntopuheenvuoroissa, mutta vastustajia yritettiin siitä huolimatta haastaa. Muutamissa puheenvuoroissa yritettiin haastaa sitä, voiko terveysargumentaatiolle antaa täyttä yllötystä muista alkoholipolitiikkaan liittyvistä näkökulmista ja argumenteista. Samalla kannattajat yrittivät kyseenalaistaa myös joidenkin vastustajien käyttämien auktoriteettien – erityisesti THL:n – arvioita esityksen kielteisten seurausten todennäköisyydestä.

Tunnustettujen asiantuntija-arvioiden haastaminen onkin mielenkiintoista pohdittavaa tulevien alkoholipolitiikkaa käsittelevien parlamentaaristen debattien näkökulmasta.

Lakiesityksen vastustajat vetosivat puheenvuoroissaan erittäin vahvasti siihen, että ennusteet tulevasta toteutuvat lähes vääjäämättä. Jos esimerkiksi THL:n ennusteet tulevasta kehityksestä eivät toteutuisikaan odotetusti, mahdollisuus niiden kyseenalaistamiseen tulevaisuudessa voisi olla helpompaa toisenlaisia näkökantoja ajaville kansanedustajille. Tällä tavoin se voisi myös heikentää yleisesti tutkimustietoon ja asiantuntija-arvioihin pohjautuvia perusteita alkoholipolitiikan suunnasta.

Lakiesityksen talousvaikutuksia korostaneissa argumenteissa on huomattavissa, miten kansanedustajat hyödynsivät talousperusteita omaa argumenttia parhaiten tukevalla tavalla. Kannattajat toivat esille erityisesti hyödyt pienpanimoille, kaupoille ja ravintoloille. Talousvaikutukset eivät olleet kuitenkaan yksiselitteisiä, minkä vuoksi lakiesityksen vastustajat pystyivät hyökkäämään hallituksen perusteita vastaan. Vastustajat vetosivat jälleen *logokseen*. He painottivat työllisyyden lisääntyvän lähinnä julkisella puolella esimerkiksi poliisi- sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa alkoholihaittojen lisääntymisen vuoksi. Lisäksi lakiesitystä vastustaneissa puheenvuoroissa yritettiin osoittaa ristiriitaa hallituksen talouspolitiikan ja lakiesitysten seurausten välillä. Vastustajat vetosivat esimerkiksi hallitusohjelmaan ja sen julkisen talouden tasapainottamisen tavoitteeseen, jonka valossa esityksen hyväksyminen lähinnä heikentäisi tavoitteen saavuttamista ja sotisi sitä vastaan.

Tarkastelun kohteena olleiden puheenvuorojen valossa hallituksen esityksen kannattajille vahvimaksi vetoamiskeinoksi jäi uudistuksen vapautta lisäävä vaikutus. Tämän vapauden osoittamiseksi hyödynnettiin monia suoria tai epäsuoria vastakkainasetteluja. Lakiesityksen hyväksymisen nähtiin vähentävän byrokratiaa, purkavan normeja ja lisäävän elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä vallinneeseen tilanteeseen verrattuna. Esityksen kerrottiin lisäävän yksilönvapautta ja luottamusta suomalaisiin epäluottamuksen ja holhouksen sijaan. Alkoholipolitiikan epäonnistuneesta kieltojen ja pelottelun maailmasta haluttiin siirtyä luottamuksen ja vastuunoton aikaan.

Edellä esitettyyn vastakkainasetteluun liittyi vahvasti siihen, millaiseksi Suomen alkoholipoliittinen tulevaisuus nähtiin. Varsinkin lakiesityksen vastustajat vetosivat historian varoittaviin esimerkkeihin siitä, mitä alkoholin saatavuuden lisääntymisestä oli aiheutunut. Historian varoittaviin esimerkkeihin vetoamisella haluttiin osoittaa, että käsittelyn kohteena oleva esitys johtaisi samaan epäonniseen lopputulokseen kuin aiemmin.

Alkoholilain uudistusta kannattaneet kansanedustajat haastoivat edellä kuvattua perustelua. Esimerkiksi nostettiin varsinkin vuotta 2016, jolloin kauppojen aukiolot vapautettiin. Puheenvuoroissa yritettiin korostaa, että alkoholin kulutuksen ja haittojen lisääntyminen eivät ole uudistusten seurauksena vääjäämättömiä toisin kuin vastustajat väittivät.

Tämän lisäksi esitystä kannattaneissa puheenvuoroissa haluttiin vedota koko suomalaisen alkoholikulttuurin muutoksen mahdollisuuteen. Tämän väitteen perusteena käytettiin kiinnostavasti lasten ja nuorten vähentyntä alkoholinkäyttöä: koska nuorten alkoholikulttuuri on muuttunut toivottuun suuntaan, koko maan alkoholikulttuuri on muutettavissa. Tämä puolestaan johti omaan debattiinsa siitä, mikä eurooppalainen suunta olisi Suomelle toivottavin tulevaisuudessa.

Alkoholilain kokonaisuudistuksesta käydyt eduskunnan täysistuntokeskustelut osoittivat, että keskusteluista löytyi yhteisiä lähtökohtia eli premissejä. Premissit liittyivät ennen kaikkea alkoholin haitallisten terveysvaikutusten todellisuuteen, mutta myös liiallisen byrokratian karsimisen hyödyllisyyteen. Toisaalta myös jälkimmäistä premissiä haastettiin, sillä alkoholilain hyväksymisestä seuraava norminpurku ei olisi todellista, kannatettavaa, sillä se aiheuttaisi ikäviä seurauksia muun muassa haavoittuville ryhmille.

Keskustelut paljastivat myös kiinnostavia käsittekkamppailuja. Merkittävin näistä liittyi keskusteluun lakiesityksestä vapauden lisääjänä. Kannattajat pyrkivät osoittamaan uudistuksen lisäävän yksilönvapautta monin tavoin. Tätä väittämää ei kuitenkaan hyväksytty vastustajien leirissä, vaan se haastettiin. Vastustajat argumentoivat, että kuluttajien valinnanvapauden lisääntymisen kääntöpuolena oli useiden haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien vapauden heikkeneminen, kun alkoholihaitat lisääntyisivät. Kun yksilönvapauden sisältö yritettiin määritellä uudelleen, keskeiseksi kysymykseksi nousikin, olisiko yksilön oikeus turvallisuuteen arvokkaampaa kuin yksilön oikeus kulutukseen.

Edellä kuvattu kamppailu yksilönvapaudesta osoittaa selkeän vastakkainasettelun argumenttien välillä. Vastakkainasettelut olivatkin käytetyimpiä retorisia keinoja täysistuntokeskusteluissa. Niiden tarkoituksena oli osoittaa paitsi oman argumentin paremmuus myös vastapuolen argumentin heikkous. Vastakkain puheenvuoroissa asetettiin esimerkiksi lobbarien edun ajaminen ja kansakunnan hyvinvointi, suomalaiset pienpanimot ja suuret ulkomaiset panimojätit sekä holhous ja luottamus ihmiseen.

Edellä esitetty tiivistää, millaisten teemojen ympärille debatti alkoholilaista kiinnittyi ja millaisin retorisin keinoin kansanedustajat tukivat argumenttejaan. Tutkimushavaintoni

ovat yhteneviä aiempien suomalaisesta alkoholipolitiikasta käytyjen parlamentaaristen debattien tutkimusten kanssa. Esimerkiksi keskusteluista tunnistamani keskeiset teemat ovat samankaltaisia Tuomas Mikkolan (2019) sivuainetutkielmassa havaittujen diskurssien kanssa. Lisäksi täysistuntokeskusteluissa on aiemmista tutkimuksista tuttuja teemoja, kuten terveyden ja talouden vastakkainasettelu sekä nuorten asema. Nämä teemat ovat olleet hallitsevia ja läsnä jo Suomen itsenäisyyden alkuvuosikymmenistä saakka, kuten esimerkiksi Juho Salosen (2013) tutkielman havainnot osoittavat.

Debatti alkoholilain uudistamisesta tarjoaa mielenkiintoisia havaintoja suhteessa parlamentaarisen retoriikan teoriaan. Yksi huomioista liittyy siihen, miten välttämättömäksi lakiesityksen tarvetta kuvattiin. Merkillepantavaa on se, että uudistuksen argumentointi välttämättömänä loisti poissaolollaan. Välttämättömyyttä korostettiin lähinnä siinä, että alkoholilain kokonaisuudistusta tarvitaan, jotta se vastaisi perustuslain vaatimuksia. Varsinkaan lakiuudistuksen kiistellyintä osaa, prosenttirajan nostoa, ei perusteltu missään puheenvuorossa välttämättömänä. Välttämättömyyspuheen poissaolo on merkittävä ero verrattuna esimerkiksi Hanna Kallion (2015, 130–134) huomioihin eduskunnan budjetti- ja talouskeskusteluista, joissa välttämättömyysretoriikka on vahvasti läsnä.

Välttämättömyysretoriikan puuttuminen on mielestäni yhteydessä siihen, miten tärkeänä uudistus nähtiin hallituspuolueiden piirissä. Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikon lähetekeskustelun avauspuheenvuorossa lakiesityksen korostettiin olevan yksi tärkeimmistä Sipilän hallituksen norminpurkuhankkeista. Kuten teoriaosiossa todettiin, puolueilla on halu hillitä parlamentaarikkoja käyttämästä epäyhtenäisiä puheenvuoroja puolueen ydinasioista parlamentissa (Bäck ym. 2019, 183). Lisäksi Giannettin ja Pedrazzanin (2016, 776) mukaan hallituspuolueilla on parlamentaarisessa debatissa halu pitää keskustelu lyhyenä, jotta asian käsittely etenee nopeasti.

Näiden teoriahuomioiden perusteella on mahdollista nähdä eroa ministeri Saarikon puheenvuoron ja täysistuntokeskustelujen tarkastelun kautta syntyneen kuvan välillä. Ensinnäkin eduskunnassa käytettiin lukuisia hallituspuolueiden edustajien puheenvuoroja. Useissa näissä hallituspuolueiden puheenvuoroissa vastustettiin lakiesitystä. Hallituspuolueista kielteisiä kantoja esitettiin voimakkaimmin keskustan riveistä. On siis mahdollista olettaa, että juuri keskustalle varsinkaan prosenttirajan nosto ei ollut tärkeä tavoite, minkä vuoksi myös ristiriitojen osoittaminen oli sallittua.

Oman leimansa debatteihin toi se, että prosenttirajasta äänestäminen muodostui omantunnon asiaksi. Tässäkin tapauksessa hallituspuolueista juuri keskusta halusi painottaa kansanedustajien vapaita käsiä äänestyspäätöksen kanssa. Se, että ensimmäisestä äänestyksestä haluttiin tehdä omantunnon kysymys, alleviivaa ajatusta, jonka mukaan lakiesityksen läpimeno täysin hallituksen haluamassa muodossa ei ollut kohtalonkysymys hallituspuolueille.

Vaikka hallituspuolueiden – kuten kristillisdemokraatteja lukuun ottamatta myös oppositiopuolueiden – äänet jakautuivat, ei se tässä tilanteessa muotoutunut hallitukselle erityiseksi ongelmaksi. Mickelssonin ja Oksasen (2011, 208; 210–211) näkemystä mukaillen asian käsittely omantunnonkysymyksenä saattoi antaa hallitukselle ja sen muodostamille puolueille hyödyllisen, joskaan ei täysin ongelmattoman, keinon selvittää tavoitteiltaan ristiriitaisen lakiesityksen käsittelystä.

Alkoholilain kokonaisuudistuksen käsittely paljasti myös kiinnostavia näkökulmia kansanedustajana toimimiseen. Omantunnonkysymyksen tuoman lisän valossa kansanedustajat näyttäytyivät uskottuina miehinä Mickelssonin ja Oksasen (2011, 202) esittelemän neljän edustajatyypin jaottelun pohjalta. Tämä johtuu siitä, että kansanedustajat pystyivät argumentoimaan oman näkemyksenä mukaisesti ilman puolue- tai hallituskurin rajoituksia, jotka pääsääntöisesti ovat läsnä eduskuntatyössä.

Kansanedustajien puheenvuoroista nousi esiin myös keskustelu ajasta parlamentaarisisessa järjestelmässä ja sen menettelytavoissa. Alkoholilain kokonaisuudistuksen vastustajat kritisoivat hallitusta poikkeukselliseksi kuvatusta kiirehdinnästä lakiesityksen käsittelyn yhteydessä. Kritiikkiä esittäneiden edustajien puheenvuoroissa onkin nähtävissä kritiikki nimenomaan parlamentin ajallisten sääntöjen rikkomisesta.

On toisaalta hyvä todeta, että ajallisten säännösten loukkauksista hallitusta syyttäneet kansanedustajat pyrkivät argumenteillaan samanaikaisesti myös pelaamaan ajalla. Tämä oli ilmeistä, kun hallitusta vaadittiin lykkäämään käsittelyä epäkohtien korjaamiseksi, sillä lakiesitystä ei nähty aiheelliseksi käsitellä hallituksen ajamassa aikataulussa. Kokonaisuudessaan voi todeta, että edellä esitetyt havainnot keskustelusta parlamentaarisisesta ajasta ovat linjassa Kari Palosen (2015) toteamuksissa ajan merkityksestä ja sen haasteista parlamentissa.

Alkoholilain kokonaisuudistuksen täysistuntokeskustelujen retorinen tarkastelu herättää myös pohdintaa suomalaisesta päihdepolitiikasta. Alkoholien osalta tasapainoilu on ollut

kahtalaista 2000-luvulla. Yhtäältä saatavuutta on helpotettu ja anniskeluun liittyvää lainsäädäntöä kevennetty, mutta toisaalta verotusta on kiristetty. Puolestaan tupakoinnin täydellinen lopettaminen on otettu kansalliseksi tavoitteeksi. Sen sijaan huumausainekeskusteluun on noussut puheenvuoroja kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamisesta sekä mahdollisesta käytön sallimisesta. Asiasta ei ole kuitenkaan tehty mitään päätöksiä.

Alkoholi, tupakkatuotteet ja huumausaineet eroavat toisistaan, ja myös niiden käyttöön suhtautumisessa on selkeitä eroja. Kaikilla niillä on oma pitkä historiansa ja omat kulttuuriset merkityksensä. Suhtautuminen niihin elää myös ajassa. Kuten eduskunnan ensimmäisessä käsittelyssä todettiin, julistettaisiin alkoholi suoraan kiellettyjen aineiden listalle, jos sitä yritettäisiin lanseerata myytäväksi tuotteeksi vasta nyt. Nautintoaineen tai päihteen sijaan alkoholi nimettäisiin suoraan todennäköisesti hengenvaaralliseksi solumyrkyksi. Solumyrky-nimeä käytettiin muutamissa täysistuntopuheenvuoroissakin korostamassa alkoholin vaarallisuutta.

Vuoden 2017 alkoholilain kokonaisuudistuksen täysistuntokeskustelujen retorinen analyysini asettuu pitkään ketjuun osaksi suomalaisesta alkoholipolitiikasta käytyä parlamentaarisen retoriikan tutkimusta. Keskustelu suomalaisen alkoholipolitiikan suunnasta ei suinkaan pääty, vaan jatkuu tulevaisuudessa. Keskustelu Alkon roolista osana suomalaista alkoholipolitiikkaa ei myöskään häviä. Esimerkiksi viinien myynnin sallimisesta vähittäiskaupoissa käydään varmasti vielä kiivasta debattia, vaikka kokonaisuudistuksen käsittelyssä nämä puheenvuorot eivät juurikaan olleet näkyvissä.

Alkoholilain kokonaisuudistuksen hyväksymisen jälkivaikutusten osalta kenties tärkeintä antia on seurata, miten uudistus vaikuttaa alkoholin kulutukseen ja alkoholihaittoihin. Tällä kehityksellä on merkittävä vaikutus siihen, saavatko tiukemman vai vapauttavamman alkoholipolitiikan kannattajat enemmän tukea uudistuksen perinnöstä tuleviin parlamentaarisiin debatteihin. Tulevat eduskuntakäsittelyt myös näyttävät, säilyykö alkoholipolitiikka osana suomalaisten omantunnonkysymysten ja -äänestysten joukkoa.

LÄHDELUETTELO

Aineistot

Eduskunnan täysistuntopöytäkirjat:

Eduskunta (2017). *Täysistunnon pöytäkirja 89/2017 vp.* Saatavilla verkossa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_89+2017+3.aspx. (Viitattu 15.1.2020).

Eduskunta (2017). *Täysistunnon pöytäkirja 139/2017 vp.* Saatavilla verkossa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_139+2017+3.aspx. (Viitattu 15.1.2020).

Eduskunta (2017). *Täysistunnon pöytäkirja 140/2017 vp.* Saatavilla verkossa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_140+2017+2.aspx. (Viitattu 15.1.2020).

Eduskunta (2017). *Täysistunnon pöytäkirja 89/2017/3 vp.* Saatavilla verkossa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_143+2017+2.aspx. (Viitattu 15.1.2020).

Hallituksen esitys:

Eduskunta (2017). HE 100/2017 vp. *Hallituksen esitys 100/2017 vp.* Saatavilla verkossa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_100+2017.aspx. (Viitattu 20.2.2020).

Eduskunnan mietinnöt:

Eduskunta (2017). *Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 24/2017 vp.* Saatavilla verkossa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/StVM_24+2017.aspx#PerusteluOsaYleisetPerustelut. (Viitattu 12.11.2020).

Eduskunta (2017). SuVM 1/2017 vp. *Suuren valiokunnan mietintö SuVM 1/2017 vp.* Saatavilla verkossa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/SuVM_1+2017.aspx (viitattu 12.11.2020).

Kirjallisuus

Bäck, Hanna, Baumann, Markus, Debus, Marc & Müller, Jochen. (2019). *The Unequal Distribution of Speaking Time in Parliamentary-Party Groups*. *Legislative Studies Quarterly*, 44(1), sivut 163–193. Saatavilla verkossa: <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1111/lsq.12222>. (Viitattu 3.3.2020).

Eduskunta. *Lakien säätäminen eduskunnassa*. Saatavilla verkossa: https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/eduskunnan_tehtavat/lakiensaattaminen/Sivut/default.aspx. (Viitattu 12.11.2020).

Eduskunta. *Eduskunta säätää lait*. Saatavilla verkossa: <https://www.eduskunta.fi/FI/selkосуomi/Sivut/Eduskunta-saataa-lait.aspx>. (Viitattu 1.5.2020).

Finlayson, Alan. (2017). "What Is the Point of Parliamentary Debate?" *Deliberation, Oratory, Opposition and Spectacle in the British House of Commons*. Redescriptions: Political Thought, Conceptual History and Feminist Theory, 20 (1), sivut 11–31. Saatavilla verkossa: <https://journal-redescriptions.org/articles/abstract/10.7227/R.20.1.2/>. (Viitattu 3.3.2020).

Freeden, Michael. (2017). *Conceptual History, Ideology and Language*, sivut 118–138, teoksessa Steinmetz, Willibald, Freeden, Michael & Fernández Sebastián, Javier. (2017). *Conceptual History in the European Space*. New York: Berghahn Books. Saatavilla verkossa: http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.jyu.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzE0NDA4MDFfX0FO0?sid=ac2a42c8-0e3b-4265-9811-2e3e1d275cea@sessionmgr4008&vid=0&format=EB&lpid=lp_118&rid=0. (Viitattu 6.3.2020).

Giannetti, Daniela & Pedrazzani, Andrea. (2016). *Rules and Speeches: How Parliamentary Rules Affect Legislators' Speech-Making Behavior*. *Legislative Studies Quarterly*, 41(3), sivut 771–800. Saatavilla verkossa: <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1111/lsq.12130>. (Viitattu 6.3.2020).

Grandell, Joni. (2017). *Uhattuina ihmishenget, työllisyys ja yhteiskuntajärjestys: 2000-luvun alkoholikeskustelun retoriikkaa lainsäädäntöprosessissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki.

Haapala, Taru & Palonen, Kari. (2017). "Debate as Politics: Parliament and Academia". *Redescriptions: Political Thought, Conceptual History and Feminist Theory* 20 (1), sivut 5–10. Saatavilla verkossa: <https://journal-redescriptions.org/articles/abstract/10.7227/R.20.1.1/>. (Viitattu 20.1.2020).

Ilie, Cornelia. (2010). *Speech Acts and Rhetorical Practices in Parliamentary Question Time*. *Revue Roumaine De Linguistique-Romanian Review Of Linguistics*, 55(4), sivut 333–342. Saatavilla verkossa: <https://pdfs.semanticscholar.org/0be7/d28630a56a678c5f6591cd2f6cd9f75c2c05.pdf>. (Viitattu 10.3.2020).

Kallio, Hanna. (2015). *Parliamentary Politics, Rhetoric and Means of Talking about Economic Policy*, sivut 125–144, teoksessa: Soinen, Suvi & Vaarakallio, T. ed. (2015). *Challenges to Parliamentary Politics: Rhetoric, Representation and Reform*. Baden-Baden: Nomos.

Karlsson, Thomas; Mäkelä, Pia; Tigerstedt, Christoffer & Keskimäki, Ilmo. (2018). *The Road to the Alcohol Act 2018 in Finland: A Conflict between Public Health Objectives and*

Neoliberal Goals. Health Policy, 124(1), sivut 1–6. Saatavilla verkossa <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0168851019302544>. (Viitattu 12.4.2020).

Karlsson, Thomas, & Tigerstedt, Christoffer. (2004). *Testing New Models in Finnish, Norwegian and Swedish Alcohol Policies*. Nordic Studies on Alcohol and Drugs, 21(1), sivut 79–91. Saatavilla verkossa: <https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/abs/10.1177/145507250402101s07>. (Viitattu 6.4.2020).

Luukkonen, Jussipekka. (2018). *Kansallisen Kokoomuspuolueen ja Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen kieltolakikeskustelut eduskunnan täysistunnoissa 1929–1931*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä. Saatavilla verkossa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60483/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201812054995.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Viitattu 12.4.2020).

Martin, James. (2014). *Politics and Rhetoric: A Critical Introduction*. London; New York: Routledge.

Mickelsson, Rauli & Oksanen, Markku. (2011). *Moraalin luonne ja omantunnonkysymykset*. Poliitikka: Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu, 53(3), sivut 197–213. Saatavilla verkossa: <http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.jyu.fi/se/p/politiikka/53/3/moraalin.pdf>. (Viitattu 5.3.2021).

Mikkola, Tuomas. (2019). *Kohti eurooppalaisia juomatapoja? Alkoholipolitiikan diskurssit vuosien 1968 ja 2017 eduskuntakeskusteluissa*. Sivuinertutkielma. Turku. Saatavilla verkossa https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/148777/Tuomas_Mikkola_opinnayte.pdf?sequence=1. (Viitattu 12.4.2020).

Niilola, Kari. (2007). *Alkoholijuomien tuotanto ja myynti työllistäjänä*. Sosiaali- ja terveysministeriö. Saataville verkossa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/71164/Selv200757.pdf?sequence=1>. (Viitattu 9.3.2021).

Palonen, Kari. (2017). *Concepts and Debates: Rhetorical Perspectives on Conceptual Change*, sivut 96–117, teoksessa Steinmetz, Willband, Freedon, Michael & Fernández Sebastián, Javier. (2017). *Conceptual History in the European Space*. New York: Berghahn Books. Saatavilla verkossa: <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.jyu.fi/ehost/detail/detail?vid=0&sid=4fc93054-1c9e-49d3-b5fa-81c7264347e6%40sessionmgr4007&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtG12ZQ%3d%3d#db=nleb&AN=1440801>. (Viitattu 13.2.2020).

Palonen, Kari. (2015). *Parliamentarism Challenged*, sivut 17–36, teoksessa Soininen, Suvi & Vaarakallio, Tuula. ed. (2015). *Challenges to Parliamentary Politics: Rhetoric, Representation and Reform*. Baden-Baden: Nomos.

Palonen, Kari. (2013). *Taking Distance as a Condition of the Study of Politics*, sivut 12–27, teoksessa Vaarakallio, Tuula & Haapala, Taru. ed. (2013). *The Distant Present*.

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla verkossa:
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/41748/978-951-39-5102-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Viitattu 15.1.2020).

Palonen, Kari. (2005). 'Political Theorizing as a Dimension of Political Life'. *European Journal of Political Theory*, 4(4), sivut 351–366. Saatavilla verkossa: <https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/abs/10.1177/1474885105055983>. (Viitattu 20.1.2020).

Parkkola, Jukka. (2006). Alkoholipolitiikasta alkoholin politiikkaan: Alkoholi vapauspoliittisena ilmiönä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä. Saatavilla verkossa: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/12640>. (Viitattu 20.2.2020).

Pekonen, Kyösti. (2011). *Puhe eduskunnassa*. Tampere: Vastapaino.

Pekonen, Onni. (2012). 'Disputing the "(Un)parliamentary": Learning Rules of Debate in the Early Finnish Eduskunta.' *Res Publica: Revista de Filosofía Política*, 15(27), sivut 37–48. Saatavilla verkossa: https://scholar.google.com/scholar?hl=fi&as_sdt=0%2C5&q=%E2%80%99Disputing+the+%E2%80%9D%28Un%29parliamentary%E2%80%9D%3A+Learning+Rules+of+Debate+in+the+Early+Finnish+Eduskunta.&btnG=. (Viitattu 3.3.2020).

Pringle, Helen (2008). *The Greatest Heights of Parliament? Conscience Votes and the Quality of Parliamentary Debate*. *Australasian Parliamentary Review*, 23(1), sivut 195–202. Saatavilla verkossa: https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/52072694/The_Greatest_Heights_of_Parliament_Consc20170308-13657-ucgt07.pdf. (Viitattu 27.4.2020).

Raitasalo, Kirsimarja; Holmila, Marja & Jääskeläinen, Marke. (2016). *Vanhempien päihdeongelmista aiheutuvat haitat lapsille*, sivut 83–96, teoksessa Holmila, Marja; Raitasalo, Kirsimarja & Tigerstedt, Christoffer toim. (2016). *Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot: Vanhemmat, lapset ja alkoholi*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla verkossa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131418/URN_ISBN_978-952-302-738-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (Viitattu 9.3.2021)

Room, Robin. (1999). *The Idea of Alcohol Policy*. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 16(1), sivut 7–20. Saatavilla verkossa: <https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1177/145507259901601S17>. (Viitattu 15.4.2020).

Salminen, Mikko. (2008). *"Viina on hintansa väärtti" - Alkoholiongelman rakentuminen eduskunnan vuoden 2003 alkoholiverolain muutosta koskevissa täysistuntokeskusteluissa*. Pro gradu -tutkielma. Tampere. Saatavilla verkossa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/79003/gradu02494.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Viitattu 3.3.2020).

Salonen, Juho. (2013). *Viatonta raittiusjuomaa: Miedosta ja keskivahvasta mallasjuomasta käydyt eduskuntakeskustelut 1926–1940*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä. Saatavilla verkossa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/40845/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201301311143.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Viitattu 17.2.2020).

Savuton Suomi. *Savuton Suomi 2030*. Saatavilla verkossa: <https://savutonsuomi.fi/>. (Viitattu 11.3.2021).

Sosiaali- ja terveysministeriö. *Alkoholilain kokonaisuudistus*. Saatavilla verkossa: <https://stm.fi/alkoholilain-kokonaisuudistus>. (Viitattu 27.11.2020).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2020). *Tilastoraportti 6/2020. Alkoholijuomien kulutus 2019*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Saatavilla verkossa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139553/Tr06_2010_Alkoholijuomien%20kulutus%202019.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (Viitattu 9.3.2021).

Tilastokeskus. *Kuolemansyyt. 4. Alkoholin aiheuttamat kuolemat lisääntyivät vuonna 2018*. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla verkossa: http://www.stat.fi/til/ksyyt/2018/ksyyt_2018_2019-12-16_kat_004_fi.html. (Viitattu 27.2.2020).

Vaarakallio, Tuula & Haapala, Taru. (2013). *Introduction*, sivut 4–11, teoksessa Vaarakallio, Tuula & Haapala, Taru. ed. (2013). *The Distant Present*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla verkossa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/41748/978-951-39-5102-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Viitattu: 15.1.2020).

Valtioneuvosto (2015). *Ratkaisujen Suomi: Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015*. Saatavilla verkossa: https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETT_Y_netti.pdf. (Viitattu 20.2.2020).

Valtiovarainministeriö. *Alkoholiverotus*. Saatavilla verkossa: <https://vm.fi/alkoholiverotus>. (Viitattu 4.3.2021).

Warsell, Leena. (2005). *Perikato vai uuden alku? Alkon purku 1990-luvulla*. Helsinki: Stakes.

Österlund, Anna-Mari. (2017). *Purkautuvat normit: Suomalainen alkoholikulttuuri ja alkoholipolitiikka 2010-luvulla*. Pro gradu -tutkielma. Tampere. Saatavilla verkossa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101749/GRADU-1500012507.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Viitattu 27.4.2020).